

Förhandlingarna leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1 Den ekonomiska politiken, m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen angående finansutskottets betänkande nr 25 samt skatteutskottets betänkanden nr 32 och 33.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (c):

Herr talman! Efter den långa inledande partiledardebatt som tidigare i dag förevarit, bl. a. med anledning av skatteutskottets betänkande nr 32, skall jag begränsa mig till att motivera de reservationer som centern har fogat till utskottets betänkande.

Allra först vill jag, herr talman, emellertid framföra några kritiska anmärkningar mot behandlingen av denna fråga i skatteutskottet. Genom att Kungl. Maj:ts proposition nr 95 kom i riksdagens slutskede fick utskottet arbeta under hård tidspress. De många turer som från regeringens sida kom att känneteckna uppläggningsen av denna fråga gjorde att utskottet i sista skedet fick fatta beslut med ett minimum av sakuppgifter. Beträffande verkningarna av arbetsgivaravgiften fick vi i utskottet inga uppgifter alls. Jag måste säga ifrån att en sådan ordning inte är acceptabel.

Man har talat om turer och om tuvhoppning i den här frågan, och nog har jag haft en känsla av att regeringen har svajat någonstans ute på ett gungfly till dess att herr Hermansson kastade ut räddningslinan och halade in regeringen på fastare mark.

Jag skulle gärna vilja ställa en fråga till skatteutskottets ordförande herr Brandt: Varför gick regeringen ifrån sitt huvudförslag om höjd moms, och varför gick inte regeringen konsekvent fram med det förslaget till riksdagen och drog konsekvenserna av riksdagens beslut, vilket det än hade blivit? Jag tror att respekten för allvaret i regeringens förslag skulle ha tjänat på det.

Om regeringens förslag var så väl genomtänkt och förnuftigt i alla delar, varför flydde då regeringen innan ens momsförslaget fick prövas i vår lagstiftande församling? Min fråga till herr Brandt är: Ville man vinna saken eller ville man bara regera? Menade regeringen något allvar med sitt förslag?

Varför vi i centern inte kunnat acceptera en höjning av vare sig mervärdesskatten eller arbetsgivaravgiften har herr Fälldin redan redogjort för. Det framgår också av våra reservationer till skatteutskottets betänkande. Centern finns med på tolv reservationer, och jag skall anföra några synpunkter i anledning av dessa.

Tisdagen den
30 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

En skatteomläggning av det slag som föreslagits i propositionen skulle leda till en kraftig höjning av levnadskostnaderna för de enskilda hushållen. Att ovanpå de prisstegringar som vi har haft i vårt samhälle under den senaste tiden också komma med en höjning av momsen, det kan vi i centern inte lämna vår medverkan till. Inte minst gäller detta i fråga om konsumenternas grundläggande förnödenheter. Vi kan heller inte acceptera regeringens förslag till höjning av arbetsgivaravgiften. En sådan höjning får, som den socialdemokratiska majoriteten i skatteutskottet själv har konstaterat, återverkningar på näringslivet. Den kan bromsa konjunkturuppgången och den kan påverka sysselsättningen genom ökad arbetslöshet. Med de uppenbara konsekvenserna måste vi också avvisa det förslaget.

De i propositionen föreslagna ändringarna i skattesystemet innebär inte någon egentlig skattelättnad om man tar hänsyn till effekten av de höjningar av punktskatterna som samtidigt föreslås. I verkligheten tar finansminister Sträng in mera pengar skattevägen i form av nya punktskatter än vad han använder för sänkning av de direkta skatterna. Dessutom skulle skattelättnaden bli störst för människor i inkomstlägena 35 000–70 000 kronor, och där träffar man definitivt inte de låginkomstgrupper som vi i centern i första hand vill sänka skatterna för.

En revision av skattesystemet framstår för oss inom centern som mycket angelägen, men fördelningen av skattebördan får inte förskjutas till nackdel för låginkomstgrupperna. Den utredning om vårt skattesystem som vi begärde i höstas och som riksdagen också beslutat kommer att pröva en sådan revision av skattesystemet.

I en gemensam motion har centern och folkpartiet begärt att denna utredning med förtur skall behandla vissa frågor på skatteområdet. Det gäller en förbättring av barnfamiljernas situation, avskaffande av den faktiska sambeskattningen, införande av hemmakebidrag, införande av inflationsskydd i skattesystemet och justering av marginaleffekterna i skatte- och bidragssystemet. Herr Sundkvist, som finns antecknad längre ned på talarlistan, kommer i sitt anförande att närmare redogöra för innebörden och verkningarna av regeringens förslag i fråga om skattekalorna. Det jag nu har berört har sin motsvarighet i reservationerna 1, 2 och 3 som finns fogade till skatteutskottets betänkande nr 32.

I regeringens förslag ingår också en höjning av skatten på tobak, sprit, vin och maldrycker. Det är konsumtionsvaror som riksdagen med jämna mellanrum får vidta prisjusteringar på för att de inte skall bli billigare jämfört med andra konsumtionsvaror. Det brukar vara finansministerns egen motivering för höjningar på de varorna.

Inom centern och folkpartiet har vi ansett oss kunna acceptera dessa höjningar, bl. a. av sociala skäl. Därmed skapas ett visst utrymme för en höjning av barnbidraget med 120 kronor per år, en höjning som vi tror är ytterst välmotiverad med hänsyn till de ökade levnadsomkostnader som särskilt hårt har drabbat barnfamiljerna. Denna skattehöjning, som är den enda vi kan acceptera i regeringens förslag, vill vi däremot tidigarelägga till den 1 augusti i år, detta för att undvika den rusning som normalt inträder vid jul- och nyårshelgerna och som i så fall sammanfaller med regeringens tidpunkt för ikraftträdandet. Denna förändring föreslår vi i

reservationen 4.

Däremot motsätter vi oss föreslagen höjning av priset på bensin med 10 öre och på brännolja med 8 öre. En sådan höjning anser vi inte acceptabel, i all synnerhet som inte en enda krona därav är avsedd att gå till våra vägar. Därtill skulle skatten på motorbränslen få kännbara ekonomiska återverkningar med tyngdpunkten för människor i de delar av landet där man har långa rese- och transportavstånd, främst glesbygden. Det är skälet till att vi går emot denna skatthöjning, vilket också framgår av reservationen 6.

Som jag redan framhållit innebär regeringens förslag inga egentliga skattelättnader. Möjligen kan man tala om en omfördelning mellan direkt och indirekt skatt. Kvar står också verkningarna i skattepuckeln i inkomstläget 30 000 kronor, där de olyckligt kombinerade avtrappningsreglerna i det socialpolitiska trygghetssystemet skärper beskattningen. När vi nu äntligen har lyckats förmå regeringen och finansministern att tillsätta en ny skatteutredning över hela det skattepolitiska fältet, varför lägger man då fram detta i hast tillyxade förslag som vi nu diskuterar, med de konsekvenser som det medför?

Varför inte låta den tillsatta utredningen i lugn och ro ta upp skattesystemet i hela dess räckvidd? Det gäller inte minst att skapa och utforma ett skattesystem för de skattefrågor som vi från oppositionen bett att få pröva med förtur, under beaktande av våra krav på att det skall verka resursskapande och främja den ekonomiska tillväxten samt ge oss utrymme för reformer på skattepolitikens område. Det är tilläggsdirektiv som vi önskar att den tillsatta skatteutredningen skall få. Detta är kontentan av vårt yrkande i reservationen 8.

Konstruktionen av vårt skattesystem har en del rent automatiska verkningar. En inflationistisk utveckling av samhällsekonomin -- och det är vi inte helt främmande för i vårt land -- leder också till skärpningar i skattetrycket för de flesta inkomsttagarna utan att de fått några reella inkomstökningar. Svenska folkets rätt att sig självt beskatta får inte förvandlas till en formsak. Medborgarna skall själva genom beslut i riksdagen bestämma skattetryckets höjd, och det skall inte ske automatiskt genom inflation och genom penningvärdeförsämring. Synpunkter på denna fråga har vi framfört i reservationen 10.

I våra reservationer i övrigt vid skatteutskottets betänkande nr 32 har vi tagit upp frågor om beskattningen av folkpensionärernas extra inkomster, frågan om de faktiskt sambeskattade, förvärvsavdragen för äkta makar bl. a. i jordbruk samt en differentiering av momsens på viktiga baslivsmedel, i första hand nu på mjölken. Alla dessa frågor kommer herr Josefson i Arrie att närmare utveckla i sitt anförande senare i dagens debatt.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till de vid skatteutskottets betänkande nr 32 fogade reservationerna 1, 2, 3, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 17 och 18.

Fru andre vice talmannen NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Med mitt inlägg i den här debatten vill jag först och främst klargöra dels varför folkpartiet avvisar regeringens skattepaket,

Nr 94

Tisdagen den
30 maj 1972

Den ekonomiska
politiken, m. m.

dels vad vi anser att man bör göra i stället. Den naturliga utgångspunkten är givetvis de reservationer som vi tillsammans med centerpartiet och i huvudsak också moderata samlingspartiet avlämnat i skatteutskottet.

Först varför vi säger nej. Regeringens förslag innehåller tabeller om hur mycket den direkta statsskatten skulle sänkas i olika inkomstlagen, men det man inte talar om är att detta för det stora flertalet skattebetalare äts upp av de fördyringar som uppkommer genom ökade punktskatter och avgifter. Om detta borde vi inte behöva träta. Regeringsförslaget sänker inte skatterna. Det medverkar till en viss omfördelning mellan det direkta och det indirekta skattesystemet, och för ett flertal blir det ingen förändring. I vissa fall blir det t. o. m. skattehöjning.

Problemet med de höga marginalsatserna löser man inte med regeringsförslaget. Den nedpressning med 3 procentenheter som föreslås är en ringa tröst för den stora gruppen inkomsttagare runt 30 000-kronorsstrecket som 1970 fick vidkännas marginalsatsehöjningar med ca 10 procentenheter på ett bräde. Regeringens skatteförslag tar heller inte fasta på kritiken över de samlade, ofta orimligt höga marginaleffekterna i skatte- och bidragssystemet. Där görs ingenting. Här spelar reglerna om bostadstilläggen en stor roll. Som reglerna år 1972 utformats, drabbas en barnfamilj med en årsinkomst på 30 000 kronor, där en i familjen arbetar, av en marginaleffekt på 97,2 procent av en inkomstökning. Nu föreslås i annat sammanhang ändrade regler för bostadstilläggen, som *något* förbättrar situationen för barnfamiljerna. Men fortfarande blir avbränningarna på en inkomstökning så stora att många kommer att fråga sig om det lönar sig att arbeta och förtjäna mer. För pensionärerna blir det i många fall fortfarande bara 10 kronor kvar av en intjänad hundralapp.

Om inkomsten i en tvåbarnsfamilj med 36 000 kronor ökar med 10 procent, dvs. med 3 600 kronor, blir det enligt det nya förslaget bara ca 500 kronor kvar efter direkt skatt och bortfallna bidrag. Stiger priserna som förut med 4 à 5 procent per år, blir det ingenting kvar som kan sägas höja familjens standard. Det blir i stället en minskning! Ett skattesystem, som leder till en minskning på 2–3 procent av en familjs reala konsumtionsstandard vid en löneökning på 10 procent, kan vi inte acceptera.

I en artikel av en ekonom i Dagens Nyheter i förra veckan beskrivs barnfamiljernas pressade situation så här: Med det skatte- och bidragssystem vi har ligger det utom möjligheternas gräns för en mycket stor del av barnfamiljerna med låga eller mellanstora inkomster att "för egen maskin" uppnå en realinkomstökning. Förut talade vi om nyrika, nu talar vi om nyfattiga. Det är framför allt barnfamiljerna som det gäller. DN-artikeln som jag återopade hade en mycket illustrativ tabell, som nu återges på kammarens TV-skärm. Tabellen visar hur den reala disponibla inkomsten, som familjer med endast en förvärvsarbetande får, procentuellt förändras vid en nominell löneökning på 10 procent och med en prisstegring på 4,5 procent. Några kommentarer i all korthet:

Barnlösa får något plus, högre vid en inkomst på 63 000 än vid 10 000 och 30 000.

Procentuell förändring av real disponibel inkomst vid en nominell inkomstökning på 10 % och en prisstegring på 4,5 % enligt 1973 års skatte- och bidragsregler. (Endast en förvärvsarbetande.)

taxe- rad in- komst	inga barn	1 barn	2 barn	3 barn	4 barn	5 barn
5	+1.8	-1.1	-1.7	-2.3	-2.6	-2.9
10	+1.8	0.0	-0.6	-1.2	-1.6	-1.9
11	+2.3	+0.3	-0.3	-1.0	-1.4	-1.7
15	+2.9	+1.0	+0.4	-0.3	-0.7	-1.1
17	+3.2	+1.3	+0.7	0.0	-0.4	-0.5
21	+2.8	+0.1	-0.3	-0.9	-1.1	-1.5
26	+2.5	-0.7	-1.0	-1.4	-1.6	-1.9
30	+1.4	-1.4	-1.7	-2.0	-2.2	-2.4
36	+1.2	-2.5	-2.6	-2.8	-2.9	-3.1
38	+1.3	-0.6	-2.6	-2.8	-2.9	-3.0
40	+1.4	+1.1	-2.1	-2.7	-2.8	-2.9
42	+1.5	+1.3	-0.3	-2.6	-2.7	-2.9
45	+1.7	+1.4	+1.2	-2.5	-2.6	-2.8
48	+1.8	+1.6	+1.3	-2.4	-2.5	-2.7
50	+2.0	+1.7	+1.4	-1.1	-2.5	-2.6
53	+2.1	+1.9	+1.6	+1.2	-1.5	-2.5
55	+2.2	+1.9	+1.7	+1.3	-0.1	-2.5
57	+2.3	+2.0	+1.8	+1.5	+1.3	-2.4
63	+2.5	+2.2	+2.0	+1.8	+1.6	-0.3
70	+1.0	+0.8	+0.7	+0.5	+0.4	+0.2
80	+1.3	+1.2	+1.0	+0.8	+0.7	+0.5
90	+1.6	+1.4	+1.3	+1.1	+0.9	+0.8
100	+1.4	+1.3	+1.1	+1.0	+0.8	+0.7
150	+1.1	+1.0	+0.9	+0.7	+0.6	+0.5

Barnfamiljer får redan vid små inkomster försämringar vid en inkomstökning.

Strecket som skiljer plus från minus upplevs som en vallgrav. Det skiljer effektivt ut barnfamiljerna från övriga. Många upplever sig som infångade i en fälla!

Detta är alltså regeringens s. k. lösning av marginalskatteproblemet.

Den föreslagna omläggningen lämnar inte några väsentliga bidrag för att vare sig trygga eller förbättra standarden för de sämst ställda i samhället eller för att åstadkomma ett skattesystem, som inte hårt klämmer åt de s. k. knegarna, de förvärvsarbetande i vanliga inkomst-lägen.

Men därutöver återstår ju en rad andra viktiga frågor och problem olösta med regeringsförslaget. Regeringen fortsätter t. ex. att nonchalera ensamstående med barn och hemmafrufamiljer, om de har särskilt låga inkomster. Just dessa vägrar socialdemokraterna det med individuell beskattning förknippade övergångsstödet. Likaså får mindre företagare, handlare, bensinstationsinnehavare, hantverkare och liknande fortfarande vänta på individuell beskattning, trots att båda makarna arbetar i rörelsen.

En annan förstarangsfråga, som vi begärt att få löst, finns inte heller med i regeringsförslaget, och utredningen får inte ens över huvud taget syssla med den. Det gäller de problem som hänger samman med att inflationen automatiskt höjer skatten också på inkomster som inte medför ökad köpkraft. Jag vill nu på just den här punkten rikta en fråga både till finansministern, som knåpat ihop direktiven till skatteutredningen, och till herr Brandt, som gång på gång här i riksdagen avvisat våra krav på inflationsskydd i skattesystemet genom någon form av indexreglering: Varför vill ni inte ens låta utredningen ta upp frågan om inflationsskyddet?

Är det för att indextekniken är oprövad? Det är i så fall fel! I Danmark, Holland och Schweiz har man inflationsskydd.

Är det rädslan för att det enbart gynnar höginkomsttagare? Det påstår ni ju i braskande annonser och i tillrättalagda artiklar av socialdemokratiska spökskrivare. Det sade också herr Sträng här tidigare i dag. Men detta är fel! Ni konstruerar en teknik och ett förslag som får de konsekvenserna och säger att det är vårt förslag. Vi har aldrig sagt att vi vill gynna höginkomsttagarna med inflationsskydd. Vi vill skydda *alla* skattebetalare så att de inte automatiskt skall behöva betala högre skatteprocent bara för att det är inflation.

Finansministern måste ju också veta att skattesystemet har regressiva inslag som gör att en indexreglering tvärtemot vad som påstås inte gynnar högre inkomsttagare mera utan mindre.

I det pressmeddelande som regeringen lämnade den 20 april sägs att sänkningen av den direkta statsskatten ger den största reduktionen i procent för årsinkomster upp till 25 000 kronor och i absoluta belopp för dem som har årsinkomster mellan 35 000 och 70 000 kronor. Det blir alltså bäst för alla. Jag skulle lika gärna kunna vända på det och räkna i botten med kronor och i högre lägen med procent. Då blir det med regeringens förslag sämst för alla. Så räknar regeringen gentemot oss. Men

jag tycker inte det är värdigt den seriösa prövning som vi skall ägna oss åt i det här huset.

Ett inflationsskydd är dessutom över huvud taget inte någon skattesänkning, utan det är ett skydd mot den skatthöjning som kommer efter det att riksdagen har fattat sitt beslut. Är det inte så, herr finansminister - jag talar här till protokollet - att det är bekvämt att få plocka av skattebetalarna nära 1 miljard kronor mer per år än vad vi här i riksdagen har givit rätt till?

De huvudsakliga skälen för vårt nej till skattepaketet är alltså:

Det blir för de flesta inga lättnader.

De orimliga samlade marginaleffekterna görs det ingenting åt.

Inflationsskyddet har helt uteslutits, även för utredningen.

Regeringsförslaget är ett hastverk som knåpats ihop utan möjligheter till insyn och påverkan från t. ex. de stora löntagarorganisationerna och andra intressenter utanför riksdagen.

Den finansiering som regeringen föreslagit är olämplig i nuvarande konjunkurläge och hotar sysselsättningen i många företag och branscher.

Höjd bensinskatt gör det extra dyrt för dem som bor i glesbygd.

En skattereform värd namnet måste till allt väsentligt finansieras genom ökad tillväxt i samhällsekonomin och genom att den offentliga sektorn dämpar sin expansion. Det är i och för sig värdefullt att kommunerna nu håller tillbaka sin expansion, men staten måste lära sig att spara själv också!

När det har avslöjats hur litet skattepaketet har att ge skattebetalarna har framför allt statsministern gjort uppgörelsen med kommunerna till det centrala. Den är unik, har han sagt. Ja, den är unik. En uppgörelse brukar ju ge båda parter något väsentligt substantiellt. Det unika här är att så inte sker. Staten lovar inte kommunerna att hålla inflationen i schack och inte heller att lyfta av kommunerna kostnadskrävande uppgifter. Staten lovar inte heller att spara själv. Och kommunerna kan när som helst utan sanktionsåtgärder höja skatter och avgifter. Uppgörelsen är i sanning unik. En förhandlare som blåser upp en så tom uppgörelse till något stort skulle uppriktigt sagt bli utskrattad.

För oss stod det tidigt klart att 1970 års skattereform inte skulle ge de förväntade resultaten. Därför begärde vi redan förra året att en ny skatteutredning skulle tillsättas. Så beslöt också riksdagen. Först efter nära ett halvt år kommer direktiven till utredningen. Ännu har inte utredningen sammanträtt. Det är ett anmärkningsvärt sätt att förfara: i stället för att snabbt tillsätta den utredning som riksdagen har begärt förhalas den, och regeringen gör sitt eget förslag. Har man inget sinne för att just skatterna t. o. m. enligt grundlag skall bestämmas av riksdagen, har man inget sinne heller för de nya strömningarna i tiden? Nu kräver ju folket att så många som möjligt får vara med och säga sin mening. En minoritetsregering har dessutom särskild anledning att lyssna på andra och inte vara sig selv nok. Förslag som berör skattesystemet bör behandlas på sedvanligt sätt inom utredningen. Det är också utredningen som har att planera för i vilken takt olika förslag inom utredningens ram bör läggas fram. Då kan man också beakta kraven på remissförfarande, krav som stöds av betydande löntagarorganisationer - även om finans-

Tisdagen den
30 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

ministern i dag gjorde remissförfarandet till ett mycket betydelselöst instrument, ungefär som om ingenting vettigt skulle kunna komma fram genom att andra människor blir delaktiga i arbetet.

De direktiv utredningen nu till sist har begåvats med är synnerligen snäva. Rädslan för att låta utredningen arbeta förutsättningslöst och obundet är särskilt framträdande.

En skatteutredning bör själv ha möjlighet att undersöka vilka förändringar man kan göra i olika delar av skattesystemet. Därför bör den självfallet nogga få pröva frågan om lämpligheten av s. k. differentierad mervärdeskatt eller andra åtgärder som syftar till motsvarande avlyftningar av momsbelastningen på viktiga livsmedel.

Det är givetvis riktigt som det har sagts i debatten, att en skatteutredning med en ambition att föreslå verkliga lättnader i beskattningen för flertalet kräver avsevärd tid. Först gäller det att göra delreformer, som är positiva och som därigenom bidrar till att göra hela skattesystemet resursskapande. Det gäller också att effektivare bekämpa skattefusket. På den vägen kan också trycket lätta för de lojala skattebetalarna. Man kan fråga sig om vår taxeringsorganisation är effektivt utnyttjad, när massor med dyrbar arbetstid används till att justera en eller annan hundralapp i enkla löntagardeklarationer, medan miljoner får rinna bort obeskattade därför att det saknas kraft och förmåga att genomlysa de raffinerade skatteflyktsvägarna. Inte ett ord sägs i direktiven om att dessa viktiga frågor skall behandlas av utredningen.

En skattereform värd namnet torde till sina verkningar bli så omfattande att den för sitt genomförande kräver en långsiktig planering för att få fram de nödvändiga resurserna. Var och en som sysslat med skattesystem vet att man inte gör något bra över en kafferast. Hastverket 1970 var dåligt. Hastverket 1972 är dåligt. Nu behövs ett långsiktigt tänkande och inte det ständiga plottrande som bär Strängs märke. Sedan finns det frågor, där snabba justeringar är ytterst angelägna och som utredningen kan behandla med *förtur*. Det gäller inte minst inflations-skyddet och sådana ändringar av marginaleffekterna i skatte- och bidragssystemet som gör det lönande att arbeta och därmed bidrar till ökade resurser. Det gäller också faktisk sambeskattning och hemmamakebidrag.

Till sist några ord, herr talman, om handläggningen av de viktiga skattefrågorna. Från socialdemokratiskt håll på hög nivå har framförts beskyllningar om ohederlighet, oförskämdhet och manövrerande, och allmänheten måste därför undra vad det egentligen är som händer i vår gamla hedervärda riksdag. Det är därför viktigt att skapa klarhet kring vad som har hänt, och jag vill till kammarens protokoll få läsa in de frågor som föranlett alla dessa äreröriga beskyllningar.

Vid skatteutskottets sammanträde den 10 maj 1972 framställde jag bl. a. följande frågor, vilket framgår av utskottets protokoll:

”1) Hur stor procent av disponibel inkomst tas i anspråk av momshöjningen?”

2) Hur stor procent av disponibel inkomst tas i anspråk genom höjningen av samtliga indirekta skatter, alltså även inklusive moms på

Tisdagen den
30 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

höjningar vad gäller andra indirekta skatter?

3) Hur stor procent av de totala disponibla inkomsterna i samhället utgör de totala skatteökningarna enligt propositionen?

4) Hur stor blir den disponibla inkomsten för fysiska personer enligt förslaget i proposition 1972:95 (total nettoinkomst – direkt skatt)?” På denna punkt efterlyste jag tabeller.

”5) Hur stora blir prishöjningarna på grund av de höjda indirekta skatterna?

6) Hur påverkar den totala skattechöjningen

a) stat och kommun

b) privata och offentliga investeringar?”

Om dessa frågor blev tillfredsställande besvarade, skulle de i någon mån kunna belysa verkningarna för de enskilda människorna. Svar på frågorna lämnades den 17 maj, några få minuter innan beslut fattades i ärendet.

Efter regeringens presskommuniké om arbetsgivaravgiften behandlades regeringens förslaget med momsens vid två tillfällen i utskottet. Det framgår av protokollen att vid det andra sammanträdet yrkades bifall till förslaget med momsens. Vid det tredje sammanträdet yrkades bifall till förslaget om arbetsgivaravgiften. Vid det fjärde sammanträdet fattades slutgiltigt beslut om denna. Då detta behandlades fanns icke ett enda ord skrivet som underlag, ingenting om verkningarna på t. ex. sysselsättningen, investeringsviljan, exporten och handelsbalansen. Dessa verkningar har ju ändå enligt utskottsmajoritetens skrivning oroat även majoriteten. Då hearing begärdes med olika organisationer för att få verkningarna i någon mån belysta på den korta tiden, avvisade socialdemokraterna detta krav. Beslut fattades av socialdemokraterna om miljardkonsekvenser för samhället, om ekonomisk påverkan på enskilda människor utan att ett enda ord fanns till belysning av vad det gällde.

Jag har, herr talman, velat lämna den här redogörelsen för kammaren, eftersom vi här är vana vid att kammarens ledamöter kan lita på att man inom utskotten noga granskat de ärenden som går till beslut i kammaren. Någon sådan noggrann förberedande behandling har icke skett i detta fall. Därtill har icke funnits tid och icke material. Enligt offentliga uttalanden skulle utskottet ha fått massor med material. Detta är alltså icke med sanningen överensstämmande.

Statsministern har i TV uttalat, att han hoppades att man inte mera skulle få uppleva den här sortens manövrerande i utskott. Jag vill säga, herr talman, att jag hoppas att riksdagsmän i alla tider kommer att kräva möjligheter att få belyst hur verkningarna blir av vad de uppmanas göra. Det har sagts – också i TV – att det är oförskämt att ställa sådana här frågor. Om man skall använda några sådana ord som oförskämt tycker jag att det är – för att använda herr Brandts terminologi – oförskämt mot svenska folket att fatta beslut utan att redovisa hur människorna drabbas.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 2, 3, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 17 och 18 vid skatteutskottets betänkande nr 32.

Tisdagen den
30 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Moderata samlingspartiet har under gångna år riktat en hård kritik mot det höga skattetrycket i vårt land. Tyvärr är det ju så att Sverige skiljer ut sig i en icke smickrande grad från de övriga västeuropeiska staterna, varför det är nödvändigt med en ändring, om vi skall kunna behålla vår konkurrensförmåga i framtiden.

När vi i vårt land tar ut i genomsnitt i marginalskatter inte mindre än 51,5 procent och om vi håller på i samma takt under 1970-talet som vi gjort under 1960-talet, så kommer genomsnittssiffran att vara uppe i inte mindre än 78 procent år 1980. Mot den bakgrunden är det nödvändigt att denna utveckling stoppas.

Grunden till vårt höga skattetryck ligger i de alltför höga offentliga utgifterna. Stat och kommun har stora krav på medborgarna. Man frågar inte efter om de enskilda familjerna kan avstå en så stor del av sina inkomster till skatter. Det har blivit en fullständig karusell med höga skatter och bidrag – bidrag som ofta skapas för att människorna skall kunna betala de höga skatterna, som nu träffar den stora allmänheten.

Det hårda skattetrycket är icke längre något exklusivt för de stora inkomsttagarna. Det är något som i särskilt hög grad drabbar de vanliga inkomsttagarna. Bidragen blir meningslösa när det blir allt tydligare att de som får dem också måste betala dem. När inkomsttagare i 30 000-kronorsklassen har en marginalskatt som innebär att de av en löneökning på 100 kronor måste betala 60 kronor i skatt har man gått för långt. Ännu värre blir det när man sätter detta i samband med det bidragssystem som vi har. Bortfallna bidrag i kombination med hög marginalskatt gör ofta att det av en löneökning inte blir kvar mer än ca 10 procent.

Skrämd av dessa förhållanden och den kritik som riktats mot vår skattepolitik har regeringen nu i all hast utan att fråga någon annan – inte heller några arbetsmarknadsorganisationer – yxat ihop ett skatteförslag. Man lägger visserligen fram ett förslag om ändring av den direkta skatten men tar samtidigt igen mer i en annan form. Den här gången innebär skatteförslaget att det totala skattetrycket ökar med ca 500 miljoner kronor om året. Verkningarna av 1970 års skattebeslut kom snabbare än t. o. m. vi inom vårt parti hade trott. Moderata samlingspartiet yrkade avslag på detta förslag, då vi förutsåg att verkningarna skulle bli de som nu har framkommit. Samma fel finns i det förslag som i dag föreligger. Det blir inga skattesänkningar – det blir en omfördelning som kommer att drabba i alldeles särskilt hög grad dem som lider mest av prisstegringarna, nämligen barnfamiljerna. Det var därför jag begärde upplysningar om inflationsverkningarna genom 1970 års skattebeslut, men jag fick inga sådana upplysningar, och vi utarbetade då ett eget exempel. Det framgår av den tabell som jag nu visar på TV-skärmen.

År	Lön	Inkomst efter skatt (inkl. barnbidrag)	Inkomst efter skatt i 1971 års penningv.
1971	25 000	20 996	20 996
1973	28 620	23 401	20 931
1974	30 620	24 441	20 836

Vi har tagit en liten inkomstagare – en inkomstagare med familj som tjänar 25 000 kronor. Det har ju sagts här tidigare att det är sådana inkomstagare som skulle få nytta av skatteförslaget. Av tabellen framgår att han redan 1973 och 1974 kommer att få behålla en mindre del av inkomsterna än han gör under år 1971. Detta visar verkningarna av det förslag som vi har hört både statsministern och finansministern stå här och prisa för att det i alldeles särskilt hög grad gynnar de små inkomstagarna.

Moderata samlingspartiet har nu som så många gånger tidigare krävt tillsättandet av en besparingsutredning för att komma till rätta med de hastigt stigande offentliga utgifterna. Man synes nu även på regeringssidan begripa att detta är nödvändigt. Man säger att man har träffat överenskommelse med Kommunförbundet, vilken innebär en rekommendation att kommunalskatterna inte skall stiga under de närmast framföriggande åren. Jag har då anledning fråga: Vad är det som kommunerna har fått genom denna s. k. överenskommelse? Efter vad jag förstår är det ingenting annat än att kommunerna har gått med på att det läggs en ytterligare belastning på kommunerna, som svarar mot ökningen av momsens till 20 procent enligt regeringens första förslag.

Samtidigt är man emellertid på regeringssidan ytterligt angelägen om att framhålla att kommunerna skall ha kvar sin självbestämmanderätt och att kommunerna inte kan dirigeras. Jag tycker emellertid att det ligger en bluff i denna överenskommelse, eller också bortser man från den demokratiska rätt kommunerna har att även i fortsättningen bestämma över sina förhållanden. Om det var så lätt att sätta stopp för kommunernas utgiftsökningar så frågar jag mig varför man inte tidigare har använt sig av den vägen.

Vad man emellertid har alldeles särskild anledning fråga är, varför det inte går att förhindra den våldsamma ökningen av de statliga utgifterna. Naturligtvis finns det många möjligheter att komma till rätta med den utvecklingen, bara man vill. Men det är tydligen en medveten linje i den socialdemokratiska politiken att man vill disponera över de av folket genom hårt arbete intjänade pengarna. Man tror sig begripa bättre än de många svenska hushållen hur pengarna skall disponeras. Det är den utvecklingen som måste brytas, om människorna skall få det bättre, om vi skall bli starkare i konkurrenshänseende, öka tillväxttakten i vårt samhälle och förstora den gemensamma kaka vi skall dela. En tillväxt på bara 1 procent ytterligare skulle innebära att vi om några år hade 5 miljarder mer i skatteinkomster till staten, och de pengarna kunde då användas antingen till skattesänkningar eller till nya reformer.

Men regeringen tror inte att det går. Det hörde vi av finansministern, som sade att det är ett falsarium att påstå att en ny utredning skulle kunna anvisa vägar till en skattesänkning. Där har alltså svenska folket fått besked om hur det kommer att gå i fortsättningen, om vi alltjämt kommer att ha kvar en socialdemokratisk regering! Det är därför som vi i vårt parti menar att det är nödvändigt att vi får en resursvänlig politik. Då kommer vi både att kunna sänka skatterna och att genomföra nya reformer.

I detta sammanhang måste vi också komma till rätta med sådana

skattehöjningar som nu sker, trots att riksdagen inte fattar några beslut om dem. Jag tänker här på den inverkan som prisstegringen har på skatternas höjd. Sedan riksdagen fattat beslut om ett visst skatteuttag kommer inflationens verkningar och höjer skatteuttaget ytterligare, och det är inte rimligt. Vi har därför i en reservation krävt att ett system för indexreglering införs redan från den 1 januari 1973. Detta är inte något system för skattesänkning utan ett system för att förhindra att skatterna ökar utan riksdagsbeslut. Enligt utredningsdirektiven får utredningen inte heller syssla med detta problem. Inflationen har blivit finansministerns bästa bundsförvant. Den extrainkomst man får genom inflationen har man tydligen med den socialdemokratiska politiken inte råd att avstå från. Det är mot denna bakgrund vi inom moderata samlingspartiet menar att det finns all anledning att redan nu fatta ett beslut om att det inte får fortsätta så.

Vi kan inte finna annat än att man även bör besluta om att ta bort den faktiska sambeskattning som förekommer när det gäller äkta makar som gemensamt sköter en affärsrörelse eller ett jordbruk; de skall ha möjlighet att dela upp sina inkomster. Vi menar därför att man här bör införa rätt till s. k. makelön, vilket innebär att den ena maken skall kunna erhålla en lön som motsvarar vad som är brukligt för ett sådant arbete som vederbörande utför. Med vår höga, progressiva skatt betyder det mycket i pengar för dessa människor, som nu helt orättvist blir föremål för mycket högre skatter enbart därför att de genom sitt arbete gemensamt sköter någon form av rörelse.

Även när det gäller beskattningen av folkpensionärerna har vi ett lagstiftningsförslag. Vi menar att folkpensionen som sådan skall vara skattefri. Vi föreslår att alla folkpensionärer får rätt till ett grundavdrag som alltid motsvarar den utgående folkpensionen, som därigenom blir fri från skatt. Detta skulle i betydande utsträckning medföra att folkpensionärerna kunde åta sig den sysselsättning som de anser sig orka med.

När det gäller direktiven till skatteutredningen föreslår vi att denna med förtur skall lägga fram förslag om beskattningen av barnfamiljerna samt om marginalskatteerna, så att beslut kan fattas så snart som möjligt och helst under innevarande års höstriktdag.

Om våra förslag när det gäller indexreglering, folkpension och faktisk sambeskattade skulle falla, kommer vi att i andra hand rösta för mittenpartiernas reservationer utan att fördenskull instämna i alla motiveringarna. Några principiella motsättningar föreligger nämligen inte mellan mittenpartierna och moderata samlingspartiet på denna punkt.

Aldrig tidigare har väl riksdagen fått vara med om en sådan behandlingsform som förekommit när det gäller dagens huvudfråga. Jag kan inte erinra mig att vi under alla de år som jag har tillhört bevillningsutskottet och nu skatteutskottet – i över 20 års tid – haft att behandla något ärende där ett så knapphändigt material stått till utskottets förfogande. Här lägger regeringen fram en proposition som innebär en skatteökning med ytterligare 500 miljoner. När man så kommer underfund med att man inte har utsikter att få igenom höjningen av mervärdeskatten till 20 procent meddelar regeringen i en kommuniké samma dag som kommunisterna lägger fram en motion, där

de på ett par rader föreslår en ökning av löneskatten med 50 procent, att regeringen i samråd med de socialdemokratiska ledamöterna av skatteutskottet beslutat att ta initiativ för att föreslå riksdagen att fördubbla löneskatten. Förslagen från regeringen har nu för tiden tydligen inte formen av propositioner utan av kommunikéer.

Efter ett påpekande i Svenska Dagbladet att konstitutionella hinder föreligger för socialdemokraterna att ta ett sådant initiativ – vid införandet av utskottens initiativrätt angavs nämligen i förarbetena till bestämmelserna att fullständig enighet skulle eftersträvas innan ett sådant instrument kom till användning – har man sedan tydligen backat ur. Man tvingades alltså överge den linjen också. Regeringspartiets ledamöter har nu i stället på basis av den kommunistiska motionen föreslagit en fördubbling av löneskatten.

Vi har i dag från denna talarstol fått höra att det skulle ha funnits möjligheter till diskussioner om förslagen. Jag vill mot detta invända att det inte har höjts ett finger för att åstadkomma någonting sådant. Från det socialdemokratiska partiet har man tvärtom tydligt visat att man, i och med att man lämnat sin kommuniké och i och med att kommunisterna väckt sin motion om en höjning av arbetsgivaravgiften, ansett sig ha skapat det parlamentariska underlag som är nödvändigt för att genomdriva propositionen. Då fanns det ju inte mycket mer att resonera om. Utskottet har emellertid icke haft att tillgå några som helst utredningar av verkningarna av det beslut som riksdagen nu går att fatta. Det är dock beklämmande att utskottet kan föreslå en så ingripande åtgärd i vår arbetsmarknad som att lägga en avgift på icke mindre än 2 000 miljoner kronor på arbetet utan att inhämta några uppgifter om dess verkningar på sysselsättningen och på våra konkurrensförhållanden till omvärlden. Många människor ute på verkstadsgolven undrar i dag vad det är som berättigar regeringen till att ta ut en sådan här stor avgift just på deras eget arbete. Hur mycket man än i de fackliga organisationerna genom teoretiska utläggningar försöker förklara detta kommer det nog att bli ganska svårt att lära människorna ute i fabriker att detta var en åtgärd i rätt tid.

Denna åtgärd att välja arbetslösheten framför ett parlamentariskt nederlag visar hur svag vår regering egentligen i dag är. Men svagheten framstår i ännu tydligare grad, när den sedan icke vågar stå för sina handlingar utan försöker lägga ansvaret för beslutet på den borgerliga oppositionen. Det är förklarligt att oppositionen säger nej till det förslag som nu lagts, då det särskilt i dagens läge med en så stor arbetslöshet är den mest olämpliga tid som tänkas kan för att beskatta själva arbetet som sådant.

Vad man åstadkommer genom denna åtgärd är att produktionen förlägges utanför landets gränser och hindrar svenskar att utföra denna produktion. Det är naturligt att mycket arbete efter detta kommer att förläggas till andra länder, där produktionskostnaderna är lägre. Exporten kommer att försvåras, och importen kommer att öka. Sysselsättningen kommer att minska, då särskilt många näringsgrenar som i dag har det svårt kommer att få det ännu värre. Man undrar vad det finns för förnuft när man i vissa sammanhang föreslår t. ex. ett visst antal miljoner kronor

till att hjälpa upp dessa näringars möjligheter att uppträda ute på exportmarknaden och så i nästa andedrag inför en ny beskattningsform som kanske är 6 å 8 gånger så stor som det belopp man helt nyligen beviljat. I stor utsträckning kommer säkerligen detta också att gå ut över tjänstemännen, eftersom rationaliseringar, besparingar och indragningar kan förväntas på grund av beslutet.

Vi som var med när varuskatten infördes i slutet av 1950-talet erinrar oss i dag hur indignerad regeringen var när vi sade att den då föreslagna skatten på 3 procent inom några år kanske kunde vara uppe i 10 procent. Man betraktade detta såsom en skräckagitation. Nu har vi ett förslag om att denna skatt skall vara icke mindre än 20 procent.

Efter att ha låtit den direkta skatten stiga till, som jag redan sagt, belopp som icke finner någon motsvarighet på annat håll ute i världen, har man nu även uttömt den möjlighet som finns att höja de indirekta skatterna. Men den skattehungriga regeringen finner snart nya utvägar att ta hand om folkets inkomster. Nu har man funnit på löneskatten, en ny inkomstkälla för staten. Där började man med 1 procent, därefter dubblade man till 2 procent och nu är man inne på att återigen dubbla, nämligen till 4 procent. När är denna skatt uppe i 10 procent? Kan socialdemokraterna kanske i dag svara på den frågan?

Begriper man inte att folk kommer att säga nej till en sådan utarmning av vår konkurrensförmåga? En sak är självklar: Den socialdemokratiska skattepolitiken är minst av allt resursskapande, och den är inte heller till någon som helst förmån för en ökad tillväxt, som är nödvändig för att vi skall kunna förbättra förhållandena i vårt land.

Herr talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till reservationerna 1, 2, 3, 5, 6, 7, 9, 11, 13, 15 och 16.

I detta anförande instämde fru Kristensson (m) och herr Åkerlind (m).

Herr WERNER i Tyresö (vpk):

Herr talman! I debatten om de frågor som i dag står under behandling har mervärdeskattens verkningar för folkflertalet kommit något i bakgrunden, sedan regeringen, främst genom trycket från opinionen, frångått sin utmanade linje om ytterligare momshöjning och i stället valt att föreslå höjd arbetsgivaravgift. Jag finner det angeläget att återföra diskussionen till det som enligt vår mening är den centrala frågan, nämligen orättvisan i den indirekta beskattningens linje, som till avgörande del är frågan om mervärdeskatten.

Det handlar i sammanhanget i första hand om orättvisan i den höga skatten på maten, på våra livsmedel. Den disponibla inkomsten efter skatt, hyra, arbetsresor och andra smärre diverseutgifter blir naturligtvis större ju högre inkomsten är. Standarden på de livsmedel som förbrukas kan genom den bittra nödvändigheten vara olika - den är utan tvekan kvalitetsmässigt högre för de högre inkomsttagarna. Men det finns en grundkostnad som inte kan undgås. Arbetare i tungt arbete kan inte fungera i sitt arbete utan att dagligen äta ordentligt. Samma sak gäller självfallet deras familjer och barn.

Eftersom barnfamiljerna, låginkomsttagarna och arbetarna över huvud

taget måste använda en större del av sina inkomster för inköp av livsmedel än andra grupper i samhället, drabbas de särskilt hårt just av den starka stegringen av matpriserna. Påståendet att skatt på maten hårdare drabbar de lägre inkomsttagarna än de högre är så självklart att det inte borde bli motsagt. Men så är likväl fallet – och regeringen var till en början beredd att skärpa denna orättvisa beskattning än mer.

En stark och växande opinion har krävt åtgärder för att sänka priser och skatter och därigenom förbättra levnadsstandarden för majoriteten människor här i landet. Krav har ställts om prisstopp och om övergång till ett annat system för jordbrukspriserna. Vårt krav om slopande av mervärdeskatten på livsmedel har som bekant vunnit mycket stark anslutning, ja så stark anslutning att också de borgerliga partierna känt det och inte kunnat motså frestelsen att i rent taktiskt politiskt syfte försöka använda det kravet som ett spel om regeringstaburetterna.

Ett av argumenten mot slopande av moms på maten är att andra än de behövande skulle gynnas genom detta. Det argumentet kan vi inte godta, eftersom med ett sådant resonemang varje åtgärd att sänka levnadskostnaderna eller begränsa deras ökning skulle leda till samma effekt. Det är ju låginkomsttagarna som drabbas hårdast av stigande livsmedelspriser och därför har det största intresset av lägre priser.

Frågan blir än mer förstälilig om vi ser på inkomstfördelningen i detta land. Undantar vi inkomsttagare med årsinkomst under 14 000 kronor om året och ser hur den procentuella indelningen i inkomstklasser ter sig däröver, får vi ett mycket förbluffande resultat, som verkligen understryker hur orimligt och orättfärdigt det egentligen är med denna hårda beskattningen på livsmedlen.

Av totala antalet inkomsttagare över 14 000 kronor i årsinkomst kommer 21 procent i inkomstlägena 14 000 t. o. m. 16 000 kronor. Tar vi inkomstgrupper från 18 000 t. o. m. 20 000 kronor om året blir procentandelen 24. Från 22 000 kronor t. o. m. 24 000 kronor utgör antalet inkomsttagare 20 procent, och i inkomstlägena mellan 27 000 och 30 000 kronor utgör procentandelen 17. Som synes är den övervägande delen av inkomsttagarna i detta land att finna i kategorin låg- och medelinkomsttagare.

Det är bakgrunden och den kanske klargör varför vänsterpartiet kommunisterna så energiskt under flera år har rest kravet om att slopa moms på livsmedel. Det är vårt förstahandsyrkande i fråga om skatterna.

Invändningarna mot vårt förslag är alltigenom svaga. De skattetekniska invändningarna faller med hänvisning till att en rad länder har löst frågan om en differentierad indirekt skatt – då går det naturligtvis att undanta varugrupper helt från sådan skatt. Hänvisningen till det stora skattebortfall som skulle bli följden om moms sloopades på maten är, utsagt i klarspråk, att man måste ta ut merparten av pengarna från det överväldigande flertalet av inkomsttagarna. Men det är just det resonemanget som vi för vår del inte godkänner.

Vi betraktar det som ingenting annat än de obotfärdigas förhinder att bara se en enda utväg för att klara ett sådant skattebortfall – nämligen att bibehålla detta skattetryck på de sämst ställda, de vanliga inkomsttagarnas stora flertal. Finansministern har här så sent som i dag givit

uttryck åt denna ovilja att ens kunna tänka sig en annan fördelningspolitisk linje. Ibland viftas de förslag som vi ställer bort med den motiveringen att den inkomstförstärkande effekten av det ena eller andra av dessa förslag är så otillräcklig – alltså avvisar man att ens vilja beträda en sådan väg. Vi menar att våra förslag är förslag som håller.

Förslagen från vårt parti att klara det här skattebortfallet är att skärpa arvs-, gåvo- och förmögenhetsbeskattningen, höja bolagsskatten, ändra avskrivningsreglerna, begränsa avdragsrätten för skuldräntor och slopa taket för folkpensionsavgiften. Genomförandet av de kraven tillsammans med en sänkning av militärutgifterna täcker mer än det skattebortfall det här handlar om.

Skatteutskottets ordförande har offentligen uttalat sig mot att kraftigare beskatta bolagen. Våra tidigare ställda förslag om skärpt förmögenhetsbeskattning har avvisats – vi har återkommit med dem, och vi kommer att återkomma med dem. Nu utgående förmögenhetsskatt är 1,10 procent av totalt uppbyren skatt, medan motsvarande andel 1949–1950 var 2,82 procent. Medan skattetrycket på företagen i slutet av 1950-talet uttrycktes i 2,7 procent av bruttonationalprodukten är motsvarande andel nu knappt hälften, nämligen 1,5 procent. Veckans Affärer återgav för övrigt häromåret ett meningsutbyte mellan finansministern och direktör Nicolin, enligt vilket denne instämde i finansministerns påpekande att bolagsbeskattningen i detta land var mycket generös. Vi har i årets riksdag haft anledningar att yrka avslag på flera likaledes generösa favörer för bolagen. Det är en linje som vi inte kan acceptera. Mot denna ställer vi en annan linje, nämligen en annan fördelning mellan kapital och arbete, en fördelning i det arbetande folkets intresse – mot kapitalet.

Jag vill också med några ord belysa hur vi ser på ett annat av de förslag som regeringen nu vidhåller, nämligen förslaget om skärpt beskattning av bilismen, skatten på motorbränslen. Man brukar säga att bilismen måste bära sina kostnader. Men det resonemanget förs i vägkostnads- och trafikpolitiska sammanhang. Regeringsförslaget på denna punkt har en annan utgångspunkt. Här handlar det om effekterna. Över huvud taget måste man ständigt återkomma till den indirekta beskattningens effekter. Höjt pris på motorbränsle ökar alla transportkostnader. Det kommer att slå igenom på priserna. Det drabbar glesbygderna, alla dem med arbetsresor och reseavstånd i kommunikationsfattiga delar som nära nog gör bilinnehav ofrånkomligt. Det belastar arbetsresorna över huvud taget vare sig kollektivtrafiken eller den egna bilen används.

Vi motsätter oss därför den skärpta beskattningen av motorbränsle. Det är dock begripligt att vi inte kan godkänna motiveringen i reservation 6 på denna punkt, som ju bygger på bl. a. avslag på den sänkta direktskatten. Jag återkommer med förslag till annan motivering i detta sammanhang.

Utlösningen av inflationsskyddet för jordbrukarna höjer matpriserna – automatiskt skärps effekten av mervärdesskatten. Den kan för innevarande år uppskattas till ca 90 miljoner kronor i merbelastning på konsumenterna. Det är denna effekt av prisskrub eller prisspiral som regeringsförslagen för med sig och som vi inte kan godkänna.

Herr talman! I motionen 1701 har vi upprepat ett tidigare motionsyrkande om att åter tillämpa prisregleringslagen. Prisutvecklingen talar starkt för detta. Från december 1970 till december 1971 steg konsumentpriserna med 7,5 procent, varav höjningen av mervärdesskatten i januari 1971 svarade för 3,2 procentenheter. Prisstegringen har fortsatt under 1972. Under första kvartalet steg sålunda konsumentpriserna med 1,9 procent. I detta läge anser vi att det finns fullgoda skäl för att åter sätta prisregleringslagen i kraft.

Sedan till talet om att regeringen tagit fasta på vårt förslag om höjning av arbetsgivaravgiften i stället för det utmanande förslag om en höjning av mervärdesskatten som regeringen ursprungligen hade. Finansministern har tidigare sagt här i dag att vi tänker i samma banor. Det är inte så underligt. Socialdemokraterna träffar naturligtvis i långa stycken samma väljare som vi gör och har naturligtvis känt motståndet mot den höjda momsens på samma sätt som vi tidigare gjort.

Det vore frestande att närmare ta upp och granska argumentarsenalen från borgerligt håll. Vad förslagen beträffar dominerar synpunkter på vad den tillsatta skatteutredningen bör ta sig till. Det tycker jag i och för sig är överflödigt, eftersom utredningen har en ganska vidsträckt ram att röra sig inom. Nej, det som är intressant att notera är nejsägarattityden från borgerligt håll i det konkreta dagsläget. Trots att de presenterats ett rent skraddarsytt förslag från regeringens sida har de hamnat i en nejsägarattityd. Någon direkt skattesänkning vill inte de borgerliga längre veta av. Vad vi emellertid observerat är talet om en reducering av momsens effekter på de viktigaste livsmedlen.

Till vårt förslag om slopande av moms på livsmedel säger man från borgerligt håll nej, trots att man haft tillfälle under den allmänna motionstiden vid årets början – och varför inte i samband med kompletteringspropositionen – att ställa konkreta förslag. Varför har det inte skett? Jag vill ställa en fråga till de borgerliga representanterna: Varför har ni inte lagt fram förslag om detta, om ni är så måna om att värna om låginkomsttagarna?

I fjol kom ett sådant förslag – ett tidsbestämt förslag om sänkning av momsens, naturligtvis kombinerat med ett förslag om sänkning av arbetsgivaravgiften. Det visar att det uppenbarligen är synnerligen skralt beställt med intresset för lägre matpriser genom avskaffad eller ens reducerad moms på maten. Det borgerliga agerandet på denna punkt är ingenting annat än rena teateråskan och ett politiskt taktiskt spel om regeringsmakten och inträdet i kanslihuset.

Jag berörde nyss frågan om att återinföra tillämpningen av prisregleringslagen. Även det har ni från borgerligt håll medverkat till att avslå. Ni har naturligtvis tillfälle att i natt eller i morgon förmiddag ändra er i den votering som skall följa efter denna debatt.

Herr talman! Jag vill med detta yrka bifall till motionerna 1697 och 1701 och dessutom framställa följande yrkande i anslutning till motionen 1701:

att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer att Allmän prisregleringslag 1 juni 1956 skyndsamt åter sättes i kraft med priserna av den 1 maj 1972 som stoppriser.

Tisdagen den
30 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Slutligen yrkar jag att det avsnitt i skatteutskottets yttrande i betänkandet nr 32 som på s. 23 börjar med "Eftersom motivet" och slutar med "denna del" ges följande lydelse:

I motionen 1972:1697 tillstyrkes förslaget i proposition 1972:95 om en sänkning av den direkta skatten med viss avvikelse, innebärande att sänkningen börjar trappas av vid inkomster mellan 45 000 och 50 000 kronor och att den upphör vid ca 70 000 kronor. Utskottet delar emellertid motionärernas uppfattning att finansieringen av skattesänkningen i flera avseenden bör lösas på annat sätt än enligt förslagen i propositionen. Bl. a. gäller detta den föreslagna höjningen av skatten på motorbränslen. En sådan skatteskärpning ökar alla transportkostnader, vilket drabbar både befolkningen i glesbygderna och i storstäderna. De ökade transportkostnaderna höjer sedan andra varupriser. Förslagen i propositionen i denna del bör därför avslås av riksdagen.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Man har här börjat med en partiledardebatt. Det har jag anmärkt på många gånger, och inte bara jag utan också tidigare ordförande i bevillningsutskottet. Vi tycker inte om den ordningen. Men detta är en så viktig fråga att det må vara hänt den här gången.

Det mesta är alltså redan sagt, och jag hade tänkt att fatta mig mycket kort och bara göra några kommentarer till vad som här har sagts men huvudsakligen tala om vad man inte har sagt i den här debatten, nämligen vad skatteförslaget egentligen innebär. Det har man inte sysslat så mycket med utan talat om helt andra saker.

Innan jag gör det vill jag emellertid säga några ord om skatteutskottet och dess arbetsformer, eftersom det har varit så mycket diskussioner och skrivelser om det.

Skatteutskottet har till skillnad mot andra utskott i riksdagen ett speciellt och stort kansli. Avsikten med detta är att utskottet på grund av ärendenas politiska karaktär, som ni kan förstå av debatten i dag, skall kunna göra utredningar självt, skaffa statistik och andra uppgifter. Vi skall inte behöva skicka några ärenden på remiss från detta utskott. Kansliet skall kunna skaffa fram det material som vi behöver. Utskottet skall vara oberoende av yttre påtryckningar i sitt arbete och inte vara utsatt för påverkan utifrån av organisationer, företag eller enskilda personer. Det är karakteristiskt för detta utskott.

Men utskottet tar emot en mängd skrivelser, och det har skett även i den här frågan. Vi får dem utan begäran och de redovisas inför utskottet. Ordföranden tar emot delegationer som får framföra sina synpunkter, även ibland inför utskottets delegation. Dessutom är utskottet, som vi har sett de senaste dagarna, livligt bevakat av pressen. Enligt riksdagsstadgan skall utskottet arbeta inom stängda dörrar, men det har kanske inte verkat så. Det förefaller som om någon omedelbart har talat om inte bara vad vi har föreslagit utan också vad som har sagts där. Resultatet har blivit alldeles oriktiga uppgifter i tidningspressen. Ledamöter i denna kammare som inte tillhör utskottet har trott sig vara så informerade att de har skrivit insändare i sina hemortstidningar med snedvridna uppgifter om vad som har försiggått i utskottet.

Om särskilda skäl föreligger kan annan än ledamot eller tjänsteman i utskottet inkallas, heter det. Jag har i och med detta år varit ledamot i bevillningsutskottet och skatteutskottet i 30 år. Under denna tid har bara en eller ett par gånger någon delegation eller några andra fått komma in i utskottet. Nu görs det gällande att det är horribelt att så inte tillåtit. Det är ju i enlighet med riksdagsstadgan. Vi skall inte behöva kalla in några andra för att höra deras åsikter. Kansliet skall kunna klara utredningen och statistik. Man har här krävt att vi skall sitta och lyssna på en del rad människor, professorer och andra, trots att vi, som jag har sagt, enligt riksdagsstadgan i lugn och ro inför stängda dörrar och oberoende av påtryckningar utifrån skall fatta våra beslut.

Detta har gjort att jag har funnit anledning att i utskottet tala om att vi inte kan utföra vårt arbete om man omedelbart springer till pressen och talar om vad vi säger där. Som ordförande anser jag det vara min skyldighet att påtala detta.

Inom bevillningsutskottet och skatteutskottet har vi hållit hårt på tystnadsplikten, som är en förutsättning för att utskottet skall kunna arbeta ostört. Ledamöterna skall kunna tala fritt i utskottet. Ingen skall kunna sitta och stenografera ned allt som sägs och föra det vidare utanför utskottet. Det skapar ingen arbetsro.

Men tillåt mig säga att det alltid har rått en god, kamratlig och animerad stämning i utskottet, och som ordförande anser jag det nödvändigt med hänsyn till att skatteutskottet är riksdagens mest kontroversiella utskott. Det är en förutsättning för att vi skall kunna utföra ett gott arbete. De hårda motsättningar som kanske finns här i kammaren och annorstädes finns inte skatteutskottet. Det blev en irriterande stämning dels på grund av denna begäran om uppgifter från utskottet som fru Nettelbrandt talade om, dels därför att det begärdes att en mängd människor skulle kallas in till utskottet. Jag hänvisade till praxis, och utskottsmajoriteten – inte ordföranden – beslöt att vägra.

Av fru Nettelbrandts anförande kunde man få intrycket att det inte fanns några uppgifter alls tillgängliga i utskottet, men kansliet hade gjort upp tre tabeller. Man har jämfört med 1970 års reform. Innan utskottet fattade beslutet hade reservanterna skrivit den reservation mot arbetsgivaravgiften som nu ligger på riksdagens bord, och där fanns kostnader osv. angivna. Vidare fanns det uppgifter för varje motion som väckts i anslutning till skatteförslaget om hur mycket det skulle kosta att bifalla förslaget. Även om det möjligen kan sägas att materialet var otillräckligt, måste det följaktligen vara felaktigt att säga att ingenting hade presenterats. Det var inte så.

Kansliet ansåg för sin del att skattepaketet mera var en fråga om teknik och statistik, som man kan erhålla bl. a. från departementet. Det har också presenterats statistik.

De frågor som fru Nettelbrandt här läste upp gällde den tabell som representanten från departementet inte ville lämna i utskottet. Anledningen till detta var att han ansåg att den utgick från felaktiga utgångspunkter. Det som fru Nettelbrandt ville att departementstjänstemannen skulle utreda hade man också redan utrett på folkpartiets kansli – märkvärdigare var det inte. Men fru Nettelbrandt ville att sammanställ-

Tisdagen den
30 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

ningen skulle komma som en officiell tabell från departementet. Hon har ju sedan också sagt att det är fråga om finansdepartementets tabell – det är ganska fiffigt upplagt. Men uppgifterna blir, som jag tillät mig att säga, inte mindre oriktiga för att man kräver att få dem på detta sätt. Det är precis detsamma som att säga åt en tjänsteman, att han skall säga att två gånger två är fem. Finansministern har redan klargjort oriktigheten i detta förfarande. Jag skall därför inte uppta ledamöternas tid ytterligare med att understryka detta.

Jag skall kanske också säga några ord med anledning av anklagelserna för bristande underlag beträffande arbetsgivaravgiften. Herr Wörnberg, som är ordförande i företagsbeskattningsutredningen, säger att det egentligen skulle ta årtal att analysera denna fråga på ett tillfredsställande sätt. I så fall borde man nämligen analysera varje företag för sig. Men inte är det en så märkvärdig åtgärd att höja arbetsgivaravgiften från 2 procent till 4 procent att man för den skull behöver sätta i gång en sådan fantastisk utredningsapparat. Det är en överdrift.

Jag vill inte heller underlåta att ta upp den utredning som finansministern har tillsatt och vilkens sammansättning jag för inte så länge sedan fick uppgifter om. Man har riktat anmärkningar mot att denna utredning ännu inte har trätt i verksamhet. Ja, jag har ansett det naturligt att man innan utredningen håller sitt första sammanträde får ett beslut i riksdagen med anledning av den aktuella propositionen, eftersom oppositionen på en hel rad punkter yrkar att direktiven till utredningen skall ändras. Det är väl ganska naturligt att man avvaktar det, även om det kanske är klart vilket beslut riksdagen kommer att fatta. Rent formellt är det väl ändå riktigt att vänta.

Jag vill dessutom peka på en annan sak. Jag skulle tänka mig att de ledamöter av riksdagen som är med i kommittén anser att vi nu i slutet av maj haft fullt upp att göra även utan att kalla samman denna utredning. Men jag försäkrar att jag skall kalla samman den så snart sessionen avslutats, så att vi kan börja arbetet – vi får se vad det kan leda till.

Som jag understrukit är det mesta redan sagt i den tidigare diskussionen utom vad förslaget egentligen innebär. Jag skall därför nu tillåta mig att något beröra detta.

Man säger exempelvis att 1970 års stora skattereform försämrade marginalskatterna. Jag skall tillåta mig att erinra om att den stora skattesänkningen då gällde den direkta statsskatten. Att det var en omfördelning till förmån för låginkomsttagarna kan väl ingen vederlägga. Och detta följdes sedan upp med en speciell inriktning på barnfamiljerna i medelinkomstlägena. Alla partier talade i den senaste valrörelsen mycket varmt för en jämlikhetspolitik, och det resulterade bl. a. i kraftiga löneökningar just för låginkomstgrupperna.

Inom den kommunala sektorn betydde detta de största utgiftsökningar som man dittills haft. Inom den sektorn var de lågavlönade dominerande till antalet. Jag tillhör Örebro läns landsting, som satsade så mycket på löneökningar till låginkomsttagarna att det betydde över en kronas extra höjning av utdebiteringen. Om jag inte minns fel var ökningen 17 miljoner kronor enbart på lasarettet.

Är det finansministerns fel? Är det inte vad alla lovade i valrörelsen,

nämligen att man skulle satsa på låglönegrupperna? När man nu har gjort det, så att kommunalskatterna måste stiga och vi måste bära denna omfördelning, då sägs det att 1970 års skattereform är förfelad. Det är inte riktigt att förringa den skattereformen. Hade vi inte genomfört den, så hade ju läget varit mycket sämre. Den skattesänkningen gäller ju, och den var den största dittills.

Vad innebär då förslaget på riksdagens bord i dag? Jo, att det för alla inkomster upp till 100 000 kronor blir en sänkning av den direkta statsskatten. Sedan må ni plocka fram tabeller så att ni fullsmockar tavlan över mig, men detta är ett faktum. Det är ju den direkta skatten som man alltid har talat om att man skall sänka, och i botten blir det en sänkning. Den som har 10 000 kronors inkomst får en sänkning procentuellt på över 30 procent. Den som har 15 000 kronor får 12 procents sänkning. Den som har 20 000 kronor får en sänkning med 10 procent. Den procentuella sänkningen minskar sedan så att den är 0 vid 100 000 kronors inkomst. Men i absoluta tal, alltså inte i procent, blir sänkningen störst för årsinkomster mellan 25 000 och 70 000 kronor.

Att vi inte har kunnat gå med på vänsterpartiet kommunisternas yrkande om att sänkningen skulle upphöra vid 70 000 kronor, som herr Werner i Tyresö nyligen förespråkade här i talarstolen, beror på att då skulle det bli en ökning av marginals skatten i skiktet mellan 49 000 och 65 000 kronor på mellan 4 och 5 procent. Men syftet med propositionen är ju att man skall försöka sänka marginals skatterna, och att sitta och plocka om skatteskalorna tror jag att skatteutredningen skulle få hålla på med, som det har sagts, två eller tre år. Så svårt är det nämligen att börja plocka med en skatteskala.

Marginals skatterna sänks med 3 procent upp till 35 000 kronor. Då görs det gällande, att man har glömt bort låginkomsttagarna. Har man gjort det? Att hjälpa dem som har verkligen låga inkomster genom att sänka skatten är inte mycket värt. Det blir i pengar ganska ringa belopp. De måste alltså hjälpas på ett annat sätt för att det skall bli någon effektiv hjälp. Här har man i debatten totalt glömt bort satsningen på familjerna. När propositionen utarbetades tog man hänsyn till den kraftiga höjning av bostadstilläggen som trädde i kraft den 1 april i år. Det var förutsättningen för hela propositionens upphyggnad.

Herr talman! Jag skall tillåta mig att erinra om vad detta betyder. Alla som har upp till 21 000 kronor i inkomst får om de har ett barn 3 300 kronor per år. För två barn får man 4 200 kronor per år, för tre barn får man 6 540 kronor per år, för fyra barn får man 7 440 kronor per år, och för fem barn får man 9 540 kronor per år.

Till detta kommer alltså barnbidragen på 1 200 kronor per barn. Det blir för den som har 21 000 kronor och fem barn 15 000 kronor i direkt hjälp. Det är annat än bara några småkronor på skatten, som inte skulle betyda detsamma på långa vägar. T. o. m. för dem som är uppe i 35 000 kronors inkomst blir avtrappningen av bostadstilläggen efter den 1 januari 1973 inte så hård. Då blir det ändå 1 080 kronor för den som har ett barn, 1 980 kronor för två barn, 4 320 kronor för tre barn, 5 220 kronor för fyra barn och 7 320 kronor för fem barn.

Den som har 25 000 kronor får med allt som fru Nettelbrandt och

Tisdagen den
30 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

andra har plockat fram av fördyrade kostnader ändå 1 536 kronor över i netto genom denna reform, kombinerad med bostadstilläggen. Det är sanningen om skattepaketet.

Dessutom har familjepolitiska kommittén lagt fram ett nytt förslag som kommer att kosta 900 miljoner kronor om man kan genomföra det, vilket naturligtvis betyder en väsentlig förbättring. Låginkomsttagarna, som kanske ofta har familjer, är icke bortglömda i detta förslag.

Har alltså inte alla fått en sänkning av den direkta statsskatten? Är det någon som kan förneka att alla med upp till 100 000 kronors inkomst fått sänkningar? Det är ju på det sättet. Men, säger man, det tas igen i form av indirekta skatter. Det skedde också 1970. Då gjorde vi en omfördelning av skatterna på 4,5 miljarder kronor och den reformen accepterades av folkpartiet. Det var inte hälften så mycket diskussioner och rabalder om den saken, ty då fanns det inga som helst chanser att få bort regeringen som man trott i inledningen av debatten kring det nya skattepaketet. Det är hela förklaringen. Förra gången ansåg man omfördelningen helt naturlig, och det är samma sak som vi gör nu.

Det finns inga gömda skattekistor för finansministern att plocka fram pengar ur till denna skattesänkning på 2,5 miljarder kronor eller vad det är. Det finns inga möjligheter att sänka skatten totalt, har man sagt till folkpartiledaren Helén på ett folkpartimöte, säger han. Folk förstår att det inte finns några möjligheter under den närmaste tiden, har han förklarat, och jag tror det. Jag tror att folk är klokare än många av dem som talar för dem här i kammaren. Men här låtsas man vara oerhört indignerad för att man inte kan sänka skatten med 2,5 miljarder kronor utan vidare. Skall det nu lånas upp 2,5 miljarder kronor? Salig Dumbom sade: "Ju mer man lånar, dess mera sätter man sig i skuld." Han kom underfund med att det inte lönade sig. Skulle då inte många här, som är mycket klokare, också kunna begripa det?

Skall man underbalansera budgeten för att klara upp detta? Skulle ni som försöker förringa denna skattesänkning kunna förklara för mig och kammaren hur ni skall klara en skattesänkning av denna storleksordning utan en omfördelning? Nu när vi står inför en uppåtgående konjunktur, då bromsarna kanske måste dras till igen, lär ni inte kunna rekommendera en underbalansering.

Herr Eriksson i Bäckmora sade: Ni tar in mer än ni behöver för skattesänkningen, och det är ju rena skojet. Vad skall de pengarna användas till? Skall Sträng ha dem till någon finare middag? Nej, han skall ge dem till folkpensionärerna och barnfamiljerna som kompensation för en eventuell höjning av priserna här i landet. Det är alltså vad vi kallar en transferering av pengarna. Märkvärdigare är det inte. Vi skojar inte med någon, men vi anser det angeläget att vi håller folkpensionärer, barnfamiljer och andra sådana grupper skadeslösa i händelse av att det blir en prisstegring -- i det ursprungliga förslaget på grund av den höjda momsens och i det senare förslaget genom den höjda arbetsgivaravgiften.

Nej, oppositionen står helt enkelt fullkomligt tomhänt. Den har inget alternativ, den kan inte förklara för er hur skatterna skall kunna sänkas, vilket oppositionen har propagerat för i flera år. Det är ju ändå odiskutabelt, som jag tror att både finansministern och statsministern

sade, att vid varje plenum här i riksdagen på senare tid har socialdemokraterna fått rösta ned borgerliga förslag för att förhindra en ännu större utgiftsökning. Ibland har vi förlorat därför att kommunisterna har hjälpt de borgerliga, så att det blivit en utgiftsökning i alla fall. Men det går bra att tala om att man skall sänka skatterna samtidigt som man erbjuder allmänheten allt som skimrar och är populärt.

Oppositionen motsatte sig en höjning av momsens av taktiska skäl, detta faktum går inte att trola bort. Och så blir det då arbetsgivaravgiften i stället. Vi har sagt att vi föredrar det ursprungliga förslaget före arbetsgivaravgiften av de skäl som finansministern har angivit. Men då det inte blev en framkomlig väg föreslog vi den höjda arbetsgivaravgiften. Näringslivets män och ekonomerna i finansvärlden föredrar alltså mervärdeskatt före arbetsgivaravgift. Det gör de av samma samhällsekonomiska skäl som finansministern har anfört. Och nu är dessa förbittrade på oppositionen för att den har skött sina kort så illa att de tappat bort portmonnän, tappat det bästa alternativet.

Och så säger då herr Helén: Hur kan skatteutskottets ordförande vara med på detta? Han har ju sagt att man inte kan höja bolagsskatten! Samtidigt är herr Helén indignerad över att finansministern ur ett uttalande av herr Helén citerade en mening som inte sade hela sanningen. Men den intervju som herr Helén citerade ur varade oavbrutet i en och en halv timme. Man hinner säga mycket på en och en halv timme, när man pratar hela tiden! Jag talade bl. a. om företagsbeskattningen. Jag började beskrivningen långt tillbaka i tiden, när jag var med i Wigforss' utredning om investeringsfonder och talade om hur man sedan gått över till lagervärderingsprinciper, avskrivningar, olika fondavsättningar osv. När det sedan blir en mening om att "Brandt anser att bolagsskatten inte kan höjas", säger den sannerligen inte mycket -- ni måste väl medge att det i alla fall inte är särskilt nyanserat.

Märkvärdigare än så var det inte med det. Av hela intervjun blev det två små spalter och, som sagt, en mening om detta. För alla som under årtal har hört mig diskutera företagsbeskattning och annat är det uppenbart att jag inte uttrycker mig så enkelt och onyanserat. Skall man ta ställning till företagsbeskattningen gäller det inte bara skattesatsen, såsom jag uttryckte det, utan då skall man ha med en analys av lagervärderingen, av avskrivningsreglerna, av fonderingsmöjligheterna osv. Det vidhåller jag. När vi får en sådan analys från företagsskatteberedningen kan vi på ett bättre sätt ta ställning till företagsbeskattningen.

Både herr Burenstam Linder och herr Helén frågar mig hur jag kan gå med på en höjning av arbetsgivaravgiften, när jag har sagt att jag inte vill vara med om högre företagsbeskattning. Om nu detta påstående vore riktigt -- det har jag nämligen inte sagt -- är väl det i själva verket inte märkvärdigare än att herrar Burenstam Linder och Helén går emot den marginalskattesänkning som de så energiskt har krävt.

Herr talman! Tillåt mig citera vad mittenpartierna har sagt om arbetsgivaravgiften. Jag tycker det är ganska intressant. I en reservation i skatteutskottets betänkande nr 7 den 29 februari framhöll de arbetsgivaravgiftens förtjänster under *normal* konjunktur. Jag är beredd på nu -- och jag var det även då -- att man säger att vi inte har någon normal

Tisdagen den
30 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

konjunktur nu. Vi skulle aldrig ha föreslagit en ökning av arbetsgivaravgiften utan de prognoser om en förbättrad konjunktur som vi nu har fått och som alla tycks vara ense om. Arbetsgivaravgiften skall ju träda i kraft den 1 januari 1973, och då väntar alla att vi skall ha fått en väsentligt förbättrad konjunktur, så att vi kanske måste dra till bromsarna. Men nu till vad reservanterna anförde: "Att skattepolitiken fått denna inriktning har sannolikt utgjort ett incitament till rationaliseringar och personalbesparingar inom olika näringsgrenar samtidigt som strukturrationaliseringen påskyndats. Inte minst våra exportindustrier har därigenom uppnått ökad konkurrenskraft." Det var några inom oppositionen som tackade mig, inte minst herr Larsson i Umeå, för att jag sade att detta var ett vettigt uttalande, och det vidhåller jag fortfarande att det är. Någon av dem ansåg att det under en normal konjunktur, kunde vara på det sättet. Men jag säger att höjningen av arbetsgivaravgiften träder i kraft när konjunkturen blivit mera normal.

Herr Magnusson i Borås målade här i mörka färger. Jag tror jag kan lova herr Magnusson att höjningen av arbetsgivaravgiften inte blir så förfärligt svår för företagen. Det har förekommit löneglidningar som varit mycket högre, bara för att nämna den saken. Företagen skulle kunna börja med att dra in anslagen till de borgerliga partierna. En företagare sade att de anslagen på hans företag gick upp till 150 kronor per anställd. Det är inga småpengar precis, och det räcker till en stor del av arbetsgivaravgiften. Jag skall dock inte gå närmare in på detta.

Vi är medvetna om och har inte dragit oss för att peka på att det kan uppstå vissa konsekvenser av höjningen av arbetsgivaravgiften, om konjunkturen inte skulle bli vad vi alla hoppas. Men även om konjunkturen vänder kan det bli nödvändigt att vidta vissa åtgärder. Vi har i betänkandet skrivit: "Man kan inte bortse från att utskottets förslag kan medföra vissa svårigheter för företagen och de ickeella organisationerna. Den framtida utvecklingen får utvisa om speciella åtgärder erfordras för att minska verkningarna av den höjda arbetsgivaravgiften för företag och organisationer." Detta tycks också statsministern ha understrukit i en TV-sändning.

Så bara några ord ytterligare – eftersom jag ser att jag redan hållit på att tala alldeles för länge -- om indexregleringen av skatterna. Jag vill slå fast – och det har finansministern redan utvecklat – att en indexreglering skulle betyda att man gynnade de största inkomsttagarna och dessutom minskade statens inkomster. Riksdagen har tagit ställning till den saken; det må vara nog med det konstaterandet.

Herr talman! Det här paketet innehåller en rejäl sänkning av den direkta statliga skatten och en betydelsefull överenskommelse med kommunförbunden om i stort sett oförändrad kommunalskatt under de närmaste åren. Detta är det inte minst viktiga. Det blir därmed alltså mera i plånboken, för att citera ett av oppositionen ofta använt uttryck. Men oppositionen spottar sig själv i ansiktet. Man kastar ut barnet med badvattnet. Man tar ingenting av det goda som man vill ha utan slänger bort praktiskt taget alltsammans.

Ville regeringen vinna saken eller ville den bara regera? undrade herr Eriksson i Bäckmora. Den frågan kan jag ju returnera. Finansministern

har med mördande citat avslöjat oppositionens taktik i det avseendet. Det man förut i årtal energiskt krävt blev plötsligt av noll och intet värde, när man såg chansen att med kommunisternas hjälp fälla regeringen. Inga skattelättnader, inga marginalskattesänkningar var så värdefulla, inga överenskommelser om att hålla kommunalskatterna oförändrade så viktiga att man kunde avstå från att yrka avslag på allt, bara regeringen kom bort. Detta är den faktiska situationen i dag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till skatteutskottets hemställan.

Herr MAGNUSSON i Borås (m) kort genmäle:

Herr talman! Efter herr Brandts skämtsamma och spirituella anförande är det inte så lätt att ögonblickligen hoppa in på allvarliga ting, men jag skall göra det med detsamma. Jag tar upp det som herr Brandt började med när han talade om utskottets arbetsformer. Det råder inte några som helst delade meningar om att vi bör slå vakt om de arbetsformer som vi hittills har tillämpat i bevillningsutskottet och skatteutskottet, nämligen att ärendena behandlas i en sluten krets och att det inte får komma ut någonting av det som vi sysslar med. Vi är helt överens om detta, och det är därför inte mycket att tala om. Naturligtvis bör alla beslut som fattas i utskottet vara hemliga till dess att protokollet i vanlig ordning har justerats.

Men det är å andra sidan ingalunda på det sättet, herr Brandt, att det är något fel i att kalla in vissa sakkunniga personer. Jag är den förste att understryka att vi har ett alldeles utomordentligt kansli. Men när regeringen lägger fram förslag i form av kommunikéer som bara bygger på en och en halv rad i en kommunistmotion och begär att skatteutskottet på basis av detta bristfälliga material skall förelägga riksdagen ett förslag om en beskattning på 2 000 miljoner kronor på arbete, är det ganska naturligt att vi känner det ansvaret att vi också begär att det tillkallas vissa sakkunniga – och det gjorde vi. Utöver dem som fru Nettelbrandt begärde föreslog jag att det skulle tillkallas ekonomer och representanter för vissa arbetsmarknadsorganisationer som skulle yttra sig över detta förslag. Det var detta det var fråga om.

Det är ingalunda så att förslaget är av ringa betydelse som herr Brandt försöker göra gällande. När denna arbetsgivaravgift för vissa näringsgrenar tar i anspråk 60 procent av de deklarerade vinsterna, kan detta komma att betyda en hel del för sysselsättningen i fortsättningen.

Beträffande verkningarna av 1970 års skattereform sade herr Brandt att det stora i denna reform var en sänkning av den direkta skatten – det var den stora skattesänkningen. Men herr Brandt glömde bort att tala om den stora skatteökningen i 1970 års reform: den 50-procentiga ökningen av mervärdeskatten i kombination med de inträffade prisstegringarna fick allvarliga verkningar för människorna här i landet.

Fru andre vice talmannen NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Brandt är ju en sympatisk person som jag uppskattar mycket i utskottet, och jag har därför svårt att bli vred på honom. Jag tänker därför inte alls beröra det ganska trevliga och roliga käseri om utskottets arbete som han hade här i sitt anförande. Men jag

Tisdagen den
30 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

vill på en punkt säga ifrån att det har varit mycket vanligt i utskottets arbete att vi har hört experter inte minst från finansdepartementet i anslutning till behandlingen framför allt av kompletteringspropositionen men också i andra sammanhang. Detta har alltså inte varit något unikt.

Det är ju riktigt som herr Brandt säger att folkpartiet har ett mycket skickligt kansli, och jag är glad över denna komplimang. Men jag har faktiskt aldrig vågat räkna med att jag skulle kunna lägga folkpartiets material på riksdagens bord såsom underlag för behandling.

Herr Brandt åberopade vad jag sade om att utskottet inte hade gjort någonting. Det är riktigt att det skickliga utskottskansliet hade räknat fram vad man hann på den mycket korta tid som stod till förfogande i anslutning till det *första* regeringsförslaget. Men det skulle ha varit intressantare, om herr Brandt hade velat belysa det *andra* regeringsförslaget litet närmare. Han refererade till herr Wärnberg i företags-skatteberedningen. Det är riktigt att det kan vara svårt att göra mera ingående analyser av verkningarna av en fördubbling av löneskatten, men det är väl obestridligt, herr Brandt, att det måste finnas möjligheter att analysera någonting av verkningarna. Man måste själv ha haft på känn att det här kan hända oroande ting för företagen, för de enskilda människorna och för de ideella och religiösa organisationerna, eftersom utskottsmajoriteten redan nu tar upp frågan om eventuella motåtgärder, om det går alltför snett med det fina beslut som vi nu skall fatta.

Jag tycker, herr talman, att det är märkligt att man efter hastverket modell 70 vill tala med så stora bokstäver som man gör. Då gällde det ju den största jämlikhetsreformen. Två tredjedelar av folket skulle få skattesänkning. Finansministern krävde att bli trodd på sitt ord. Men det är just för att verkningarna blev så olyckliga för folk i allmänhet som t. o. m. regeringen nu vill ställa det hela till rätta. Det är ju motiveringen för förslaget i dag.

Herr ERIKSSON i Bäckmora (c) kort genmäle:

Herr talman! Det här är sanningen om skattepaketet, säger herr Brandt, samtidigt som han åberopar salig Dumbom som rådgivare i skattefrågor. Jag är rädd för att sanningen i herr Brandts inlägg inte kommer att stå sig särskilt länge.

Alla inkomsttagare upp till 100 000 kronor får skattesänkning, säger herr Brandt. Ja, på papperet; i propositionen ser det ut på det sättet. Men den där skattebetalaren skall sedan betala 10 öre för bensin, om han har bil, han skall betala mera för vin och sprit och cigaretter och han får också känna av verkningarna av den höjda arbetsgivaravgiften. Det är totaleffekten, herr Brandt, som jag efterlyser, och jag hävdar att den gör att det i många fall inte blir någon skattesänkning; det blir en omfördelning mellan direkt och indirekt skatt.

Så vill herr Brandt upphöja skatteutskottet till det främsta av de främsta bland riksdagens utskott, och det kan ju vara hedrande. Men sedan drar herr Brandt slutsatsen att därför behöver inte skatteutskottet skicka ut några ärenden på remiss – inga påtryckningsgrupper utifrån! Men, herr Brandt, det är väl ändå praxis här i riksdagen att vi skickar ut motioner o. d. på remiss och också att vi har experter i utskotten. Jag

förmodar att finansutskottet inte gärna vill stå skatteutskottet efter i värde och rang, och det har berättats i dag att där har man haft hearings, där experter varit och fått yttra sig. Jag tycker att det är någonting som vi även i skatteutskottet bör kunna hålla oss med i vissa frågor. Skillnaden är bara den att i finansutskottet har de ingen Brandt, men det har vi i skatteutskottet, och det kanske förklarar en del.

Herr BRANDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är ledsen om jag såg så glad ut att ni trodde att det var ett kåseri, det jag sade om utskottet; det var egentligen det grymmaste allvar. Jag har inte sagt att skatteutskottet var det bästa utskottet eller någonting så märkvärdigt, men jag förklarade att det var det mest politiska utskottet, det mest kontroversiella. Varför har man sagt det i riksdagsstadgan? Är det fel? Där står det ju att detta utskott skall arbeta utan påtryckningar utifrån och inom stängda dörrar – men det skall väl alla göra egentligen.

Det verkar som om detta utskott nu var vidöppet, fullkomligt vidöppet. Det tycks som om det stod folk utanför dörren och hörde allt vad vi sade och spred ut det till journalister i press och radio så fort någon hade yttrat ett ord. Det är det jag har reagerat emot, och därför redogjorde jag för hur utskottet skall arbeta. Och när jag sade i utskottet att det måste vara slut på det här, såg jag ju hur alla nickade bifall. Det var alltså inget kåseri.

Så talar fru Nettelbrandt om det här med departementet, men jag har ju understrukt att både material och representanter från departementet har vi haft i utskottet och kommer att ha. Men inte har vi kallat in en hel rad experter och professorer. Det var inget fel från min sida och det var ingenting nytt när jag sade att det kan vi inte vara med om.

Herr Magnusson i Borås påstår att jag ingenting nämnde om att man höjde moms. Jo, jag sade att man gjorde en omfördelning på 4,5 miljarder.

Herr Eriksson i Bäckmora menar fortfarande att det blir en höjning; man skall betala mer i tobaksskatt, och så skall man dricka mellanöl och åka bil och då får man ökade kostnader för det. Hur gör man i Bäckmora? Har man bara utgifter? Betalar man inga skatter, tar man inga hänsyn? Måste man inte på något sätt ta in vad det kostar om man sänker skatten? I Bäckmora är det på ett helt annat sätt, men så kan vi inte ha det, utan vi måste finna en täckning.

Herr MAGNUSSON i Borås (m) kort genmäle:

Herr talman! Tillåt mig bara erinra herr Brandt om att det här är fråga om någonting helt annat än vad vi brukar tala om när det gäller att släppa in utomstående inför ett utskott. Vi har alltid varit mycket restriktiva när det har gällt att ta emot delegationer i skatteutskottet – och tidigare även i beviljningsutskottet. Men vi har aldrig varit med om att man skall behandla ett så stort ärende med så knapphändig information från förslagsställaren, från regeringen, som det här var fråga om. Det är mot den bakgrunden som det ingalunda kunde vara något fel att vi från oppositionens sida begärde att man skulle få inkalla vissa experter.

Tisdagen den
30 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

Fru andre vice talmannen NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det kanske var det grymmaste allvar det här, herr Brandt, men det är svårt ibland att ta herr Brandt riktigt på allvar, och det skall vi nog alla vara glada för.

Herr Brandt sade också att det var något ovanligt att man skulle kalla in en massa experter. Det är flera här som har talat om att det inte är så ovanligt. Men som herr Magnusson i Borås nu antydde är det väl något fullständigt unikt att man skall gå att fatta beslut kring ett förslag när man icke har ett enda ord på bordet som underlag – och det var fallet här.

Jag kan medge att t. ex. en hearing med experter från olika håll inte alls hade blivit en tillfredsställande redovisning av det material som man skulle kunna behöva i ett sådant här ärende. Men det var ungefär vad vi kunde tänka oss att få fram på den korta tid som stod till förfogande.

Tidigare sade herr Brandt här att sänkningen i botten i regeringsförslaget kan bli ända upp till 30 procent. I botten är det alltså mest i procent, och i högre inkomstlägen är det mest i kronor. Jag ställde en fråga i mitt tidigare inlägg, herr Brandt, och jag upprepar den för att jag tycker att det vore av värde att få den besvarad i stället för att få den här regeringskommunikén uppläst. Det blir alltså enligt regeringsförslagets redovisningsmodell bäst för alla. Men om man nu vänder på steken, så vill jag fråga: Hur blir det om vi i stället redovisar regeringsförslaget med kronor i de låga inkomstlägena och i procent i de högre inkomstlägena? Blir det inte då sämst för alla enligt regeringsförslaget, herr Brandt – eller skall jag kanske säga herr statsminister?

Sedan talade herr Brandt om inflationsskyddet. Ja, det fattas nog mycket hos oss när det gäller pedagogiken. Men nog måste det väl ändå vara möjligt att till slut ha klart för sig att inflationsskyddet inte är en fråga om skattesänkning utan en fråga om att skydda från en skattehöjning som kommer efter det att riksdagen i grundlagsenlig ordning har fattat sina beslut. Det är det saken gäller och ingenting annat.

Herr BRANDT (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag glömde att säga att utskottet har beslutat på följande sätt: "Utskottets beslut skall offentliggöras först efter justering av betänkandet. I ärende av mera allmänt intresse bör redan i samband med preliminärt beslut en kommuniké härom tillställas tidningarnas telegrambyrå. Beslut om kommunikén fattas av utskottet eller i särskilda fall av utskottets ordförande." Det är alltså den officiella prägel som utskottet skall ge sitt arbete enligt beslut.

Sedan återkommer man här till att det i detta fall ändå skulle ha varit så värdefullt med experter. Men jag tror att alla vi andra hade det intrycket att det var rena förhållningspolitiken, och som ansvarig för utskottets arbete sade jag: Vi kan inte hålla på och förhåla detta utan vi får diskutera i sak och komma till ett resultat, inte minst med hänsyn till utskottets arbetsformer.

Så några ord om indexregleringen av skatterna! Det är som vi har sagt att det betyder minskade statsinkomster och det gynnar de största inkomsttagarna – det är odiskutabelt. Men man får ju det intrycket, att

detta vill ni ha därför att ni inte har tillräckligt med råg i ryggen för att föra en politik som tar hänsyn till de möjligheter och resurser vi har. Ni måste rent politiskt överbjuda regeringen på praktiskt taget alla områden. Och det hedrar er ändå att ni tycker att det här inte är så trevligt, utan ni vill ha en ordning där ni kan föra en annan politik och där detta regleras av sig självt. Det intrycket får man ju av att ni hela tiden kör med detta.

Herr förste vice talmannen anmälde att herr Magnusson i Borås anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr statsministern PALME, som meddelat att han i samband med denna debatt ämnade besvara dels herr *Hermanssons* (vpk) den 11 februari framställda interpellation, nr 49, ang. åtgärder för att bekämpa arbetslösheten, dels herr *Heléns* (fp) den 27 april framställda interpellation, nr 131, ang. näringspolitikens inriktning, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Jag har nästan dåligt samvete när jag nu ingriper i detta intressanta meningsskifte för att uppläsa ej mindre än två interpellations-svar – dels till herr Hermansson, dels till herr Helén.

Herr Hermansson har frågat dels om regeringen anser de redovisade siffrorna över arbetslöshetens omfattning vara oroande, dels vilka ytterligare åtgärder regeringen avser vidta för att bekämpa arbetslösheten, dels vad regeringen avser att göra speciellt med anledning av den stora ungdomsarbetslösheten, dels om regeringen avser framlägga en plan som visar hur arbetslösheten tidsperiod för tidsperiod skall nedbringas med målsättningen att infria löftena om full sysselsättning.

De av samhället vidtagna åtgärderna för att bekämpa arbetslösheten under den senaste konjunkturedgången har en omfattning som vida överstiger tidigare insatser. Direkta produktionsstimulanser – genom byggnadsverksamhet, investeringsavdrag, lagerstöd för industrin, statliga och kommunala beställningar – har genomförts till ett värde av mer än 7 miljarder kronor. Under budgetåret 1971/72 satsas på beredskapsarbeten 1 750 miljoner kronor. Köpkraften har förstärkts med över 400 miljoner kronor för pensionärer och inkomstsvaga barnfamiljer. Sysselsättning eller sysselsättningsbetingad utbildning har genom de insatta åtgärderna beretts ca 180 000 personer under första kvartalet 1972. Härutöver tillkommer indirekta sysselsättningseffekter som kan antas svara mot ca 120 000 arbetstillfällen.

Till grund för dessa åtgärder har legat en fast beslutsamhet att genom samhällsliga ingripanden tvinga tillbaka arbetslösheten. Härom sade jag i ett tal inför LO:s kongress år 1971:

”Arbetslösheten är ett ont. Den drabbar människor och familjer. Den är till skada för samhället, betyder ekonomiska förluster, minskad framstegstakt, ökade orättvisor. Vi har satsat hårdare än något annat land på den fulla sysselsättningen. Det är omkring detta krav som vi byggt upp det starka samhället.

För att bekämpa arbetslösheten krävs en kombination av långsiktiga näringspolitiska och lokaliseringspolitiska insatser, konjunkturstimulans, särskilda åtgärder för utsatta grupper, utbildning inför föränderligheten

Nr 94

Tisdagen den
30 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

*Ang. näringspoli-
tikens inriktning,
m. m.*

Tisdagen den
30 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

*Ang. näringspoli-
tikens inriktning,
m. m.*

på arbetsmarknaden.”

Sysselsättningsläget förbättras nu. En positiv utveckling har kunnat iakttagas sedan månadsskiftet oktober-november 1971. Vid majräkningen hade antalet arbetslösa sedan april minskat med 12 700 till 61 600. Antalet lediga platser har ökat med 25 procent och uppgår nu till 44 700.

Inom arbetsmarknadspolitiken hålls för närvarande en fortsatt hög beredskap om konjunkturförbättringen skulle fördröjas. För att motverka den säsongmässiga nedgången i sysselsättningen inom byggbranschen under kommande vinter har regeringen nyligen fattat beslut om följande åtgärder.

1. Industrins investeringsfonder skall få användas för investeringar i byggnader. Fonderna får användas för att finansiera nedlagda kostnader fram till utgången av april 1973.

2. Investeringsfondernas användning i stödområdet kommer liksom hittills att få ske utan tidsbegränsning och avse även maskininvesteringar. Fondutnyttjande på dessa villkor kommer att få ske även i Borås- och Eskilstunaregionerna.

3. Regeringen har vidare inlett en prövning av möjligheterna att tidigarelägga angelägna statliga byggnadsinvesteringar.

4. Vidare kommer vissa sjukhusprojekt som finns upptagna i investeringsprogrammet för år 1973 att sättas i gång redan under innevarande år.

5. För att säkerställa en snabb igångsättning av 1972 års bostadskvot prövas möjligheterna att omfördela visst byggande från orter och regioner med eftersläpande igångsättning till orter och regioner med stark bostadsefterfrågan och hög beredskap för igångsättning.

6. Byggnadstillstånd för s. k. oprioriterat byggande har beviljats för en rad projekt omfattande en sammanlagd kostnad av drygt en halv miljard kronor.

Unga människor, ofta med kort utbildning, tillhör de särskilt utsatta grupperna på arbetsmarknaden. Redan i april 1971 startade arbetsmarknadsverket ett särskilt program för ungdomsarbetslösheten, utformat efter samråd med politiska och fackliga organisationer samt ungdomsorganisationer. Härigenom har sammanlagt mer än 30 000 arbetslösa ungdomar kunnat beredas arbete eller utbildning. Bl. a. har en ökad intagning till gymnasieskolan gett 6 000 ungdomar utbildning. Som inrikesministern meddelade i utförliga interpellationssvar den 21 mars och den 23 maj har regeringen vidare inlett en översyn i särskild ordning av ungdomens arbetsmarknad.

Arbetet för full sysselsättning måste föras på många fronter. Det gäller åtgärder för att skydda människorna mot konjunktursvängningarnas otrygghet. Men det gäller också att skapa arbetstillfällen för de människor som även under goda konjunkturer utestängs från arbetsmarknaden. Jag tänker på de äldres svårigheter liksom på alla dem – såväl unga som gamla – som saknar tillräcklig utbildning för att göra sig gällande på arbetsmarknaden. Den regionala obalansen undergräver sysselsättningen på många orter även vid högkonjunkturer. Strukturförändringen inom näringslivet kommer att gå vidare. Det är därför nödvändigt att även under skeden av uppåtgående konjunkturer ägna sysselsättningen stor uppmärksamhet.

Tisdagen den
30 maj 1972*Den ekonomiska
politiken, m. m.**Ang. näringspoli-
tikens inriktning,
m. m.*

Förverkligandet av människornas rätt till arbete kommer alltid att stå i centrum för våra politiska strävanden. Under 1970-talet utgör kraven på full sysselsättning en av grundvalarna för en politik för förnyelse av produktionens och arbetslivets villkor.

Herr Helén har frågat mig om jag – mot bakgrund av näringspolitikens grundläggande betydelse för arbete och tillväxt – är beredd att redovisa huvuddragen i regeringens syn på näringspolitikens inriktning.

Sverige är ett i hög grad decentraliserat samhälle. Inom den offentliga sektorn ger den unika svenska förvaltningsorganisationen med självständiga ämbetsverk och den kommunala självstyrelsen ett decentraliserat beslutsfattande. Utbyggnaden av de samhällseliga åtagandena har i stor omfattning ägt rum i kommunerna och därmed vidgat ansvaret för samhällsbyggandet till en vidare krets av människor. Inom näringslivet sker beslutsfattandet i tiotusentals företag. Antalet beslutsenheter i näringslivet har emellertid snabbt minskat, vilket koncentrationsutredningen beskrivit. Marknadsekonomin undergår på så sätt till följd av den tekniska och ekonomiska utvecklingen – betydelsefulla förändringar.

Marknadsekonomin har också förändrats av politiska skäl. Bakgrunden härtill är människornas strävan att skapa trygghet. Marknadskrafterna kan inte förverkliga människornas krav på social trygghet, sysselsättning och en god livsmiljö. De tenderar att öka skillnaderna i inkomster och förmögenheter och att förstärka den regionala obalansen. Den fria marknaden producerar värdefulla varor och tjänster, men den förmår inte tillgodose människornas strävan till trygghet och harmoni i utvecklingen.

Därför har samhället genom politiska beslut och organisationerna genom sitt fackliga arbete ingripit i marknadsekonomin för att söka tillgodose kraven på sysselsättning, god miljö, social trygghet, en rättvis och jämnare inkomstfördelning och regional balans. Därigenom har friheten och tryggheten för de många människorna ökat väsentligt. Det har inneburit en vidgning av demokratin i det svenska samhället.

Den näringspolitik vi nu är i färd med att bygga upp är väsentlig för att ta till vara våra möjligheter till ekonomiska framsteg. Den är samtidigt en viktig del i vår strävan att inordna den tekniska och ekonomiska utvecklingen i en av sociala målsättningar bestämd samhällsförändring. Dess syfte blir att bidra till en förnyelse av produktion och arbetsliv.

För att förverkliga denna politik krävs ett ökat samhälleligt engagemang i det ekonomiska livet. Planeringen behöver byggas ut. Vid årets höstriktdag kommer regeringen att föreslå viktiga förändringar i denna riktning. En fysisk riksplanering för att få till stånd en planmässig hushållning med mark och vatten är under utarbetande. För att ge ökad målmedvetenhet och verkningskraft i strävan att skapa balans mellan utvecklingen i olika landsdelar sammanställs ett regionalpolitiskt handlingsprogram.

Näringspolitiken måste bygga på en förstärkning av löntagarnas ställning genom en fördjupad demokrati i arbets- och samhällsliv. Regeringen kommer att lägga fram förslag om lagfäst rätt för löntagarna att vara företrädare i företagets styrelser. Användningen av de av löntagarmedel uppbyggda AP-fonderna i näringslivets utbyggnad och förnyelse aktualiseras. Lagstiftning för att värna anställningstryggheten

Tisdagen den
30 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

*Ang. näringspoli-
tikens inriktning,
m. m.*

och hävda de anställdas rätt till en god arbetsmiljö vill vi genomföra. Alla dessa förslag tjänar syftet att vidga löntagarnas möjligheter att påverka sina villkor i arbetslivet och i ekonomin som helhet.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar statsministern för svaret på min interpellation.

Statsministern hävdar att Sverige satsat hårdare än någon annan stat "på den fulla sysselsättningen". Det är därför, menade han, som vad han brukar kalla "det starka samhället" skapats. Statsministern var utförlig när det gällde att tala om hur stora belopp som statsmakterna har spenderat. Han sade däremot ganska litet om hur han bedömer arbetslöshetsituationen för närvarande och ingenting om vad han anser vara orsakerna till den ekonomiska krisen.

Vi kommunister har många gånger visat hur arbetslöshetskriser och skapandet av en industriell reservarmé tillhör det kapitalistiska systemets lagbundna utveckling. Målet i den kapitalistiska produktionen är att de enskilda kapitalen försöker tillskansa sig så stora profiter som möjligt. De driver därför upp arbetstakt och produktion. Deras investeringar ökar. Men eftersom varje enskilt kapital ser om sitt eget hus, kan de inte överblicka följderna för hela samhället av sin expansion — summan av deras åtgärder blir därför vad ingen av dem önskar, nämligen fallande profittkvoter, ökade säljsvårigheter genom en produktion som ökar fortare än folkets köpkraft. Resultatet blir återkommande överproduktionskriser. Dessa uppstår inte därför att produktionen skulle överskrida människornas verkliga behov, utan därför att den för att säljas skulle få avyttras till priser som skulle minska profitterna till en oacceptabel nivå för kapitalägarna. Själva utvidgningen av den kapitalistiska produktionen kommer alltså i motsättning till kapitalisternas strävan efter så stora profiter som möjligt.

Samtidigt med kapitalismens svängningar från kris till kris ökar kapitalkoncentrationen och olikmässigheten mellan företag, branscher och näringsgrenar. I vissa branscher anhopas kapital fortare än i andra, och kapitalkoncentrationen har gått längre. Resultatet har blivit hot mot vissa branschers och hela landsändars ekonomiska existens.

Jakten efter profiter driver kapitalisterna att ersätta arbetare med maskiner. Arbetare slås ut som inte kan få nya jobb på grund av kapitalets koncentration och centralisation. Resultatet blir att kapitalismen alstrar en arbetslöshetsarmé av ur den kapitalistiska produktionen utslagna människor. Denna arbetslöshetsarmé tenderar att öka. De periodiska överproduktionskriserna blir allt djupare.

Dessa allmänna drag går igen i den aktuella ekonomiska kris som vi upplever i Sverige. Antalet människor som slagits ut ur den kapitalistiska produktionen och som bereds sysselsättning eller s. k. omskolning i statlig regi har sedan 1950 ökat närmast kontinuerligt och under de senaste åren i stegrad takt. Att arbetslösheten är så stor bland ungdomen pekar i riktning mot att inte tillräckligt med nya arbetsplatser skapas.

Den aktuella krisen är faktiskt den djupaste under efterkrigstiden. Trots att, som statsministern påpekar i sitt svar, de av statsmakterna

vidtagna åtgärderna "har en omfattning som vida överstiger tidigare insatser" omfattar arbetslösheten i maj i år de högsta majsiffrorna sedan den statistikserie som arbetsmarknadsstyrelsen ger ut hade sin början vid 1950-talets mitt. Det är en rekordarbetslöshet för maj månad. Trots dessa stora satsningar pekar fortfarande den långsiktiga trenden i arbetslöshets-siffrorna uppåt, om än i något dämpad takt i jämförelse med föregående år. Genom åtgärder av statsmakterna har 300 000 personer direkt eller indirekt beretts sysselsättning, enligt statsministerns svar och ändå är arbetslösheten så hög som den fortfarande är i dag. Det kan bara leda till slutsatsen att den svenska kapitalismen befinner sig i en mycket djupgående ekonomisk kris, som innebär att hundratusentals människor inte kan beredas sysselsättning inom det s. k. privata näringslivet.

Denna kris är inte bara av en kortsiktig natur. Som jag visat växer den industriella reservarmén. Arbetsmarknadsstyrelsens chef Bertil Olsson har i dag på en konferens förklarat att under en ny högkonjunktur skulle mellan 20 000 och 30 000 fler personer vara arbetslösa än under den senaste högkonjunkturen, vilken i sin tur inte förmådde att minska arbetslöshets-siffrorna till den nivå de hade i närmast föregående högkonjunktur.

Så har alltså socialdemokratins illusioner om att ha skapat ett "den fulla sysselsättningens samhälle" slagits sönder. Kapitalismen kan inte göras stabil och krisfri. Dess anarkiska karaktär alstrar lagbundet förnyade och fördjupade kriser. Detta samhällssystem har dömt sig självt. Dess försvarare kommer i det långa loppet alltid att misslyckas.

Rätten till arbete kan garanteras och genomföras först sedan den kapitalistiska profithushållningen avskaffats och socialistiska produktionsförhållanden upprättats. Då kommer produktionen att styras av folkets behov och samhällseliga målsättningar. Då finns ingen annan gräns för produktionen än det absoluta täckandet av de mänskliga behoven. De enskilda företagens profittjakt sätter inte längre sina bojor på produktio-nens utveckling.

Men kampen mot arbetslösheten måste självfallet bedrivas under nuvarande förhållanden, under kapitalismen. Kapitalets makt kan genom politisk kamp och politiska åtgärder begränsas. Investeringar kan styras. Kapitalexport kan förbjudas. Statliga initiativ kan motverka kapitalets snedlokalisering av landet.

Regeringens politik följer emellertid inte dessa riktlinjer. Den har inte ens varit riktig under krisåren utifrån progressiva borgerligt national-ekonomiska utgångspunkter. Under större delen av 1971 bedrevs sålunda en politik under förhoppningen om en snabb vändning av konjunkturen, vilket medförde att investeringarna inom den offentliga sektorn minskade i omfattning under året, medan de rimligen borde ha ökat.

Den politik regeringen fört har varit i närmast total avsaknad av långsiktiga åtgärder för en progressiv regional- och näringspolitik. Regeringen har tvärtom understött utvecklingen mot regional- och näringspolitisk obalans. I den reviderade finansplan som också skall diskuteras i dagens debatt konstateras att man, om efterfrågan på arbetskraft ökar, skall underlätta den "geografiska och yrkesmässiga rörligheten".

Nr 94

Tisdagen den
30 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

*Ang. näringspoli-
tikens inriktning,
m. m.*

Tisdagen den
30 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

*Ang. näringspoli-
tikens inriktning,
m. m.*

Regeringens krispolitik har utöver AMS:s verksamhet med beredskapsarbeten, omskolningskurser osv. till avgörande delar inneburit direkta stödåtgärder till kapitalet. Detta är ett stärkande av de krafter som uppbär det produktionsätt som är grunden för arbetslöshetskrisen — det är åtgärder som främjar produktionsanarkin. Man har givit gåvor till kapitalets miljöinvesteringar och lageruppbyggnad. Man har beviljat förlängda möjligheter till 20-procentiga investeringsavdrag osv. Ingenstans under denna period av krisbekämpande politik har arbetarklassens inflytande eller ens statsmaktens kontroll över kapitalet förstärkts.

Statsministern noterade inte utan viss stoltthet hur många personer som kunnat placeras i beredskapsarbeten eller omskolning. Men detta innebär inte att arbetslösheten reellt minskats. Att hålla en industriell reservarmé sysselsatt i till övervägande delen improduktiv verksamhet med skattemedel, som i växande omfattning får betalas av de lönearbetande, ökar knappast i längden den samhällseliga efterfrågan och är därför inte ägnat att verkligen minska den industriella reservarmén. Och vart tar denna utveckling vägen, när den industriella reservarméns tillväxt har fortsatt än ett tag? Hur hög moms skall då föreslås för att finansiera dessa statliga reserverbeten?

Enligt vår uppfattning måste denna politik med stöd åt kapitalismen brytas. I stället måste kampen för rätten till arbete rikta sig mot bäarna av det ekonomiska system som alstrar arbetslöshet. Kampen måste vara underordnad huvudmålsättningen att definitivt bryta storfinsansens makt och det kapitalistiska systemet. Vad som krävs är en lokaliserings- och näringspolitik, som bryter den av stat och storfinsans hittills genomförda snedlokaliseringen. Avfolkningen av hela landsändar måste stoppas. Resurser ur statskassan och AP-fonderna måste sättas in för att skapa statliga basindustrier i avfolkningslänen. Investeringarna skall styras av samhällsekonomiska överväganden och kapitalets makt begränsas. Det finns vidare ingen anledning att stat och kommun skall minska sina anspråk på kreditmarknaden till förmån för kapitalisternas näringsliv. Produktion av den offentliga sektorns kollektiva nyttigheter är i de flesta fall till större gagn för medborgarna än privatkapitalistisk produktion. Därför bör statliga resurser och insatser öka på en rad samhällsnyttiga områden — inom vårdsektorn, bantillsynen, miljövården osv.

Först en politik riktad mot storfinsansen och det kapitalistiska systemet kan förbättra läget för de lönearbetande och minska riskerna för arbetslöshet. Regeringens ambitioner när det gäller kampen mot arbetslösheten är för låga. Vad som demonstreras i statsministern svar är, tycker jag, i största utsträckning en passiv anpassning till de ekonomiska lagbundenheterna och svängningarna inom kapitalismen. Lägre målsättning än rätt till arbete till alla kan enligt vår uppfattning inte accepteras för sysselsättningspolitiken.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kam-
marens förhandlingar.

Herr HELÉN (fp):

Herr talman! I anslutning till interpellationssvaret till herr Hermanson vill jag bara helt kort säga, att så snart riksdagen har fattat sitt beslut om löneskatten, kommer detta givetvis att påverka företagens planering för den allra närmaste framtiden. Det sker alltså i ett läge, där arbetslösheten alltjämt är mycket allvarlig. Beslutet kommer därför sällsynt olämpligt. När företagen skulle behöva en stimulans för att öka sysselsättningen och därmed minska arbetslösheten, kommer den nya avgiften som tvingar fram en minskad efterfrågan på arbetskraft. Regeringen måste ju rimligtvis ha grubblat över det här under de senaste veckorna, och jag hoppas att statsministern vill ta fram resultatet av dessa funderingar i kväll. Att skatteutskottets nuvarande socialdemokratiska ledning ingenting har förstått och ingenting har gjort för att belysa det, framgick ju klart under det nummer som uppfördes här i kammaren för en stund sedan, när bussen mellan Hjo och Skövde inte stannade som vanligt i Grönköping utan i Aspabruk.

Jag ber att få tacka statsministern för svaret på min interpellation. Vad som där sägs t. ex. om samhällsekonomin, om behovet av en social styrning, om planering för bättre miljö och arbetsdemokrati finns det inget att invända emot. Flera av de sociala mål statsministern nämner har folkpartiet länge drivit men med socialdemokratiskt motstånd. Det gäller främst löntagarnas rätt till styrelserepresentation och den fysiska riksplaneringen.

Interpellationen ställdes för att få större klarhet om den framtida socialdemokratiska kursen när det gäller den allmänna näringspolitiken. Den oklarhet som där råder skingrades inte av svaret lika litet som av den uppmärksammade intervju tillsammans med professor Assar Lindbeck som statsministern medverkade i för några månader sedan. Där gjorde statsministern i stället uttalanden som på flera punkter stred mot den politik som regeringen faktiskt har fört. Statsministern sade t. ex. att staten inte skulle dra på sig vad han kallade onödiga produktionsbeslut, och det måste ju helt enkelt syfta på statliga företag. Det uttalandet gjorde alltså statsministern för en regering, för vilken just expansionen av de statliga företagen har varit något av en hörnsten i näringspolitiken - men en synnerligen bräcklig hörnsten.

Bakgrunden till den här debatten är ju dagens svåra problem inom det svenska näringslivet som i högsta grad angår löntagarna. Den socialdemokratiska näringspolitiken har uppenbarligen haft till syfte att driva på strukturomvandlingen, att slå ut mindre bärkraftiga företag. Deras vinstmarginaler och även andra företags har pressats, självfinansieringsgraden har sjunkit ganska oroväckande.

Det skall inte bestridas att den politiken har haft gynnsamma effekter i vissa delar av landet. Men den har också i ökad utsträckning sina nackdelar, och det är andra landsdelar som har fått känna på det.

De här problemen har förstärkts under senare år. Investeringsutvecklingen har varit klart ogynnsam, trots att regeringen upprepade gånger har förklarat att industrinvesteringarna måste öka. Värre är att den starka kostnadspressen lett till att företagen i ökad utsträckning tvingats till defensiva investeringar. Det måste ju ske en *kapacitetsuthyggnad* som kan

Nr 94

Tisdagen den
30 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

*Ang. näringspoli-
tikens inriktning,
m. m.*

Tisdagen den
30 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

*Ang. näringspoli-
tikens inriktning,
m. m.*

suga upp den arbetskraft som friställts genom rationaliseringar och nedläggning av mindre lönsamma företag. Det har alltså inte skett, och vi tvingas nu konstatera att den genomsnittliga arbetslösheten blivit allt högre. De som särskilt drabbas – det har redan påpekats – är de som har otillfredsställande utbildning, äldre kvinnor och ungdom.

Exportproduktionen måste byggas ut i en takt som inte bara balanserar nedläggningen av företag som inte är härkraftiga. Tillväxten inom exportindustrin måste vara *snabbare* för att kompensera den från svensk synpunkt negativa utvecklingen av tjänstenettet. Annars uppstår rimligen betydande bytesbalansproblem, och det är precis vad som har skett ända sedan mitten av 1960-talet.

Genom den socialdemokratiska politiken har ju också företagskoncentrationen gått snabbt. Mindre och medelstora företag har haft det särskilt svårt att hävda sig, när det egna företagssparandet krymper. Hårda kreditrestriktioner i konjunkturdämpande syfte har ökat deras problem.

Det är mot den bakgrunden vi verkligen behöver diskutera den framtida näringspolitiken. Vi måste få ett tryggare arbetsliv som ger resurser för reformer. Strukturuomvandling är nödvändig. Men den måste vara socialt balanserad. Det räcker inte att göra i och för sig alldeles nödvändiga insatser för att hjälpa dem som har blivit arbetslösa eller stödja de företag som redan råkat in i svårigheter. Det gäller att *förebygga* arbetslöshet.

När socialdemokratin i slutet av 1960-talet lanserade en ny näringspolitik gick den i hög grad in för den centralistiska linjen. Tanken var bl. a. att de statliga företagen skulle bli allt fler, skapa trygghet och expandera och samtidigt fungera som ett instrument i statsmaktens hand. Andra länkbara metoder för ökad styrning är att statsmakterna skaffar sig en central kontroll över kapitalbildning och kapitalförvaltning, t. ex. genom AP-fonderna, och därigenom styr företagens investeringar. Det kan uppnås genom t. ex. direkta etableringskontroller.

Vidare kan den ekonomiska politiken utformas på ett sådant sätt, att företagen i ökad utsträckning blir alltmer beroende av regeringens välvilja och av beslut som för varje enskilt företag fattas i kanslihuset. Tidigare tänkte man sig också att staten genom statliga representanter i industriföretagens styrelser skulle tillvinna sig ett sådant direkt styrande inflytande.

Det verkar som om en del av dessa funderingar tills vidare lagts på hyllan. Dit hör förslaget om statliga representanter i de med varandra konkurrerande industriföretagens styrelser, där vår kritik tycks ha gett resultat. Katastrofala misslyckanden med många statliga företag har inte heller gett direkt mersmak för den sortens näringspolitik. Den är alltför dyrbar för skattebetalarna utan att ge den trygghet för de anställda som kanske var det välvilligt menade målet.

Men i andra avseenden travar regeringen vidare. De senaste årens ekonomiska politik ger flera exempel. När regeringen efter valet hösten 1970 lade fram förslag som skulle dämpa efterfrågan var de av generell karaktär. Dit hör en höjning av arbetsgivaravgiften samt en del andra skatter. När regeringen därefter, sent omsider 1971, ansåg sig tvingad till handling för att motverka en arbetslöshet, som höll på att bli rekordhög,

Tisdagen den
30 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

*Ang. näringspoli-
tikens inriktning,
m. m.*

ville man däremot inte vara med om några generella stimulansinsatser. Att *höja* skatter i konjunkturstyrande syfte – det kunde man tänka sig – men inte att *sänka dem*. I stället satsades på en rad selektiva åtgärder, som allmänt sett ökar statsmaktens direkta ingrepp i näringslivet.

Dagens förslag om en fördubbling av arbetsgivaravgiften verkar, som jag nyss antydde, naturligtvis i samma riktning. Regeringen lägger en skatt på arbetskraften som kan öka arbetslösheten och problemen i näringslivet för att därefter – enligt vad vi hört från socialdemokratiskt håll – vid behov gå in med olika slags stödjande insatser. Först alltså gå in med åtgärder som skapar svårigheter och sedan tvingas rycka ut för att försöka klara upp vad man själv ställt till med. Det kan inte vara tillfredsställande.

Som vi ser det kan man inte gå vidare längs den här linjen. Vi har också angivit ett klart alternativ, senast utförligt formulerat i ett anförande om social-liberal näringspolitik vid en större näringspolitisk konferens – ett anförande som finns offentligt tillgängligt. Tänker socialdemokratin gå vidare på den centralistiska vägen? Det är det avgörande problemet. Jag har delat upp det i fyra frågor, som jag låtit statsministern i förväg få kännedom om.

För det första: Avser regeringen att t. ex. med AP-fondernas hjälp skapa en central styrning av ekonomin? Det innebär i praktiken att enskilda företags investeringsbeslut kommer att fattas av en handfull statliga makthavare. Eller är regeringen beredd att satsa på att stimulera sparande i hushåll och företag bl. a. genom ett system där löntagarna får andel i företagens kapitaltillväxt? På det sättet kan man samtidigt uppnå stabilare företag och angelägna fördelningspolitiska mål. Med de erfarenheter vi fått av regeringens statliga företagspolitik tror jag inte att svenska folket vill att man skall utnyttja pensionspengarna i AP-fonderna för några äventyrliga näringspolitiska experiment.

För det andra: Är regeringen beredd att utveckla en statlig ramplanering som ger bättre beslutsunderlag för företagen, större långsiktighet i statsmakternas egen politik och stramare offentlig hushållning?

För det tredje: Vill regeringen ta krafttag för att ge bättre arbetsförutsättningar för de mindre och medelstora företagen, underlätta deras kapitalanskaffning, främja deras marknadsföring och utveckla företagarföreningarnas verksamhet?

För det fjärde: Vill regeringen satsa på nya riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken och tänka om, så att den i större utsträckning förebygger arbetslöshet? Ett viktigt medel är då en utbyggd arbetsförmedling. Vi har liksom löntagarorganisationerna där gett konkreta förslag. Viktiga medel är också en omskolning och uppskolning, som grundas på realistiska analyser av situationen inom olika yrken.

Nu hoppas jag, herr talman, att statsministern verkligen vill svara på dessa fyra frågor och inte än en gång glider undan till det stencilerade interpellationssvarets mycket allmänna formuleringar.

Herr FÄLLDIN (c):

Herr talman! Oron för sysselsättningen är stor i många hem. Arbetslösheten har under den senaste vintern legat på en högre nivå än på

Tisdagen den
30 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

*Ang. näringspoli-
tikens inriktning,
m. m.*

decennier. Givetvis måste många fråga sig hur sådant kan ske i ett samhälle som länge berömt sig av att ha världens förnämsta arbetsmarknadspolitik. Ja visst har vi en utomordentligt avancerad arbetsmarknadspolitik. Men den hjälper inte om näringspolitiken inte fungerar. En aktiv näringspolitik har en grundläggande betydelse för att skapa trygghet i arbetet och för att ge vårt näringsliv konkurrenskraft på sikt. Jag erinrar om vad jag tidigare sagt som en jämförelse mellan förhållandena på arbetsmarknaden och förhållandena inom hälso- och sjukvården. Inom den ekonomiska politiken är det framför allt näringspolitiska åtgärder som måste till i förebyggande syfte.

Vår blandekonomi består till cirka 95 procent av privat och kooperativ företagsamhet. Den är alltså institutionellt uppbyggd för ett decentraliserat näringsliv. Inom detta måste man ta till vara de drivkrafter som finns i den individuella viljan till initiativ, verksamhet och ansvar. Det är en väsentlig uppgift för samhället att medverka till goda grundförutsättningar för de många enskilda människornas arbete. Det betyder en styrning och korrigerande av marknadshushållningen till en ramplanerad och social marknadsekonomi.

Tyvärr har det dominerande i den socialdemokratiska regeringens näringspolitiska strävan under senare år i huvudsak varit en ökning av det statliga företagandet. Det har inte framförts någon näringspolitisk motivering för detta. I och för sig kan det från vissa utgångspunkter vara motiverat att på en del områden öka det statliga företagandet. Men i stort innebär inte ett ökat statligt företagande några bättre förutsättningar för det enskilda eller kooperativa företagandet att ge sysselsättning och trygghet.

En utgångspunkt för näringspolitiken måste vara att näringslivet skall vara underordnat samhällets välfärds- och jämlikhetspolitiska mål. En ökad ekonomisk tillväxt måste ha som en målsättning att den skall komma alla till del. Vidare måste man, vilket vi framfört sedan länge, när man beräknar resultatet av den ekonomiska politiken räkna med de miljöpolitiska aspekterna. Det behövs med andra ord ett helt annat standardbegrepp än det som vanligtvis används.

Näringslivets målsättning måste alltså vara en strävan till trygghet och jämlikhet. Den innefattar sålunda full sysselsättning och rättvis inkomstfördelning. Det måste gälla alla delar av landet. Från denna utgångspunkt blir en aktiv regionalpolitik en del av näringspolitiken.

Företagens samhällsansvar gäller också i hög grad miljöerna -- arbetsmiljön och omgivningsmiljön. Det är näringslivets uppgift att klara tillfredsställande miljöer på och kring arbetsplatsen. I detta avseende har stora försummelse skett under gångna årtionden. Skulden härför faller till stor del på näringspolitiken. Uppgiften nu är därför att reparera skadorna och genom en aktiv miljöpolitik garantera tillfredsställande miljöer för framtiden.

Särskild betydelse har arbetsmiljöerna. Det måste vara en primär välfärdsmålsättning att individen skall kunna finna arbetet stimulerande och meningsfullt. Denna målsättning kräver också en utvecklad företags- eller om man hellre vill kalla det arbetsdemokrati.

Frågan om vilken motsatsställning som finns mellan näringsliv och

samhälle diskuteras ofta. Det torde inte kunna förebringas någon som helst logisk motivering för ett motsatsförhållande mellan samhället och näringslivet.

Däremot står naturligtvis företagare och anställda som motparter till varandra vid fördelningen av produktionsresultatet. Där har parterna att från var sin sida bevaka sina intressen. Det kan också gälla övriga villkor på arbetsplatsen. Men företagare och anställda har ett gemensamt intresse av att produktionsresultatet blir så bra som möjligt. Det är en gemensam uppgift.

Det bör höra till självklarheterna att en gemensam arbetsuppgift löses effektivast genom bästa möjliga utveckling av samarbetet och inte om samarbetsparterna skall stå som motståndare till varandra. Detta gäller naturligtvis i fråga om såväl samhälle och näringsliv som företagare och anställda.

Den motviktsinställning som präglat regeringens näringspolitik betraktar vi som ett hinder för strävandena att genom näringslivet uppnå bästa möjliga produktionsresultat. En aktiv näringspolitik måste som en grundlinje ha en klart uttalad samarbetsinställning. Detta gäller såväl samarbetet mellan samhället och näringslivet som samarbetet inom näringslivet. Med det sistnämnda avser vi dels ett organiserat samarbete mellan företag och samhälle, dels en utvecklad demokrati på arbetsplatsen.

Den stora huvudparten av företagen är mindre och medelstora. De svarar för drygt hälften av antalet industrisysselsatta. De mindre företagens tillväxtmöjligheter är obestridligen av stor betydelse för produktionen, den ekonomiska utvecklingen och sysselsättningen.

Regeringens näringspolitik och ekonomiska politik har otvivelaktigt varit gynnsammare för storföretagen än för de mindre företagen. Detta gäller särskilt skattepolitiken och penningpolitiken. De förmåner i skattelättnader, som investeringsfonderna avser, kan i stort sett utnyttjas endast av stora företag. Arbetsgivaravgiften eller löneskatten har också en utformning, som drabbar de mindre företagen särskilt hårt. Samtidigt har de mindre företagen fått det väsentligt svårare att låna upp erforderligt kapital. De kreditkällor som stått till buds för de mindre företagen, främst affärsbanker och sparbanker, har fått minskade finansieringsmöjligheter genom att sparandet i allt större utsträckning förts andra vägar, främst till AP-fonderna. AP-sparandet har i ytterst obetydlig utsträckning kunnat utnyttjas av mindre företag. Det betydde nu senast vid högkonjunkturen 1969-1970 att dessa företag måste minska sina investeringar kraftigt, medan storföretagen knappast drabbades. De särskilda låneformer och finansieringsinstitut, som skapats för de mindre företagen, är obetydliga i jämförelse med de negativa konsekvenserna av regeringens allmänna politik.

Man får anta att bakom regeringspolitiken ligger en föreställning att det är till fördel att satsa i huvudsak på de stora företagen. Naturligtvis är det angeläget att ta till vara stordriftsfördelar, främst i en specialiserad och standardiserad tillverkning i långa serier. Men det finns storleksgränser för ett arbetsställe, där ytterligare stordriftsfördelar inte kan vinnas. Därefter ökar endast det som är negativt i stordriften. I. ex.

Tisdagen den
30 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

*Ang. näringspoli-
tikens inriktning,
m. m.*

byråkratin och trögrörligheten.

Näringspolitiskt måste det vara lika angeläget att ta till vara de fördelar smådriften har. De mindre företagen har oftast större förmåga att anpassa sig till efterfrågeförändringar på marknaden, större möjligheter att ställa om till nya produkter och att tillgodose en lokal marknad. Därtill kommer att de mindre företagen som underleverantörer är en nödvändig komplettering till storföretagen. Man torde närmast böra räkna med att de mindre företagen från här nämnda synpunkter kommer att få ökad betydelse i framtiden.

Regeringspolitiken har otvivelaktigt kännetecknats av ett långtgående storföretagstänkande och en motsvarande underskattning av de mindre företagens betydelse. De utvecklingsmöjligheter som finns i småföretagandet har därmed inte kunnat tillvaratas på önskvärt och annars möjligt sätt. Det betyder ett försämrat resursutnyttjande.

När det gäller strukturpolitiken måste man ta med i bedömningen hur långt det är möjligt att från handelspolitisk synpunkt låta importvaror ersätta hemmaproduktion. I en del branscher är vi farligt nära den möjliga gränsen.

För vår del anser vi det nödvändigt att det kommer till stånd ett näringspolitiskt handlingsprogram. I det programmet måste många olika delar finnas med. Vi har tidigare erbjudit riksdagen att uttala sig för utarbetandet av ett sådant program, och jag hänvisar till innehållet i detta.

Det har tydligen varit litet i överkant ambitiöst att försöka få riksdagen att uttala sig för en parlamentarisk utredning med uppgift att utarbeta ett samhällets näringspolitiska handlingsprogram. Vi har tyvärr hittills varit rätt ensamma om att ställa ett sådant krav, men jag är övertygad om att det inte kan dröja särskilt länge innan det blir nödvändigt att tillsätta den utredningen. Det går inte i längden att i ett modernt industrisamhälle uppnå tillfredsställande resultat, om det inte finns något program för hur förutsättningar skall skapas för ett näringsliv, som ger bästa möjliga garanti för sysselsättning och trygghet.

Herr BOHMAN (m):

Herr talman! Det var ett vackert interpellationssvar statsministern gav herr Helén. Men inte innehöll det mycket av konkret substans. Och jag kan väl förstå att herr Helén efter sin – låt mig gärna säga det – ambitiösa interpellation är något besviken.

Den fråga som ytterst föranlett interpellationen är väl hur vårt lilla, tekniskt väl utvecklade land skall kunna hävda sig i en värld av internationell konkurrens och internationellt samarbete. Hur vi bäst skall kunna tillvarata våra resurser. Hur vi mest effektivt skall kunna stimulera människor att genom sitt arbete, sin skaparkraft och sin initiativförmåga ge de grundläggande förutsättningarna för den trygghet som statsministern talar om i sitt svar. Det är fråga om trygghet till arbete. Det är fråga om att skapa nya tillgångar som gör det möjligt att angripa de problem med vilka dagens samhälle brottas och som kanske blir ännu besvärligare i morgondagens samhälle. Det är fråga om att kunna tillverka så mycket som vi kan sälja till utlandet att det ger täckning för vad vi köper därifrån

och dessutom medger för oss att resa utomlands och att lämna u-länderna den hjälp de behöver.

Det gäller med andra ord att tillvarata alla de möjligheter i mänskliga och naturliga tillgångar som vårt land erbjuder för att skapa en bättre miljö för morgondagen än den vi hade i går och har i dag.

Den politik som skall verka i detta syfte brukar vi kalla näringspolitik. Självfallet innefattar den också sådana ting som själva arbetsmiljöns utformning, såväl i fysiskt som i psykiskt hänseende, och de enskilda arbetstagarnas medverkan och medinflytande, demokrati i arbets- och samhällsliv. I själva verket blir sådant allt viktigare inom näringspolitikens ram.

Men när man läser herr Palmes interpellationssvar får man ett intryck av att han menar att näringspolitik omfattar endast detta senare. Han berör inte med ett enda ord möjligheterna att uppmuntra till egna insatser, grundläggande för att övriga önskemål skall kunna förverkligas.

Men det är kanske naturligt. Socialdemokraterna har inte lyckats utveckla någon klart uttalad näringspolitisk grundsyn. Och det är de säkerligen i dag fullt medvetna om. Den näringspolitik som en gång i tiden med stora ord och åthävor presenterades omedelbart före och efter 1968 års val har sannerligen inte rönt någon framgång. En näringspolitik som byggt på den statliga planeringens överlägsenhet, den statliga företagsamhetens möjlighet att leda utvecklingen, ta initiativ och att skapa garantier för social och regional sysselsättning och utveckling.

Det är inte besynnerligt att man i dag inte hör mycket av de optimistiska betraktelser som förre industriministern Krister Wickman gav uttryck åt så sent som för ett par år sedan, nämligen att den företagsgrupp som staten skulle bygga upp skulle fungera som "pådrivande för det enskilda näringslivet". SMT, Kalmar verkstad, Crown Air, Gävle vagnverkstad, Kvarntorp, Marviken, Ranstad, Stekenjokk, Rationell planering och Allmänna förlaget utgör stolpar i en statlig företagspolitik som inte orkat med konkurrenssamhällets hårda påfrestningar. Och den stora Statsföretag-gruppen har, efter att först ha tvingats redovisa förluster på 70 miljoner kronor varje år för de olika företagen, visat underskott för 1970 med 117 miljoner och 1971 med över 200 miljoner kronor. Antalet förlustbolag inom Statsföretag har under perioden 1968-1971 ökat med serien 4, 7, 13 och 17.

Det här är beklagligt, herr talman, för vi behöver även statliga företag. Vi har att leva med dem. Och det är utomordentligt väsentligt för de anställda och samhället att företagen går ihop. På den punkten tror jag att vi är överens i dag. De hittillsvarande experimenten har emellertid visat hur svårt och dyrbart det blivit att få dem att gå ihop. Minst av allt har experimenten bekräftat påståendena om den statliga företagsamhetens överlägsenhet. Det hade varit önskvärt om statsmakterna inriktat sin energi mindre på de fem procent av vårt näringsliv som den statliga företagssektorn representerar och mera på de 95 procent av företagen som är enskilda eller kooperativa och svarar för den alldeles övervägande delen av vår sysselsättning, vår tillverkning och vår export.

Nu har det socialdemokratiska partiet och LO tillsatt en arbetsgrupp om den framtida näringspolitiken. Kommer gruppen, frågar man sig, att

Nr 94

Tisdagen den
30 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

*Ang. näringspoli-
tikens inriktning,
m. m.*

Tisdagen den
30 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

*Ang. näringspoli-
tikens inriktning,
m. m.*

dra lärdom av vad som hittills skett av de -- för att citera direktiven för utredningen -- "värdefulla praktiska erfarenheter som saknades när det näringspolitiska programmet skrevs"? Nu har ni ju en chans att ta initiativ till en positiv uppbyggande näringspolitik som ger resultat i nya och bättre företag, inte i nedlagda eller förlustdrabbade företag. Eller kommer utredningen -- liksom också regeringen -- att trampa på i de dogmatiska ullstrumporna? Kommer man fortfarande att hänge sig åt övertro på central planering, på kanslihusets förmåga att blicka in i framtiden och att leda och styra företagsamheten? Eller kommer man att dra den slutsatsen att om det är något fel på den svenska marknadsekonomin beror det inte på att den är alltför decentraliserad och fri utan tvärtom på att de centralt fattade besluten låst handlingsfriheten i alltför hög grad och att den ekonomiska politiken allmänt sett inte inriktats på att ge uppmuntran åt företagsamheten?

Finansminister Gunnar Sträng sade i remissdebatten i vintras: "Jag har många gånger i de här ekonomiska debatterna försökt att sätta kyrkan mitt i byn och tala om att en framgångsrik företagsamhet är absolut viktig och nödvändig för de anställda." Slutsatsen av ett sådant uttalande borde ju vara att näringspolitiken inriktas på att företagsamheten skall bli framgångsrik. Men det finns inte ett enda ord i statsministerns interpellationssvar om de medel som regeringen är beredd att utnyttja för att underlätta för företagsamheten att bli framgångsrik. Det förbigås i interpellationssvaret.

Vad som krävs i detta syfte har delvis redovisats i dag under den ekonomiska debatten. Vi måste få duktiga, kunniga och framsynta företagare att satsa både sig själva, sina egna och även andras pengar i skapande arbete. Vi måste med andra ord ha mera fabriker, flera och bättre maskiner. Vi måste ha en utbildning som gör att vårt folk kan hävda sig gentemot omvärldens. Vi måste satsa på produktutveckling och forskning. Jag påminde i morse om att vårt land i det sistnämnda hänseendet släpar efter vid internationella jämförelser.

I allt det här måste vi investera. Vad gör samhället för att åstadkomma det? Vilken näringspolitik bedrivs i det syftet? Där om ingenting i interpellationssvaret.

Och, herr talman, i medvetande om att jag kommer att bli beskylld för tjat vill jag tala om för statsministern att det också behövs förtroende, ett förtroende byggt på att företagen och företagarna upplever sig ha regeringens stöd och förstäelse i sin verksamhet. Den ömsesidiga solidaritet mellan stat och näringsliv som det ytterst är fråga om förekommer inte i dag, i varje fall inte i den utsträckning som är önskvärd. Det står åtskilliga, det vet jag, alltför många företagare i kö för att i sitt företags och sina anställdas intresse få del av de selektiva insatser regeringen är beredd att göra och som AMS också i stor utsträckning sysslar med. Men det är inte ett uttryck för en verklig gemenskap att de står i den här kön, utan det är tvärtom betingat av den kalla nödvändigheten att göra det bästa av en besvärlig situation. Varför fanns det ingenting i herr Palmes interpellationssvar som uttryckte förstäelse för de näringspolitiska problem av olika slag som råder i dag? Inte ett enda uttryck av uppskattning av den framgångsrika företagsamhetens

nödvändighet. Ingenting av det som finansministern brukar hävda när han på möten runt om i landet trängs av den socialdemokratiska unga generationen med dess negativa inställning gentemot det som begreppet näringsliv representerar.

Ytterligare ett motiv är de farhågor som nu börjar göra sig gällande på alltför många håll, att blandekonomin bästa decennier nu är förbi och att vi har att se fram emot en annan typ av marknadsekonomi, mera reglerad och mera styrd av statliga beslut och åtgärder än dagens. Vissa formuleringar i interpellationssvaret pekar i den riktningen. Det är i så fall en farlig väg som socialdemokratin är inne på.

Den oerhörda mängd kunskaper, information och kontakter som ett modernt samhälle kräver av företagen förutsätter decentralisering. Den är oförenlig med centralisering. Drastiskt har professor Erik Lundberg uttryckt sina farhågor för att alla dessa "utredande, planerande, förhandlande, beslutande personer på olika nivåer i kanslihus, branschfondkanslier osv. ofta saknar både affärnsäror, erfarenhet och ödmjukhet inför de väldiga uppgifterna".

Och jag tillägger: Vittnar inte den statliga näringspolitiken under de senaste åren just om detta?

Jag tycker att det är synd att statsministern gått förbi denna problematik. Jag kan måhända förstå att ett interpellationssvar inte är platsen för en fullständig redovisning av den svenska näringspolitiken. Men nog hade en antydning om de problem jag här berört och de risker för framtiden som är inbäddade i utvecklingen varit på sin plats i det aktstycke som nu debatteras på den sista eller näst sista dagen av en ovanligt händelserik och tillspetsad riksdag.

Själv skulle jag, herr talman, i den situation som vi befinner oss i i dag, starkt komprimerat vilja sammanfatta mina önskemål i följande krav:

Gör marknadsekonomi bättre, inte sämre!

Decentralisera i stället för att centralisera!

Ha förtroende för enskilda människors skaparkraft, förutseende och vilja att åstadkomma resultat i eget, i de anställdas och i samhällets intresse!

Underlätta i stället för att försvåra för dem att spara, investera och producera samt att sysselsätta människor!

Vädja till den mänskliga arbetslusten och skaparkraften!

Driv inte en ekonomisk politik som dämpar intresset och lusten för initiativ, konstruktivt och produktivt arbete!

Lägg inte på dem kostnader om ni inte är säkra på att de kan bära dem med bevarad konkurrenskraft och bibehålla möjligheter att utvecklas och ge nya och bättre jobb!

Vill man nå alla de andra viktiga mål som statsministern skisserat i sitt svar, då är det här receptet - på den punkten är jag övertygad - en avgörande förutsättning för att man skall kunna nå dem.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Herr Bohman ondgjorde sig över allt som jag inte hade tillfälle att ta upp i ett interpellationssvar som jag av hänsyn till kammaren gjorde mycket kort - på två sidor - och där jag i huvudsak

Nr 94

Tisdagen den
30 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

*Ang. näringspoli-
tikens inriktning,
m. m.*

Tisdagen den
30 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

*Ang. näringspoli-
tikens inriktning,
m. m.*

berörde den punkt om marknadshushållning som herr Helén tagit upp i sin interpellation. Det fanns inte möjlighet att på det utrymmet lämna en fullständig redovisning av näringspolitiken.

Eftersom herr Helén hade vänligheten att någon stund innan debatten lämna mig sina frågor och eftersom han talade i så dämpad ton i dag, skall jag i huvudsak besvara dem och samtidigt knyta mina kommentarer till herr Hermansson till svaret på den fjärde frågan.

Jag är glad över att herr Helén i det material som han gav mig före debatten inte hade lagt in sitt helt onödiga påhopp på Erik Brandt - den där bussen mellan Hjo och Skövde måste ha stannat till i Växjö.

Herr Helén tog upp frågan om onödiga produktionsbeslut. Jag är fundamentalt motståndare till en detaljreglering om den kan undvikas, till att enskilda investeringsbeslut i alltför hög grad blir regeringsfrågor. Därmed menar jag självfallet inte att samhället skall avhålla sig från att föra en aktiv näringspolitik vare sig det sker inom den statliga eller inom den privata sektorn.

När staten nu satsar på ett mycket kraftigt investeringsprogram för att bygga upp Norrbottens Järnverk är det inget onödigt produktionsbeslut. Var det onödigt att bygga upp Statens skogsindustrier? Var det onödigt att Investeringsbanken stöttade upp TEKO-industrin? Var det onödiga produktionsbeslut att bygga upp Uddcomb och ASFA-Atom? Var det onödigt att stödja Götaverken? Det är typer av produktionsbeslut som inte är detaljreglerade men där samhället måste gripa in.

Herr Helén talade om katastrofer i vissa företag. Jag skall vara litet försiktig med det med hänsyn till att herr Helén lätt kan kasta stenar i glashus, och jag skall inte gå in på de olika fallen. Men jag vill påpeka att eftersom vi måste ta hand om rader av socialt sett besvärliga företag uppkommer det naturligtvis i vissa fall svårigheter. Det står dock alldeles klart att den näringspolitik som inleddes för några år sedan redan har skaffat sysselsättning åt åtskilliga tiotusental personer. Den är i sin uppbyggnad, men det råder i dag inget tvivel om att det var rätt att börja bygga upp en aktiv näringspolitik. Och det skall vi göra utan att behöva fatta detaljbeslut om investeringar och utan att behöva tillgripa detaljregleringar.

Så till svaren på frågorna.

Den första frågan gällde AP-fonderna. Pengarna i dem är löntagarnas. När löntagarna nu har sagt att de är villiga att satsa en del av dessa pengar på riskbärande investeringar i svenskt näringsliv, är detta ett uttryck för en positiv vilja att bygga upp vår framtid. Vi har tagit fasta på detta besked från löntagarna, och därför utreds nu - jag hoppas att den utredningen snart är färdig - på vilka sätt man skall slussa ut dessa medel i riskbärande investeringar.

Man kan tänka sig andra former för löntagarnas deltagande i kapitaluppbyggnaden. Jag sade i intervjun i Dagens Nyheter - jag vidhåller vad jag sade och kan gärna upprepa det - att det är två saker man talar om; den ena är att löntagarna skall vara med och satsa pengar och därmed få del i kapitaltillväxten, och den andra är att de skall få del i bestämmandet över hur dessa pengar skall användas. Om man säger att löntagarna kan få en och annan aktie i företag innebär det bara att man

förstärker maktkoncentrationen inom näringslivet, därest man inte kopplar det med ett reellt inflytande. Därför måste man söka sig kollektiva former för detta löntagarnas satsande på framtiden. Man har diskuterat branschfonder och andra idéer inom Landsorganisationen och på andra håll. Men det sätt man väljer måste fylla dessa två krav: det skall ge del i kapitaltillväxten, det skall ge ett reellt inflytande för löntagarna, vilkas pengar det är fråga om.

Den andra frågan kan jag besvara med ja, fast jag inte vet vad ramplanering innebär. Det informationssystem som vi kommer med nu till hösten, branschpolitik, fysisk riksplanering – som herr Helén av någon orimlig anledning försöker ta åt sig äran av för folkpartiets del – allt detta är former av en planering, en planhushållning om man så vill, i samarbete med näringslivet. Visst är vi villiga att satsa på det.

Den tredje frågan är: Skall vi underlätta de mindre och medelstora företagens kapitalanskaffning? Ja, självfallet. Vi har t. ex. delegationen för de mindre och medelstora företagen. Förra veckan tog vi förslaget om en strukturfond för vissa branscher. I går lade industriministern fram förslaget om ett nytt finansieringsinstitut som just skall förse den mindre företagsamheten med kapital. Det var i går, det andra var i förra veckan. Herr Helén har kanske varit så upptagen av det här donandet med skattefrågan att han inte har upptäckt det, men bara under den senaste veckan har vi alltså tagit två klara initiativ i den här riktningen. Och naturligtvis – det har jag utvecklat vid många tillfällen – har vi ett intresse av expansiva företag, som ger sysselsättning, som har en rimlig lönsamhet.

Den fjärde frågan handlar om arbetsmarknadspolitik, och där får jag in både herr Hermansson och herr Helén. Jag tror att man inte bara skall tala om arbetslöshet. Vad saken gäller är framför allt att öka sysselsättningen. Och sysselsättningen i det svenska samhället ökar. På 1930-talet hade vi ungefär 40 procent av befolkningen mellan 15 och 64 år i arbete. På 1950-talet hade sysselsättningen ökat till 65 procent, och under det senaste år som vi har exakt statistik för – 1969 – var 75 procent av befolkningen mellan 15 och 64 år ute i arbete. Samtidigt hade ändå antalet studerande ökat med 300 000 personer. Och sysselsättningen har ökat även under lägkonjunkturen. I januari 1972, som var en svår månad, var sysselsättningen högre än i januari 1970, som var en utpräglad högkonjunkturmånad. Andelen av arbetskraft som är i sysselsättning ökar alltså, och det är det väsentliga.

Sysselsättningen är i Sverige väsentligt högre än i de andra länder där det finns motsvarande statistik. Det beror helt enkelt på att vi har kunnat mobilisera nya grupper ut på arbetsmarknaden – kvinnorna, de partiellt arbetslösa, de handikappade, de äldre – som tidigare var utestängda från den. De söker nu arbete, och de får i växande utsträckning arbete. Man skapar ju också förväntningar hos dem. Till att börja med registreras detta som en ökning av arbetslösheten, men det tycker jag inte är något fel. Vi skall hela tiden ha klart för oss att det grundläggande är att öka sysselsättningen. Då måste vi bygga upp framtida arbetsplatser, göra nyetableringar osv. Det kommer självfallet att ske mycket inom servicesektorn i Sverige. Vi måste också speciellt hjälpa vissa grupper. Det

*Ang. näringspoli-
tikens inriktning,
m. m.*

Tisdagen den
30 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

*Ang. näringspoli-
tikens inriktning,
m. m.*

är egendomligt när man säger att detta skall man klara med generella metoder. Det gör man helt enkelt inte.

Herr Fälldin har tidigare varit inne på att man skall bygga för att arbetet skall finnas kvar. Ja, men om man rationaliserar i skogen och om de äldre slås ut ur skogen, slås ut från arbetsmarknaden – och även många av de yngre – med de utstötningssystemer som finns på den moderna arbetsmarknaden, då skall man inte gå och säga att de har jobbet kvar. De som är utslagna från ett jobb de icke längre klarar eller ett jobb som har försvunnit måste hjälpas med speciella åtgärder.

Den fråga som herr Helén ställer kan besvaras med ja. Alla dessa problem löses inte av någon marknadsekonomi. Vi gör marknadsekonomi bättre och använder alltså mer marknadsekonomi, säger herr Bohman. Men se hur det gick i England när man försökte göra det! Man sade att nu får Clyde Bank of Scotland klara sig själv och stå på egna ben. Bilindustrin och flygindustrin skulle klara sig. Det gick ett år, och sedan satt man där med alla sina statliga ingripanden för att klara upp situationen. Och de åtgärder som herr Helén här kräver innebär alla olika typer av ingripanden i marknadsekonomi.

Till herr Hermansson vill jag säga att på en punkt tyckte jag han var rent konservativ. Han anser att beredskapsarbetena är värdelösa ting, det är bara en reservarmé. I själva verket är uppbyggnaden av hela miljövårdssatsningen på den kommunala sidan och stora vägbyggen, inte minst i Norrland, värdefulla ting fast de klaras på beredskapsstat. Det är väl ingen reservarmé, det är väl värdefulla ting som vi kan göra litet tidigare än annars varit möjligt.

Sedan finns det litet av den gamla kommunistiska uppfattningen att det är endast det kapitalistiska samhällets totala kullkastande som kan klara sysselsättningsproblemen. Det var precis så man bekämpade krispolitiken på sin tid från kommunisternas sida. Det stoppade möjligen revolutionen, men det var meningslöst, det gav inget arbete – och då ställde man sig vid sidan om.

Likadant var det när man sedan skulle göra Sverige till en folkdemokrati. Inte fanns det något program för hur man skulle skydda människorna på deras arbetsplatser och i deras arbete. Det fanns bara detta allmänna – avskaffa systemet! Men det fick ju inte folk jobb av. Och det är likadant nu. Man får ju ändå jobba inom systemet – det är det väsentliga. För alla de människor som inte har det arbete som de skulle kunna ha får vi gå in med utbildning, omskolning och speciella åtgärder för handikappade, näringspolitik för att stimulera en allmän ökning av sysselsättningen, regionalpolitik och allt det andra för att skaffa jobb åt en allt större andel av den vuxna befolkningen. Det är den väg vi har att gå.

Vad herr Fälldin sade var ett sådant allmänt och till intet förpliktande rundsnack att jag inte har några möjligheter att bemöta någon del därav. Men jag vill ändå ställa två frågor. Den första är följande. I syndaregistret, bland sådant som man inte skulle göra och som herr Helén räknade upp, ingick etableringskontroll. Det har förts litet olika språk där bland de borgerliga partierna.

Jag frågar herr Helén: Kan Ni tänka Er en etableringskontroll eller ej?

Tisdagen den
30 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

*Ang. näringspoli-
tikens inriktning,
m. m.*

Jag frågar herr Bohman: Kan Ni tänka Er etableringskontroll eller ej?
Och jag frågar herr Fälldin: Kan Ni tänka Er etableringskontroll eller ej?

Var och en får den frågan.

Den andra frågan som jag skulle vilja ställa till herr Fälldin gäller följande. Herr Fälldin brukar ju gå till storms mot flyttningsstödet, denna lilla kostnad på 70 miljoner inom arbetsmarknadspolitiken som innebär att man hjälper människor att flytta till platser där det finns jobb att få – också från storstaden och inom regionen. Detta går herr Fälldin emot, och då vill jag fråga: Kan herr Fälldin garantera var och en av de människor, som han är beredd att vägra det stöd som flyttningsbidraget utgör, ett arbete på vederbörandes hemort? Kan inte herr Fälldin det, då tycker jag att det är något av en cynism att vilja ta bort flyttningsstödet.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsministern är tydligen så trött att vi väl skall försöka att inte göra debatten för lång.

När statsministern slängde ut sina frågor här, rakt ut i luften, kom jag att tänka på en gammal magister som var alldeles borta och som försökte rädda sig genom att slänga ut frågor så där. Vi hade också en situation en gång i statsutskottet, där en ledamot var så skicklig i att sitta och kamouflera sin sömn att han stödde sig på armbågen och plötsligt, när han halkade och föll ned med huvudet, elegant slängde ut en fråga i luften till den närvarande experten och på det sättet klarade sig. Det var ungefär den teknik som statsministern använde här i kväll. Men vi skall väl inte ha några förhör av den typen, utan nu är det ju statsministern som skall svara på våra frågor, som faktiskt är överlämnade i förväg.

AP-fonderna är löntagarnas pengar, säger statsministern. Ja, betyder det att ni tänker respektera detta? Avser ni att använda de medel som man har begärt att få överförda från AP-fonderna till riskvilligt kapital i näringslivet i konkreta experiment i socialistiska syften eller inte? Det fick vi inget svar på.

Statsministerns hela beskrivning av de anställdas roll i kapitalbildningen, inom företagen och på kapitalmarknaden gav en mycket diffus bild av hur ni tänker er att i fortsättningen använda de här medlen. Vår linje är klar – den är att de anställdas inflytande i företagen skall garanteras dem i deras egenskap av anställda. Det överförande av medel som kan behövas på en otillfredsställande kapitalmarknad av uppsamlade medel skall inte få formen av några socialistiska experiment.

Statsministern visste inte vad ramplanering var, men han trodde att det var någonting bra. Statsministern hade alltså inte hört den diskussion som förts här flera gånger, bl. a. mellan finansministern och mig, om en konsekvent perspektivplanering och om en långtidsbudget. Statsministern har väl heller inte läst den nya tidskriften Tema, som det statliga rationaliseringsverket statskontoret har gett ut och där man på ledarplats i en principiell betraktelse om vad som är felet med den svenska statsförvaltningen slår fast att det är det utbredda ettärstänkandet. Detta beskrivs som det svåraste hindret för en fortsatt rationalisering och en bättre hushållning. Nog vore det värdefullt att få höra om man inom

Tisdagen den
30 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

*Ang. näringspoli-
tikens inriktning,
m. m.*

regeringen numera är beredd att ställa sig bakom ett sådant betraktelse-sätt, eller om ni fortfarande försöker vifta bort behovet av en förbättrad statlig planering.

Den tredje frågan fick jag faktiskt svar på, men företagarföreningarnas roll var ju helt otillfredsställande beskriven. Ingenting sadas om möjligheterna att ge dem höjda direktlån eller att låta dem överta en del av de centrala statliga ämbetsverkens roll när det gäller lånegarantierna. Här är en rad kontroversiella punkter, där den socialdemokratiska majoriteten har gått emot våra förslag och där den mindre och medelstora företagsamheten skulle uppskatta att få en snabb och reell förbättring.

På hela det stora området om arbetslösheten fick vi knappast några nya kommentarer. Tyvärr tror jag därför inte att det finns underlag för en fortsatt debatt med statsministern om den saken. Jag skall därför nöja mig med att bara slå fast några som jag ser det grundläggande skillnader mellan en liberal och en socialdemokratisk näringspolitik.

Som vi ser det bör det vara en viktig grundprincip för näringspolitiken lika väl som för samhällets uppbyggnad i övrigt att de människor som har nära och ingående information om den verklighet besluten gäller också i så stor utsträckning som möjligt får fatta besluten. Det finns här en klar linje i våra krav på arbetsdemokrati och vårt avvisande av en statlig detaljstyrning inifrån av företagen. Det är inte bra om hushåll, företag och organisationer får finna sig i att överlämna allt fler beslut till en grupp tjänstemän och politiker som befinner sig på långt avstånd från förhållandena på enskilda arbetsplatser, det må sedan vara i företag, i sjukhus eller i skolor. Eller, för att citera Assar Lindbeck: "Särskilt när det gäller beslut av så komplicerad natur som produktion och marknadsföring kommer tjänstemän i departement och verk långt borta från den praktiska verksamheten - att alltid förbli amatörer, för att inte säga dilettanter."

Decentralisering och maktspridning - det är det liberala alternativet till en socialistisk dirigeringspolitik. Statens roll bör i första hand vara att styra den långsiktiga utvecklingen i enlighet med politiskt bestämda, sociala mål. Men detta har inte trängt fram i den beskrivning som vi har fått från regeringen.

Jag frågar då till sist: Är det en socialistisk toppstyrning som ni fortfarande söker er fram emot? I så fall ser jag den som oförenlig med decentraliserade beslut i företagen, där företagsledning och anställda gemensamt fattar dessa beslut.

Herr HERMANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! I motsats till herr Helén tycker jag det är intressant och bra att statsministern ställer frågor, och särskilt bra var frågan om etableringskontroll eller inte, som han ställde till de borgerliga partierna. Men jag skulle bra gärna vilja att herr Palme själv svarade på den frågan och klargjorde regeringens inställning till frågan om etableringskontroll eller ej. Jag erinrar mig att det för inte så länge sedan i en reservation förekom ett kommunistiskt krav om investeringsstyrning. Det kravet avsågs tyvärr med stor majoritet, och jag fruktar att även en del av regeringspartiets medlemmar stod bakom det avslaget.

Tisdagen den
30 maj 1972*Den ekonomiska
politiken, m. m.**Ang. näringspoli-
tikens inriktning,
m. m.*

I den diskussion som förts mellan statsministern och herr Helén men också i de övriga borgerliga partiledarnas inlägg tycker jag att det har funnits en vilseledande och grundläggande bristfällighet i analysen av samhällsekonomin. Man har talat mycket varmt om att Sverige är ett decentraliserat samhälle, eller om att man förespråkar decentralism. Men utvecklingen i Sverige är faktiskt den rakt motsatta. Koncentrationen av makt och kapital försiggår i accelererande takt. Till följd härav och till följd av lagbundenheterna inom det kapitalistiska systemet, som jag berörde i mitt förra inlägg, har statsmaktens direkta samverkan och ekonomiska stöd till kapitalet ökat. Staten skall garantera kapitalisterna en jämn profitykvot, anser man nu. Kapitalismen övergår alltså till statsmonopolistisk kapitalism, och därigenom skärps tendenserna till maktkoncentration. Men jag kan erkänna att det inom kapitalismen också på sitt sätt finns vissa decentralistiska drag. De har inte med större eller mindre demokrati och inflytande att göra – tvärtom. Det privata ägandet till produktionsmedlen, som medför alltför små beslutsenheter för att man skall kunna överblicka de totala samhällseliga följderna av sitt handlande, är själva grundorsaken till anarkin inom det kapitalistiska produktions sättet. Och det är det som medför periodiska arbetslöshetskriser. Den avgörande frågan är alltså inte: decentralism eller inte? Den är: kapitalism eller socialism? Den frågeställningen har ju också socialdemokratin tidigare insett.

På samma sätt för man ett vilseledande tal om marknadsekonomin. Detta döljer de avgörande sanningarna. Det kan förekomma inslag av marknadshushållning i olika samhällssystem. Det avgörande är vilka som behärskar utbudet på marknaden, vilka som behärskar produktionen, för det är de som behärskar själva pulsådern i samhället. Talet om marknadsekonomi är här ägnat att dölja att storfinansen har den avgörande ekonomiska makten och därmed den avgörande samhällsmakten, och det är det som skapar problemen i vårt samhälle.

Det är också dessa problem en regering möter när den vill söka bekämpa arbetslösheten. Statsministern polemiserade här emot oss och sade att jag hade den, som han kallade det, gamla kommunistiska uppfattningen att endast socialismen kan klara sysselsättningsproblemen och att man därför skulle ställa sig vid sidan av kampen mot arbetslösheten. Den första delen av satsen är riktig men inte den andra. Vi har inte heller ställt oss vid sidan. Vi har, också i riksdagen, framlagt mycket konkreta förslag om vad man skall göra för att verkligen föra en kamp mot arbetslösheten. Jag skall av tidsskäl inte upprepa dessa många förslag – de finns i våra motioner och kan där studeras av var och en.

Det var inte heller så att jag betecknade beredskapsarbetena som värdelösa. Men jag visade på problemet att beredskapsarbetena inte löser det långsiktiga problemet att skapa varaktig full sysselsättning. Jag tycker statsministern borde vara medveten om de problem som uppstår när den industriella reservarmén, de som är utkastade ur normal sysselsättning, växer i antal år efter år. Staten går in med beredskapsarbeten, arbetsvård och annat, men denna sektor sväller undan för undan – det har den gjort under de senaste åren. Det skapar mycket stora problem, och dem bör man inte underskatta. Den utvecklingen kan nämligen inte fortsätta hur

Tisdagen den
30 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

*Ang. näringspoli-
tikens inriktning,
m. m.*

länge som helst; den visar att man måste ingripa på ett mera grundläggande sätt i själva samhällsekonomin.

Det är inte bara från vårt håll som det framförs kritik mot att insatserna mot arbetslösheten är otillräckliga. Jag vill peka på den artikel som finns i senaste numret av Fackföreningsrörelsen, där man också mycket kritiskt granskar vad som hittills har gjorts och menar att det behövs betydligt kraftfullare åtgärder.

Här har klagats över ökningen av det statliga företagandet. Jag vill erinra om att det fortfarande bara är 5 procent av de anställda som hör till den sektorn, och när det gäller den egentliga tillverkningsindustrin är det bara 3,1 procent av de sysselsatta som arbetar i företag under statlig regi. Bristen består alltså i att man inte har utvidgat denna sektor, inte i att man har utvidgat den för kraftigt.

Herr FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Vad beträffar statsministerns första fråga vill jag säga att det väl är uppenbart att förfarandet med etableringssamråd inte har fungerat. Jag vill gärna säga att jag för min del mycket väl kan tänka mig att man går över till det norska systemet för att få ett grepp om utvecklingen i de områden som växer till allra snabbast.

Detta har ett mycket nära samband med den andra frågan som statsministern ställde. Om företag som etablerar sig i områden, där det är en uttalad brist på arbetskraft, inte har några ekonomiska kostnader i samband med rekryteringen av arbetskraft – det är ju med skattemedel som vi övertar denna kostnad ifrån företagen – ligger det väl i sakens natur att detta stimulerar företagen att etablera sig i de områdena. Jag har om och om igen deklarerat att det icke är min eller centerns avsikt att ta ifrån den enskilde de favörer som detta innebär. Generaldirektör Bertil Olsson har förklarat att kostnaden kan anges till i genomsnitt 10 000 kronor per person som inte lokalt förmedlas. Naturligtvis har detta betydelse i de ekonomiska kalkyler som företagen gör när de väljer ett område med hög ekonomisk aktivitet där arbetskraft inte finns, men att de inte drabbas av rekryteringskostnaden har ett direkt samband med tillväxten i ett etableringsområde.

Eftersom jag föreställer mig att de allra flesta känner att vi borde gå vidare i debatten, skall jag inte ta mera tid. Jag vill endast slutligen göra den reflexionen att innan statsministern fäller kategorisk dom över vad andra har sagt och beträffande det konkreta innehållet i andras uttalanden i den här frågan finns det väl skäl att se efter vilka konkreta besked statsministern har lämnat i sina interpellationssvar.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Vi börjar kanske litet var bli litet nötta av den här dagens debatt. Jag skall därför fatta mig kort.

Statsministern avfärdade mina synpunkter med i huvudsak den anmärkningen att jag har talat om sådant som statsministern inte har talat om. Jag tycker att det mest anmärkningsvärda i just interpellationssvaret var att statsministern inte tog upp de frågor jag tog upp, det anmärkningsvärda var just det som statsministern inte talade om.

Tisdagen den
30 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

*Ang. näringspoli-
tikens inriktning,
m. m.*

Om det förhåller sig så som jag menar och som tydligen finansministern också menar, nämligen att näringspolitik är i mycket stor utsträckning en fråga om åtgärder för att skapa framgångsrika företag, så är det synd att statsministern inte begagnade detta tillfälle att visa att även statsministern inser att detta är ett utomordentligt betydelsefullt led i vår näringspolitik. Om man ville skapa förtroende hade det varit värdefullt att göra ett sådant uttalande. Detta om detta.

Så vill jag göra en rättelse. När statsministern talade om hur vi skulle använda AP-pengarna – jag skall inte gå in på själva sakfrågan där, det hinner vi inte – gjorde statsministern gällande att regeringen hade fått klarsignal från löntagarna, och det var ju deras pengar det var fråga om. Har TCO givit klarsignal? Har LO givit klarsignal på det sätt man gjorde när vi t. ex. genomförde ATP-systemet via folkomröstning? Nu skulle man alltså ändra förutsättningarna för AP-systemet och använda pengarna även för riskvilliga satsningar. Det var väl ändå litet kategoriskt.

När vi har diskuterat näringspolitik tidigare under åren har jag vid något tillfälle – det var nog många år sedan – gjort gällande att den svenska statliga näringspolitiken har haft vissa drag beslättrade med den gamla filmen om Chaplins pojke; killen som sprang i förväg och slog sönder fönsterrutor – pangade doror hette det på den tiden – och sedan kom pappa glasmästaren och satte in nya fönster.

Genom sin ekonomiska politik minskar regeringen företagens förutsättning att överleva. Så vidtar man selektiva åtgärder för att rätta till det man skadat. Sedan vill man ha tack för det och får väl också ofta tack. Men så skall naturligtvis varken ekonomisk politik eller näringspolitik bedrivas.

När det gäller förhållandet mellan generella och selektiva åtgärder – om man nu är intresserad av det resultat som uppkommer och följderna – är det min bestämda övertygelse att inte den svenska regeringen och ingen annan regering heller har resurser att bedriva den selektiva politik som man nu börjar glida in i. Det är helt nödvändigt att till alldeles övervägande del lita till generella åtgärder.

Det är alltid skojigt att citera folk. Assar Lindbeck sade helt nyligen: "Det är svårt att undgå slutsatsen att de statliga interventionerna blivit så komplicerade att beslutsfattarnas kapacitetsgräns för länge sedan överskridits. – Andra faror lurar också i förlängningen av nuvarande tendenser till selektivitet, detaljreglering och centralisering. Företagen kommer så småningom att upptäcka att det ofta är enklare att utverka speciella 'förmåner' från myndigheterna än att genom ökad effektivitet hävda sig i konkurrensen. Lyckad uppvaktning hos politiker och ämbetsmän blir viktigare för ett företags framgång än effektivitet i produktion och marknadsföring." Så kommer han till den slutsats jag redan förut var inne på: "Marknadsekonomin skulle därvid utvecklas i riktning mot en 'myglings ekonomi'."

Professor Erik Lundberg, som jag nyss citerade, är inne på samma sak när han talar om bristen på förmåga att ha en översikt över hela denna marknad. Han säger att de människor som sysslar med dessa saker i kanslihuset "i allmänhet är intelligenta, ambitiösa och utrustade med de bästa avsikter; det enda som de saknar är kompetens för uppgiften".

Tisdagen den
30 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

*Ang. näringspoli-
tikens inriktning,
m. m.*

Uppgiften är, herr statsminister, helt omöjlig.

Det är egentligen väldigt ointressant att tala om hur många människor vi sysselsätter i vårt land. Det avgörande för den problematik vi befinner oss mitt uppe i i dag är hur många som vi inte kan sysselsätta. Har vi inte tillräckligt utbyggda resurser i vårt land för att ge alla de människor som vill ha jobb det arbete de vill ha, då är det någonting som brister. Arbetslöshet är detsamma som för liten kapacitet. För att bota detta behövs det mera investeringar, vilket i sin tur kräver stimulans och förtroende. Därmed är cirkeln sluten. Vi är alltså inne på det väsentliga för hela denna logiska kedja, nämligen den aktiva sidan av näringspolitiken, det som statsminister Palme helt förbigick i sitt interpellations-svar.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Det är förskräckligt vad herr Bohman gnatar om detta interpellationssvar. Jag sade redan förra gången att jag bara kan ta upp den principiella frågan om marknadsekonomin. Men detta att man skall ha väl fungerande företag har jag sagt ett oändligt antal gånger. Det kunde herr Bohman ha nöjt sig med i förra varvet.

Herr Bohman etablerar sig nu dag för dag såsom högläsare av olika socialdemokrater. Han är ganska bra på att läsa. Han läser långa, långa historier men kunde någon gång komma på någonting ur egen fatabur, nagon egen liten formulering att haka på. Han kunde inte ge ett enda exempel på någon selektiv åtgärd som vi vidtagit för att stödja sysselsättningen men som varit fel. Då faller liksom det allmänna resonemanget.

Herr Helén försökte i likhet med en av sina företrädare ta kvadrat-roten ur humorn i början av sin replik. Jag förstod inte vad han var ute efter, tills det plötsligt dagades för mig att detta med etableringskontrollen måste vara en svår position, eftersom han inte svarade på min enkla fråga. Vårt läge är ju att vi har satsat på detta lokaliseringssamråd. Vi sade att om det inte fungerar tillfredsställande kan man tänka sig någon form av etableringskontroll. Vi har inte tagit ställning till det, men det diskuteras rätt livligt.

Nu frågar vi hur ni ställer er till det. Ni talade förut i dag om att man skulle ta kontakt med er och höra efter var ni stod i ett tidigt skede. Nu gör vi det. Jag hör efter nu.

Det konstaterades ju att herr Helén ville tydligen inte eller vägade inte svara och inte heller herr Bohman. Det var den enda fråga jag ställde, och jag upprepar den alltså.

Vad herr Fälldin exakt menade med det norska systemet vet jag inte, men jag skall ta reda på vad det innebär.

Herr Helén vill inte vara med om att AP-fonderna skulle användas till socialistiska experiment. Men vad är ett socialistiskt experiment i herr Heléns tappning? Var satsningen på Götaverken ett socialistiskt experiment? Genom att staten gick in klarade man sysselsättningen för 9 000 människor. Sammanlagt berördes väl 30 000 människor av det. Staten satte in kapital. Man kunde ha gått in med aktier men gick med lån. Man fick in nya styrelseledamöter. Denna ordning har fört med sig en hel rad

Tisdagen den
30 maj 1972*Den ekonomiska
politiken, m. m.**Ang. näringspoli-
tikens inriktning,
m. m.*

företagsdemokratiska konsekvenser. Var det ett socialistiskt experiment som man alltså måste varna för, herr Helén?

Eller, när vi satsade på att tillsammans med svenskt näringsliv bygga upp en atomreaktorindustri – Uddcomb och ASEA-Atom. Är det ett socialistiskt experiment? Vad är det för typer av satsningar man inte får göra? Hela den frågeställningen blir meningslös, om man inte konkretiserar.

Sedan kommer anklagelsen för socialistisk toppstyrning, ingrepp i marknadsekonomin. Det finns i herr Heléns interpellation till mig tal om vägska!l. Jag har en känsla av att svenska liberaler upplever sig nästan alltid stående inför vägska!l av något slag. Vi har en gång stått inför ett vägska!l när det gäller den offentliga sektorn. Då hade vi kommit nära den gräns där den fria marknaden var definitivt hotad, sade herr Heléns företrädare. Den offentliga sektorn fick inte växa. Det var ett vägska!l. Och herr Helén skrev i förskräckelse en bok om utbildningspolitik, där han upptäckte att utbildningspolitiken skulle öka den offentliga sektorn med folkpartiets skola. Det skulle man spara på jordbrukssubventioner, men det upprepar han inte i dag.

Man var vid ett vägska!l igen, när vi skulle ta ställning till ATP. Man var vid ett vägska!l, när vi beslöt om Investeringsbanken. Det var ett sådant där socialistiskt experiment som man blev ettårig provsocialist på. Man var med ett år i en provbank. Återigen var man vid ett vägska!l.

Nu anar herr Helén ett vägska!l igen och är ängslig. Men för oss är frågan: Vilka sociala uppgifter för människorna är det som skall lösas? Då får vi ge oss i kast med dem. Det kommer att kräva en ökad planering, t. ex. fysisk riksplanering, regionalpolitik, ett bättre informationssystem, en satsning på kapitaluthygnaden i stort. Det kommer att betyda mera av direkt demokrati på arbetsplatsen i form av anställningstrygghet, företagsdemokrati och arbetarskydd. På de vägarna demokratiserar vi näringslivet utan ideologiska skygglappar. Men herr Helén rädes ett vägska!l. Jag vet att herr Helén brukar säga: "Att vara liberal är att vara kluven." Jag har en känsla av att vara liberal är att vara ängslig i olika situationer, där man för att lösa för människorna centrala problem måste gripa in i marknadskrafterna.

Till sist till herr Hermansson: Det finns allvarliga problem för människorna i det svenska näringslivet, problem som säkerligen också finns i de kommunistiska staterna. Det är teknologins och den tekniska utvecklingens frammarsch, det är strukturrationaliseringarna, det är utstötningmekanismerna i det hårda industriella tempot, det är i viss mån det industriella systemets brutalitet mot äldre människor, handikappade och andra.

Dessa industristatens brutaliteter kan vi bara avskaffa, om kollektivet samhället eller kollektivet löntagarna på solidaritetens grund ställer upp som ett värn för den enskilda människan. Och det är den praktiska innebörden i vad vi har gjort.

För ett par år sedan satsade vi 400 miljoner på de handikappade. I dag satsar vi 3 miljarder – en åttadubbling på ganska få år. Satsningarna framför allt på sysselsättningen och på att bygga ut arbetsmarknadspolitiken – omskolningen, rörlighetsstimulansen, försöken att åter ena

Nr 94

Tisdagen den
30 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

*Ang. näringspoli-
tikens inriktning,
m. m.*

den djupa splittring som finns på arbetsmarknaden med risk för att vi kan få två arbetsmarknader – allt detta är ett stöd för den enskilda människan. För att åstadkomma detta stöd för den enskilda människan får vi inte rädas att gripa in i marknadsekonomin, för marknaden är i och för sig inget demokratiskt system; det är en ekonomisk mekanism. När den icke fungerar, så måste man – vare sig det är en socialistisk eller kapitalistisk marknad - ingripa i den på demokratisk väg för att skydda människorna.

Jag tror att vi kommer att tvingas att göra rader av ingripanden under 1970-talet just för att skydda människorna för den tekniska utvecklingens konsekvenser. Om vi kan skapa det skyddet, kan också människorna ha förtroende för välfungerande företag, som herr Bohman i och för sig med fog talade om. Annars kommer de att frukta dem. Så hänger strävan till ekonomisk expansion och strävan till att skapa social trygghet samman.

Herr HJELÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsministern fann det märkligt att han inte fick något svar på frågan om etableringskontroll. Att jag inte svarade berodde på att jag fattade frågan som den halvsovandes trick att rädda sig ur en besvärlig situation.

Jag skall gärna lämna svaret.

Till en etableringskontroll i sådana former som hittills beskrivits har vi klart sagt nej. Vi har icke kunnat se att det finns utformad en ordning som kan vara till nytta i arbetet för en regional balans och för ett effektivare, decentraliserat näringsliv.

Det som sades om att detta skulle vara ett försök till förhandlingar är jag ledsen att jag inte ögonblickligen uppfattade som ett skämt. Det förstår jag nu att det var. Finansministern har ju lärt oss att man inte skall ta upp förhandlingar i riksdagens talarstol utan att det skall ske på annat håll.

Vad är det då för satsningar man inte får göra? frågar statsministern vidare. Det har väl ändå statsministern redan i kväll fått besked om, inte minst från herr Bohmans långa lista, mängder av beslut där skattebetalarnas pengar satts på spel på ett orimligt sätt. Jag tror det var hela listan med undantag möjligen för Durox. Självfallet skulle det kunna bli en liknande situation, om man tillskapade sådana former för utnyttjande av AP-fondernas medel att det sker satsningar som skulle innebära en sådan ny ordning att det väsentligt skadar dessa för andra ändamål insatta medel.

Det är inte vi, herr statsminister, som står vid ett vägskäl. Vi har preciserat innebörden i en socialliberal näringspolitik nyligen. Vi har ytterligare gjort det i det programarbete, som folkpartiet för närvarande har och som kommer att leda till ett nytt partiprogram inom kort. Men det är socialdemokratin som så uppenbart står här och tvekar, och ett av vägskälen kommer ni – såvitt jag förstår – att få välja väg vid när ni får fram kapitalmarknadsutredningens förslag.

Statsministern plockade fram ett gammalt citat av mig från år 1949 med synpunkter på liberalismen och menade nu att det skulle tolkas så:

Tisdagen den
30 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

*Ang. näringspoli-
tikens inriktning,
m. m.*

att vara liberal är att vara ängslig. Det var någon här i kammaren som sade, att det kan man väl vara när man har en sådan regering. Men jag tror inte att vi tjänar någonting på att fortsätta en debatt med den typ av klyschor som statsministern här tar fram.

De slutsynpunkter som statsministern gav på de enskilda människornas situation i industrisamhället var däremot icke kontroversiella. Men vad statsministern glömde att nämna var de risker som finns för att vårt näringsliv för närvarande inte kan hänga med i den utveckling i fråga om forskning och innovationer som vi behöver för att vårt välstånd skall kunna utvecklas tillfredsställande jämfört med omländernas.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Om det var ett bevis för en satsning man aldrig skall göra, att denna satsning under något eller några år leder till förluster – som kan hända med statliga företag – då är det ju många privata företag som herr Helén med samma dom betraktar som felsatsningar som aldrig borde ha kommit till stånd därför att de under ett eller flera år går med förlust. Det är ett orimligt kriterium. Jag skall inte konkretisera det.

Vad jag sade om att vara ängslig när man är folkpartist var ganska allvarligt menat. Om jag ser på den svenska liberalismens insats under de år jag varit med i aktiv politik, har det ständigt varit varningar: hit men inte längre, nu är det fara å färde, nu är vi vid ett vägskäl. Därför var ni emot ATP, mot en utbyggnad av den offentliga sektorn, därför förekom angrepp mot arbetsmarknadspolitiken, angrepp mot Investeringsbanken. Alltid har det varit vägskäl. Sedan genomför vi allt detta, och då var det inte så farligt, och det accepteras.

Nu är det kapitalmarknadsutredningen som man har anledning att vara rädd för. Men jag är övertygad om att får det gå något år eller så, kommer herr Heléns ängslan även på denna punkt att vara stillad och lugnad.

Herr talmannen anmälde att herr Helén anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr ÅSLING (c):

Herr talman! Efter den här näringspolitiska debatten, skulle jag vilja återvända till vad som kan betraktas som bakgrunden till en aktiv näringspolitik, nämligen finans- och penningpolitiken i dess vidare bemärkelse.

Det är ganska betecknande för den debatt som har förekommit här tidigare i dag att de frågor som har ställts till regeringen beträffande avsikterna och intentionerna med den ekonomiska politiken i stort sett har lämnats obesvarade. Den ekonomiska politiken har präglats av ryckighet, korta perspektiv och improvisationer under den senaste tiden. Det är beklagligt eftersom detta sätter sin prägel på det ekonomiska klimatet i vårt land och därmed också på de möjligheter till en aktiv näringspolitik som har den ekonomiska politiken som sin naturliga grund. Den ekonomiska politiken har dock inte bara till uppgift att ange målen och medlen och därmed också dra upp ramarna inom vilka de enskilda människorna och näringslivet har att anpassa sig. Ett primärt krav på den

Tisdagen den
30 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

ekonomiska politiken måste dessutom vara att den representerar en kontinuitet och en planmässighet som inger förtroende samt att den skapar en anda som främjar en ekonomisk tillväxt.

En politik med alltför korta perspektiv har den motsatta effekten på det allmänna ekonomiska klimat i vilket medborgarna och näringslivet har att företa sina dispositioner. Den ena improvisationen föder så lätt den andra och för utvecklingen in i en ond cirkel, som inte är ägnad att skapa den tilltro och tillförsikt som är en förutsättning för snabb ekonomisk tillväxt.

Det finns i detta sammanhang särskild anledning att dröja vid penningpolitiken och dess roll i det konjunkturförlopp vi nu upplever. Målsättningen för penningpolitiken måste vara att komplettera finanspolitiken och bidra till en styrning av konjunkturförloppet. Eftersom penningpolitikens effekt framför allt kan noteras på investeringssidan spelar den en central roll för näringslivets utveckling och konkurrensförmåga och naturligtvis även för konjunkturförloppet.

Eftersom man under senare år kunnat märka ett ökat inslag av stelhet, för att inte säga opåverkbarhet, i finanspolitiken har penningpolitiken som en naturlig följd därav kommit att tillmätas en allt större betydelse. Detta avspeglade sig under åren 1969 -1970 i åtgärder som syftade till en drastisk kreditåtstramning. Under 1971 har åtgärderna, t. ex. kassakvotsreglerna, bibehållits men ändå återställt till en nivå som väl med finansministerns vokabulär skall betraktas som mera normal. Åtgärderna har sedan successivt inriktats på att stimulera efterfrågan i samhälls-ekonomi. Bäst illustreras denna utveckling av den snabba omsvängningen i affärsbankernas kreditgivning som vi nu kan notera. Affärsbankernas kreditgivning låg under 1969 och 1970 praktiskt taget stilla. Under 1971 och de första månaderna i år har detta läge förbytt i dess raka motsats, dvs. en allt starkare och snabbare expansion. Självfallet är denna likviditetsexpansion i bankväsendet en nödvändig eller i varje fall förklarlig företeelse efter den hårda åtstramningen under åren 1969-1970. Den relativt lätta penningpolitik som just nu präglar bankväsendet är naturligtvis på så sätt riktig och konjunkturanpassad, under förutsättning att den avsevärda likviditetspåspädningen också ger effekt i näringslivets investeringar innan det är konjunkturpolitiskt för sent. Detta är bl. a. en fråga om förtroende och förväntningar, dvs. det allmänna förutsättningsskapande klimat som behövs för att skapa ekonomisk tillväxt.

Det är därför betecknande och illavarslande att vi trots likviditetspåspädningen har en eftersläpande investeringsaktivitet. Företagen har alltså först och främst varit angelägna om att efter erfarenheterna från den hårdhänta kreditåtstramningen 1969-1970 bygga upp likviditeten och ligga avvaktande beträffande investeringsbesluten. När konjunkturen mera klart bär uppåt kommer denna stora likviditetsuppbyggnad sannolikt att leda till en starkt ökad efterfrågan. Detta kan med tanke på omfattningen av likviditetsuppbyggnaden snabbt förstärka moment av överhettning i konjunkturutvecklingen. Detta måste sannolikt i sin tur leda till drastiska åtgärder för att snabbt frysa ner likviditetsöverskottet och kyla ner konjunkturen.

På detta sätt har den konjunkturpolitik som regeringen nu bedriver kommit in i något av en ond cirkel och blivit självgenererande, dvs. svängningarna i konjunkturycklarna förstärks av de åtgärder som sätts in för att styra konjunkturförloppet.

Denna typ av konjunkturpolitik, som pendlar mellan hopp och fruktan i avsaknad av tilltro till regeringens politik, har svåra verkningar på skilda områden. För den enskilde medborgaren märks det i den inflationsutveckling som avspeglas i prisökningen på varor och tjänster och i en ökad oro på arbetsmarknaden, eftersom bristen på linjer och konsekvens i den ekonomiska politiken inte främjar den planering från näringslivets sida som arbetskraften har rätt att kräva.

Ur samhällets synpunkt leder detta klimat till sänkt produktivitet och en bristfällig anpassning av resurserna. Detta i sin tur ökar anspråken på arbetsmarknadspolitiken, som därmed tar en ständigt växande andel av resurserna i anspråk.

En bieffekt av dåligt avpassad konjunkturpolitik är dessutom att regionalpolitiken försvåras eller i sämsta fall direkt motverkas. Penningpolitikens ryckighet främjar nämligen investeringar med korta perspektiv, medan en mera långsiktig och planmässig investeringsverksamhet av företagen kan bedömas innehålla alltför många osäkra moment i ett konjunkturförlopp som detta. I stället för att t. ex. etablera filialföretag där det finns arbetskraft bedöms det säkrare att utnyttja samhällets beredvillighet att flytta arbetskraft, och man kan därför nöja sig med att bygga ut redan befintliga enheter och där höja kapaciteten.

Det är ur denna synpunkt beklagligt att regeringen nu enligt kompletteringspropositionen är på väg tillbaka till den passivitet inom regionalpolitiken som präglade hela 1960-talet. På annat sätt kan man inte tolka programförklaringen att arbetsmarknadspolitiken tyngdpunkt skall förskjutas från sysselsättningsskapande åtgärder till åtgärder för att underlätta den geografiska rörligheten. Det är verkligen en kapitulation inför de korta perspektiven och marknadskrafterna. Det är också anmärkningsvärt att man redan i kompletteringspropositionen aviserar att de sysselsättningsskapande åtgärderna skall koncentreras till ett begränsat antal orter i vårt land. Kommer alltså höstens proposition om regionalpolitiken att innebära att frågan om ortsklassificeringen löses genom att man från kartan sopar ut ytterligare ett antal etableringsorter? Det är en berättigad fråga i detta sammanhang.

Det är en fundamental brist i arbetsmarknadspolitiken konstruktion att den alltjämt främst betraktas som ett konjunkturinstrument. Den debatt vi nyss lyssnade på var ju en illustration till det påståendet. Man kommer naturligtvis aldrig ifrån den uppgiften, men arbetsmarknadspolitiken långsiktiga uppgift att vara ett regionalpolitiskt medel måste förstärkas. Det kan inte få fortsätta, vilket nu tydligen är regeringens avsikt, att man i arsenalen av vapen pendlar mellan beredskapsarbeten i lågkonjunkturer och rörlighetsstimulerande åtgärder i högkonjunkturer. Det är klart att vi nu snabbt närmar oss den tidpunkt då en översyn av hela fältet för arbetsmarknadspolitiken måste ske. Det bör då med en långtgående decentralisering av arbetsmarknadsverkets funktioner och beslutanderätt ut till länsplanet finnas förutsättningar att bättre än vad

Tisdagen den
30 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

som är möjligt vid en stark central styrning, som vi nu har, anpassa arbetsmarknadspolitiken till den regionalpolitiska målsättningen.

De föreliggande och här tidigare i dag i så hög grad debatterade förslagen om höjning av löneskatten respektive skatten på drivmedel har också vissa negativa effekter för den regionala utvecklingen som är värda att notera. Den höjda skatten på drivmedel slår direkt och omedelbart på människor med långa resavstånd till sina arbeten och den del av näringslivet som har långa och tunga landsvägstransporter av råvaror och produkter. Skogsindustrin t. ex. torde drabbas speciellt av dessa ökade kostnader och kommer sannolikt också till följd av sitt stora exportberoende att drabbas särskilt hårt av löneskattens höjning. Konjunkturedgången har drabbat skogsbygderna, där skogsindustrins svårigheter slår igenom med fördröjd och fördjupad verkan.

Även turistnäringen spelar en relativt sett större roll i de delar av vårt land där de regionala utvecklingsproblemen är störst. Turistnäringen är arbetskraftsintensiv, och med det följer att lönesumman är en relativt stor andel av produktionsvärdet. Branschen konkurrerar i stor utsträckning med sällskapsresor till fjärran länder, som satsar på massturism i ett helt annat kostnadsläge än vårt. Det torde följaktligen vara svårt att kompensera kostnadsstegringen genom att höja priserna, och man har inte samma möjligheter som industrin till rationalisering, eftersom det är service man säljer. Sannolikt blir det nödvändigt att genom särskilda åtgärder stödja turistnäringen och dess anställda, bl. a. av hänsyn till betalningsbalansen. Nettoutflödet av resevaluta blev 1 896 miljoner kronor för år 1971. Detta visar med all önskvärd tydlighet att det är angeläget även i omsorgen om valutabalansen att turistnäringens situation nu blir föremål för åtgärder som kompenserar effekten av löneskattens höjning.

Herr talman! Vad jag här påpekat kan tjäna som en illustration till att regeringens illa avvägda skattepaket får konsekvenser, som man bara till en del kan överblicka i dag. Det får konsekvenser också regionalpolitiskt, och det understryker i sin tur kravet på konsekvens och planmässighet i den ekonomiska politiken för att därmed åstadkomma ett klimat som främjar produktion och ekonomisk tillväxt.

Herr KNUT JOHANSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Dagens finans- och skattedebatt har till väsentlig del behandlat sysselsättningsläget, arbetsmarknads- och näringspolitik, och det är ju naturligt. Det är naturligt därför att trots betydande resultat av de sysselsättningsbefrämjande åtgärder som regeringen vidtagit är arbetslösheten fortfarande hög. Vidare har arbetslösheten för många varit rätt långvarig. Det är ett förhållande som vi tyvärr får anledning att erinra om även i kommande debatter.

Den mest oroande sektorn när det gäller sysselsättningen hittar man nu som tidigare inom byggnadsindustrin. Normala är brukar arbetslösheten inom byggnadsarbetarnas arbetslöshetskassa ligga på ca 4,5 procent i maj månad. Förra året var siffran 8,5 procent, och i mitten av maj innevarande är 6,5 procent. Det är ändå högre än under ett normalår. Läget ser just nu något bättre ut för den kommande vintern än det gjorde

vid samma tidpunkt föregående år, detta närmast beroende på de åtgärder regeringen beslöt om den 19 maj, och det är bara att med tacksamhet understryka att åtgärder av det slaget vidtagits i så god tid.

Trots detta finns det givetvis frågetecken - varför det är angeläget att hålla en hög beredskap. Byggarbetslösheten är inte bara en fråga om byggvolym. Det handlar också om byggarbetarkårens storlek och sammansättning.

Mittenpartierna påpekar i sin motion, för övrigt helt riktigt, att det rör sig om en strukturarbetslöshet i viss utsträckning. Däremot har mittenpartierna inte gjort något försök att klara ut orsakerna till detta. Vad det handlar om är helt enkelt att en grupp, nämligen betongarbetarna och då särskilt de som saknar yrkesutbildning, är för många. Det är något tillspetsat uttryckt omöjligt att bygga bort hela arbetslösheten, eftersom det inom en annan grupp, nämligen träarbetarna, ganska snart kommer att föreligga en bristsituation, detta sålunda innan den sista betongarbetaren är i jobb.

Detta förhållande är konsekvensen av i första hand en mångårig oansvarig rekrytering från arbetsgivarnas sida. Både från facklig sida och från arbetsmarknadsverket är man mycket angelägen om att stoppa denna onödiga påspädning av denna grupp inom byggnadsarbetarkåren. Det är en påspädning som pågår dagligen. Byggarbetsgivarna har emellertid förklarat att man inte kan gå med på någon inskränkning av deras rätt att fritt anställa den arbetskraft som de anser sig behöva. Det är för övrigt en lösning som i nuläget skulle vara nödvändig.

Det är emellertid angeläget att man får någon form av obligatorisk arbetsförmedling på detta område. Arbetsgivarnas nej till en överenskommelse i den riktningen betyder att det nu blir nödvändigt att gå fram med krav på lagstiftning. Jag hyser naturligtvis föga hopp om att få med moderaterna på ett sådant förslag. Men jag förutsätter att mittenpartierna tar konsekvenserna av sitt fullt riktiga påpekande i sin motion om strukturproblemen i den här branschen och av att de så klart och tydligt har understrukt kraven på åtgärder för att komma till rätta med dessa problem och sålunda biträder yrkandet om en lagstiftning.

Rent allmänt talar de senaste årens erfarenheter för en bredare genomgång av hela arbetsmarknadspolitikens medel. Den bör göras inte minst för att möjliggöra ett tidigare ingripande inför konjunktursvängningarna. Men det här löser naturligtvis inte hela problemet - ytterligare åtgärder måste till för att öka sysselsättningen.

Finansutskottet har i sitt betänkande nr 25 understrukt behovet av en hög arbetsmarknadspolitisk beredskap även framöver. I det avsnittet har utskottet erinrat om det angelägna i att det inte uppstår någon försening i förhållande till planerna när det gäller bostadsbyggande och kommunal investeringsverksamhet.

Mittenpartierna har i sin motion nr 1700 bl. a. anfört:

"All modern konjunkturpolitik måste bygga på att statsmakterna har god handlingsberedskap. Utmärkande för den svenska regeringens konjunkturpolitik har varit att de insatta åtgärderna varit för svaga och för sent insatta."

Statsmakterna har alltså enligt motionärerna ansvaret för sysselsätt-

ningen, och man hade väntat att motionärerna i konsekvens med den uppfattningen skulle föreslå en förstärkning av vad som ligger närmast till, nämligen den offentliga sektorn. Det har de emellertid inte gjort.

I dagens ekonomisk-politiska debatt förekommer från liberalt och konservativt håll inlägg som i praktiken liknar en agitation mot den offentliga sektorn. De inläggen har hittills bara i mindre utsträckning tagit sig uttryck i krav på mer drastiska nedskärningar av samhällets insatser. Men jag är rädd för att om inte den här agitationen bemöts kommer den snart nog att resultera i mer konkreta krav på en nedrustning.

Det är därför angeläget att slå fast att i ett modernt samhälle behövs en stor och väl utbyggd offentlig sektor, en fungerande allmän service och stora insatser med jämlikhetsfrämjande inriktning. Låt mig i anslutning till detta erinra om att även i sansade industrikretsar är man helt överens om ett sådant synsätt. Man ser det som nödvändigt och riktigt att vårt i övrigt utvecklade land har en betydande offentlig sektor, och man förespråkar ingalunda någon nedrustning av den, även om man anser det behövt att diskutera ökningstakten.

Jag tror att det också är angeläget att betona den offentliga sektorns värde för sysselsättningen. De arbetslöshetsproblem som finns får inte undanskymmas att vi i vårt land i dag har en högre sysselsättning än någonsin, och en högre sysselsättning än i något jämförbart land. En större andel av den vuxna befolkningen har möjlighet till förvärvsarbete än någonsin tidigare. Det är självfallet till mycket stor del en frukt av ansträngningarna via den offentliga sektorn.

När man från moderat håll påstår att friheten för den enskilde inte ökas utan tvärtom minskas genom den offentliga sektorns utbyggnad, så begriper jag inte vad det är man talar om. Minskar friheten för den som slås ut av industrin, om han kan få ny sysselsättning genom det offentligas försorg? Innebär det en minskning av friheten för exempelvis byggnadsarbetarna, om de får jobb tack vare offentliga insatser i stället för att gå arbetslösa? Självfallet inte.

Ingen har något att vinna på att den typ av agitation kan fortsätta som gör gällande att det går att spara miljardbelopp i den offentliga sektorn utan att det egentligen skulle drabba någon.

De borgerliga motionerna i anslutning till kompletteringspropositionen innehåller en hel del beklaganden å näringslivets vägnar av det förskräckliga med en höjd arbetsgivaravgift. Det talas i dem om regeringens "instabila politik" och "bristande ansvarsmedvetande". Men man blir ändå litet fundersam. Går man tillbaka i protokollen från tidigare ekonomiska debatter, finner man att den faktor som de borgerliga framhållit som svårast för företagen har varit just marginalskatterna. De har sagt att marginalskatterna har verkat uppdrivande på kostnadsnivån, de har framställt marginalskatterna som pådrivande på inflationen och som en faktor som försämrat landets konkurrensläge. Men att döma av dagens debatt var det här tydligen inte så allvarligt menat. Hur skall man annars tolka det nuvarande agerandet? Och hur skall man kunna förnuftigt förklara de borgerligas handlings sätt i denna skattefråga, om inte med att hela den tidigare, mångåriga agitationen i

skattefrågan var – ord utan mening, paroller utan seriös underbyggnad? Den "instabila politiken" och det "bristande ansvarsmedvetandet" förefaller att ligga hos oppositionen.

Om man från arbetsmarknadssynpunkt skall värdera de aktuella skattefrågorna, tror jag att man får dela upp dem i två områden – dels effekterna på lönebildningen, dels effekterna på sysselsättningen. När det gäller lönebildningen kan man konstatera att oavsett hur en skatteomläggning finansieras, så finns den direkta skattesänkningen som en positiv effekt för löntagarna. När det gäller kommande lokala och centrala förhandlingar är det väl så att en höjd arbetsgivaravgift kanske i någon mån försvårar förhandlingarna genom att arbetsgivarna anser att löneutrymmet har krympt. Men å andra sidan innebär en höjd mervärdeskatt kanhända olika kompensationsbehov, vilket också i och för sig komplicerar de kommande förhandlingarna. Jag skulle närmast vilja uttrycka det så att det ena är ungefär likvärdigt med det andra.

När det gäller sysselsättningen framöver är skattefrågan en liten del. Den stora frågan är konjunkturutvecklingen i omvärlden. Skulle en ordentlig uppgång dröja, så är det naturligt att kompenserande åtgärder måste vidtas.

Jag ser det därför som angeläget att vi under de närmaste månaderna får ett utvidgat utbyte av informationer mellan industrin och regeringen – just för att noga kunna avgöra var i konjunkturförloppet som vi befinner oss vid varje tidpunkt. Det får då bli underlag för beslut om eventuella åtgärder.

Jag har mycket ingående och med stort intresse tagit del av det tal som Industriförbundets ordförande, direktör Erland Waldenström, har hållit vid sitt förbunds årsmöte, där han bl. a. förordat just ett sådant vidgat utbyte. Det är i och för sig naturligt att det råder delade meningar om näringspolitiken i dess helhet mellan industrins företrädare och regeringen. Men jag har ändå tolkat direktör Waldenströms tal så att underlag finns för ett samarbete mellan industrin och statsmakterna. Det är en uppfattning som helt delas på fackligt håll, och jag tror att det är den vägen man skall gå och inte den som har förordats här i den senaste partiledardebatten, nämligen att man snabbt skulle kunna tillsätta en parlamentarisk utredning för att syssla med dessa frågor. Det är min förhoppning att den samarbetsvilja som klart har kommit till uttryck från industrins sida blir föremål för förutsättningslösa överläggningar direkt mellan regering och industriledare för att utröna varom samförstånd råder. Jag skulle, herr talman, tro att om detta ger resultat så finns goda förutsättningar för en realistisk och praktisk näringspolitik.

Herr JOSEFSON i Arrie (c):

Herr talman! Med hänsyn till den långa debatt som vi har haft i dag om den ekonomiska politiken och om skattefrågorna skall jag här endast ge några korta kommentarer till vissa reservationer, som avgivits av centerns och folkpartiets representanter i skatteutskottet och som fogats till detta utskottsbetänkande nr 32.

Vid en översyn av det nuvarande skattesystemet borde det vara angeläget att försöka ta bort de direkta orättvisor och orimligheter som

Tisdagen den
30 maj 1972

Den ekonomiska
politiken, m. m.

finns. I reservationen 12 av centern och folkpartiet berörs frågan om beskattningen av folkpensionärernas extrainkomster. Vissa förbättringar skedde genom skattebeslutet 1970, varigenom vissa mindre biinkomster blev befriade från beskattning genom ett för folkpensionärerna särskilt utformat extra avdrag. Detta utgör högst 3 600 kronor för ensamstående och 3 400 kronor för makar. Folkpensionär som vid sidan om folkpensionen har en inkomst som inte överstiger 1 500 kronor för ensamstående och 2 000 kronor för makar är därmed befriad från direkt skatt. Vid högre sidoinkomster än de här nämnda reduceras detta extra avdrag med en tredjedel av överskjutande belopp.

Jag vill gärna ha sagt detta, därför att saken ofta i den politiska debatten framställs som om alla folkpensionärer får betala inkomstskatt på sin pension. Det är fel – det framgår av vad jag sagt. Därtill skall läggas att bostadstilläggen numera är skattefria.

Det extra avdraget är värdefullt, och det var ett riktigt beslut att införa det, men det är otillräckligt. Genom den bristande samordningen mellan beskattningssystem och de avtrappningsregler som gäller för vissa bidrag och förmåner kan det uppstå situationer då en folkpensionär drabbas av en marginalskatt på upp emot 90 procent av en rätt liten extrainkomst utöver den här gränsen, som så att säga är fri.

Detta är orimligt, och det är absolut nödvändigt att den nu tillsatta skatteutredningen verkligen bereds möjlighet att ta upp denna fråga. Vi har därför i reservationen 12 yrkat på att skatteutredningen genom tilläggsdirektiv bereds möjlighet att se över bestämmelserna beträffande beskattningen av folkpensionärernas extrainkomster.

Reservationen 14 berör frågan om faktisk sambeskattnig. I skattebeslutet 1970 var en av de stora frågorna införande av obligatorisk särbeskattnig vid inkomstbeskattnigen för alla inkomster utanför vad som betecknas som inkomst av kapital. Men det fanns ett undantag. Inkomst för makar som båda arbetar i ett eget företag skall fortfarande vara föremål för sambeskattnig. Detta är ett helt orimligt förhållande. I årets utskottsbetänkande finns inte ett enda ord i sak som försvarar det nuvarande systemet, och tidigare år har inget annat argument framförts än svårigheten att bedöma den arbetsinsats som utförts av respektive makar.

Problemet med bedömningen av arbetsinsatsen kan inte vara tillnärmelsevis så stort som den orimliga orättvisan är för de makar som båda gör en stor arbetsinsats i sitt företag men inte får utnyttja de fördelar som särbeskattnigen innebär. Ett typiskt exempel är ju, som jag har nämnt tidigare här i riksdagen, konsumföreståndaren som övertar butiken. Både han och hans maka har själva varit anställda på heltid i företaget. Även i fortsättningen jobbar båda på heltid i rörelsen, men genom det ändrade ägarförhållandet upphör plötsligt särbeskattnigen och vederbörande kommer att sambeskattas. Är inkomsten för vardera 20 000 kronor och blir inkomsten densamma i det egna företaget medför skatteskillnaden att skatten uppgår till ca 3 000 kronor mer – alltså en skattehöjning på 3 000 kronor enbart på grund av ändrat ägarförhållande. Nu har skatteutredningen visserligen fått i uppdrag att se över dessa problem, men som det har sagts här i dag – och vi har haft samma

uppfattning tidigare – kommer utredningen troligen att ta ganska lång tid på sig innan den blir färdig med sitt arbete, och då har vi ansett att utredningen bör ta upp denna fråga med förtur. Olika förslag på hur frågan bör lösas har framlagts, och det bör därför vara möjligt för utredningen att ganska snabbt framlägga förslag härom. Centerns och folkpartiets representanter har också i reservationen 14 yrkat att utredningen får i uppdrag att behandla denna fråga med förtur.

I reservationen 17 berörs frågan om förvärvsavdragen, främst då förvärvsavdragens utformning för jordbrukare. De avdragen utgör 25 procent av nettoinkomsten, dock högst 2 000 kronor. Vid inkomst av jordbruk är avdraget 1 000 kronor. Avdraget skall utnyttjas av den make som har den lägsta inkomsten. Genom reglernas utformning är det helt slumpartat vilket avdrag som kan erhållas. En jordbrukare vars maka arbetar utanför det egna företaget får, därest hennes inkomst är lägst, 2,000 kronor i avdrag. Om mannens inkomst däremot, som i detta fall utgör inkomst av jordbruk, är lägst blir avdraget 1 000 kronor. Bortovaron från hemmet är sannolikt längst i sistnämnda fallet och de utgifter sannolikt störst som förvärvsavdraget avser att utgöra kompensation för. Utskottsmajoriteten har inte i sitt betänkande anfört några sakargument som kan ligga till grund för ett avslag av vår motion 826.

Vi har vid såväl 1970 som 1971 års riksdag krävt en ändring av dessa slumpartade bestämmelser, dock utan att vinna förståelse från socialdemokraternas sida. Nu när skatteutredningen tillsatts har vi också i reservationen 17 begärt att även denna fråga om förvärvsavdragets utformning skall behandlas av utredningen.

Vi har tidigare här i dag lyssnat på statsministerns myckna tal om socialdemokraternas intresse för att uppnå samförståndslösningar, men socialdemokraternas ställningstaganden i de båda frågor jag senast här berört vittnar sannerligen inte om någon vilja att åstadkomma en samförståndslösning. Trots att vi har aktualiserat dessa frågor varje år sedan 1970, och trots att vi endast har begärt ett borttagande av uppenbara orättvisor, har man ändå inte velat tillmötesgå våra krav. Om man från socialdemokratisk sida menade allvar med sitt tal om samförståndslösningar, så har man ju haft möjligheter att visa detta genom att tillmötesgå våra krav, som väl ingen kan påstå är orimliga. Jag tror att man även på den sidan måste erkänna att detta är orimligheter som kom med i 1970 års skattebeslut och som har fått vara kvar sedan dess.

Under de senaste åren har frågan om differentiering av mervärdeskat- ten alltmer diskuterats. I ett par centermotioner, väckta under allmänna motionstiden, har vi tagit upp den frågan. Den höjning som skedde den 1 januari förra året och än mer den höjning av momsens som nu har diskuterats ger underlag för en debatt om en differentierad moms. Man kan ju fråga om det verkligen kan vara rimligt och riktigt att ta ut 20 procent i skatt på vanliga enkla livsmedel. Ett helt borttagande av momsens skulle innebära ett inkomstbortfall för staten på över 4 miljarder, och det går självfallet inte att förverkliga. Men att utreda frågan är enligt vår uppfattning nödvändig, och en framkomlig väg är kanske att på några av de mest betydelsefulla livsmedlen ta bort momsens

fördyrande inverkan. Jag är medveten om de svårigheter en differentierad mervärdeskatt kan medföra i handeln vid redovisning och kontroll, men jag anser samtidigt att det blir alltmer orimligt att ha en så hög beskattning av hela livsmedelssektorn.

Nu finns det ju olika sätt att differentiera momsens på livsmedel. Man kan helt enkelt slopa momsens på vissa livsmedel. Det är kanske det ur redovisningssynpunkt enklaste sättet. Ett annat sätt är att ta en lägre procentsats för vissa livsmedel — det är det man i vanliga fall menar med en differentiering. Man kan vidare restituera hela eller en del av momsens. Detta kan ske antingen i slutledet eller genom att man tar ut momsens som tidigare men använder ett belopp motsvarande momsens på vissa livsmedel till ett konsumtionsstöd och lägger in detta som en prissänkande faktor på ett tidigare stadium i produktens vandring från producent till konsument.

I debatten har det sagts att denna fråga är en jordbruksfråga. Det är ett felaktigt påstående. Ingen kan väl påstå att frågan om den indirekta beskattningen vid något tillfälle diskuterats som en delfråga vid en jordbruksuppgörelse. Vad det här gäller är att finna något sätt att ta bort momsens fördyrande inverkan på viktiga livsmedel. Det är angeläget att denna fråga förutsättningslöst utreds. Principiellt sett är det stötande att beskatta nödvändiga, enkla livsmedel med nära 20 procent. Det borde vara möjligt att finna ett system som eliminerar momsens fördyrande inverkan på de viktigare livsmedlen. Det är för att finna en lösning på denna fråga som vi från centerpartiet och folkpartiet i reservationen 18 begär att skatteutredningen skall erhålla tilläggsdirektiv, där utredningen får i uppdrag att förutsättningslöst utreda frågan om åtgärder för att eliminera mervärdeskattens fördyrande inverkan på viktiga livsmedel.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till samtliga de reservationer till skatteutskottets betänkande nr 32 som jag varit med om att underteckna.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Jag kommer i huvudsak att begränsa mitt anförande till de frågor som tas upp i reservationen 6 i skatteutskotts betänkande nr 32. Det gäller den föreslagna skatten på drivmedel. Regeringen vill höja bensin- och brännolja-skatten med 10 respektive 8 öre per liter. I sitt yttrande över förslaget säger utskottsmajoriteten, som består av den socialdemokratiska delen av utskottet, att man inte vill bestrida att förslaget medför vissa kostnadshöjningar men att man anser att vi reserverar, som säger nej till skatten, har överdrivna farhågor för verkningarna av en höjd skatt.

Matematiskt är det ingen konst att räkna ut vad höjningen innebär. Det blir en höjning på 11-12 procent av kostnaderna för drivmedlen, vilket är en post som omedelbart slår ut på fraktkostnaderna. Nu säger majoriteten i utskottet att den 1970 genomförda skattehöjningen på drivmedel såvitt utskottet kunnat finna inte i särskilt hög grad påverkat rese- och transportkostnaderna. Ja, så lätt som socialdemokraterna i utskottet tagit på hela det skattepaket som vi nu behandlar är uttalandet inte förvånande. Man lägger fram förslag utan att undersöka

vilka konsekvenser de kan få; man bara viftar bort det hela med påståenden ut i luften utan att ha minsta belägg för vad man påstår. Ett barn kan räkna ut att om man höjer skatten på drivmedlen så kraftigt som här föreslås så måste det påverka frakt- och persontransportkostnaderna. Man får bara inte in 500 miljoner utan att det både känns och syns.

Kostnadsfördyringar orsakade av höjda drivmedelspriser drabbar dessutom de delar av landet som har de långa avstånden och som redan tidigare har högre fraktkostnader än landet i övrigt. Det blir i första hand Norrland som kommer att få känna av de höjningar som föreslås.

Tyvärr är drivmedelsskatten inte det enda i skattepaketet som drabbar stödområdet som domineras av skogslänen. Löneskatten som föreslås höjas med 2 procent drabbar de företag som framför allt har en hög lönekostnad för sin produktion och som vi brukar benämna de arbetsintensiva branscherna. Huvudnäringen i Norrland består av just sådana branscher, där skogsbruket utgör ryggraden för befolkningens försörjning. Inom skogsnäringen har man ett lågt förädlingsvärde, då de färdiga produkterna i huvudsak består av råvaror och halvfabrikat. En stor del av varans slutpris utgör lönekostnader, varför en löneskatt i den storleksordning som föreslås får särskilt stor genomslagskraft för skogsindustrin. Då industrins produkter främst när det gäller massa och papper liksom sågade trävaror i stor utsträckning går på export, kan näringen inte övervältra kostnaderna för den fördyring som uppstår på konsumenterna, utan det blir en direkt belastning på företagen. Skogsindustrin som för närvarande brottas med stora avsättningssvårigheter och dålig lönsamhet kan knappast bära ytterligare pålagor utan att allvarliga skadeverkningar uppstår. De flesta företagen har genom det redan pressade läget inte kunnat kompensera sig för höjda kostnader utan de tär på sitt kapital, vilket givetvis påverkar möjligheterna till nya investeringar och förbättringar av deras produktion. Att i ett sådant läge belasta branschen med både drivmedelsskatt och löneskatt måste för många företag bli direkt förödande. Man riskerar ytterligare inskränkningar och friställning av arbetskraft just i ett läge då man har så besvärliga förhållanden i form av hög arbetslöshet.

Regeringen föreslår nu dessa skatter utan att på något sätt beröra de skadeverkningar som kan komma att uppstå. Det verkar som om regeringen vore totalt ointresserad av de skador som den genom sina förslag förorsakar det norrländska näringslivet.

Det är inte bara de norrländska storindustrierna som drabbas. En rad mindre företag, som arbetar med skogsprodukter och som har höga kostnader för transporter och en hög andel lönekostnader inbakad i priset för sina produkter, drabbas också. Jag syftar här framför allt på de mindre sågverken som också är exportföretag även om det är i mindre skala. De kommer inte att kunna kompensera sig för de pålagor som regeringen vill lägga på dem.

Utskotten brukar komplettera med nödvändiga uppgifter innan en proposition behandlas. Men majoriteten i utskottet frågar inte efter en belysning av verkningarna av förslagen om höjning av löneskatten och bensinskatten. De motsätter sig däremot oppositionens krav på en

Tisdagen den
30 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

redovisning av verkningarna. Vi har från oppositionens sida begärt att få de upplysningar som behövs för att sakligt kunna bedöma frågorna men har förvägrats detta. Om nu den socialdemokratiska majoriteten i utskottet är nöjd med att gå till beslut utan att ha faktamaterial, så borde åtminstone den minoritet i utskottet som begärde det ha fått detta material. Men det kanske inte fanns något material att visa upp, och man kan med fog misstänka att regeringen inte brytt sig om att undersöka verkningarna av sina förslag utan bara yxat till ett förslag och i vetskap om sammansättningen i utskottet litat på att majoriteten där skulle svälja det hela utan kritisk granskning. Så har också skett, och vi behandlar nu ett utskottsbetänkande, där man inte redovisar annat än regeringens hastigt hopkomna skatteförslag.

Har man så bråttom att ändra sig som regeringen haft så får man ett sådant resultat som vi nu har. Regeringen kan tydligen vara trygg för att kommunisterna kommer att stödja löneskatten, som är den stora inkomstposten för statsverket. Har man en pålitlig majoritet bakom sig, behöver man inte vara så noga med redovisningen av sina förslag. Man räknar med att riksdagen ändå kommer att svälja det hela.

Från lokaliseringssynpunkt är skatteförslaget otillfredsställande. Intresset för lokalisering inom stödområdet försvaras genom att företagen belastas med ökade fraktkostnader. Fraktkostnaderna är en post som företagen kallt kalkylerar med i sina beräkningar, och om frakter och resor ytterligare fördyras inom stödområdet blir intresset för lokalisering mindre. Folkpartiet ville gå den andra vägen och befria stödområdet från hela eller delar av den nuvarande löneskatten, som för närvarande är två procent. Regeringen går den motsatta vägen och fördubblar i stället löneskatten.

De enskilda människornas resor till och från arbetsplatsen kommer att fördyras avsevärt. Många bor kvar i sina tidigare bostäder och har sitt arbete på orter som kan ligga på förhållandevis långt avstånd från hemmet. Bilen är ofta det enda kommunikationsmedel som står till förfogande, och de föreslagna höjningarna av bensinpriset innebär för dessa människor en stark fördyring av resorna.

Ju mer man höjer bensinpriset, desto mer medverkar man till en avfolkning av glesbygderna och de små kommuncentra man där har. Men det är kanske det man vill genom att belasta glesbygdsbefolkningen med denna extra kostnad. Även om befolkningen i de mera glest bebodda områdena i landet inte svarar för någon större del av den skatteinkomst som staten får genom höjningen av bensinskatten, så drabbas de dock individuellt hårdast genom att de har längre reseavstånd än genomsnittet. Den belastning som näringslivet får kan dock få de allvarligaste följderna. Det finns uppenbarligen risk för att många företag inte kommer att orka med de nya pålagorna och måste minska driften eller kanske helt lägga ner den.

Tryggheten i arbetet borde inte få äventyras av så ogenomtänkta förslag som riksdagen nu har att behandla. Bensin- och brännoljeskatten liksom löneskatten kommer dessutom att bli kostnadshöjande på de varor vi förbrukar och belastar givetvis hushållens kostnader. Även om höjningen inte kommer att kunna avläsas omedelbart, så blir det dock

Tisdagen den
30 maj 1972*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

konsumenten som till sist får betala kalaset utom i de fall där kostnadshöjningarna drabbar exporten. Men i de fallen så krymper man utrymmet för lönesättningen, och det blir ändock den enskilde som får ta de slutliga kostnaderna. I de fall pålagorna kommer att knäcka företag blir det samma samhälle som orsakat skadorna som får bära följderna av misstagen. Nu är det ingen vinning för samhället att föra en sån politik som försvagar företagen, utan tvärtom – ju fler vinstgivande företag vi har, desto bättre garanti har vi för att investeringar görs och trygghet i arbetet skapas.

Tillväxten i näringslivet får man inte genom att lägga på företagen nya kostnader som man med skatteförslaget ämnar göra. Förslaget är dåligt genomtänkt, och verkningarna vet man inget om. Inga redovisas i utskottets förslag, men det finns anledning befara allvarliga skadeverkningar om det genomförs. Regeringsförslaget bör därför avvisas.

Vi bedriver en lokaliseringpolitik i vårt land som är avsedd att skapa en balans mellan olika delar av landet. För detta ger man stöd för att motverka de högre produktionskostnader som är orsakade av framför allt de långa avstånden. Nu motverkar man just de företag som redan är etablerade inom stödområdet, där skogsbruket fortfarande har en dominerande roll, genom att belasta näringen med förhöjda kostnader, som just slår hårt inom denna branch, liksom man motverkar nylokalisering av andra företag. Drivmedelsskatten och löneskatten drabbar Norrland hårdast, och både enskilda människor och företag kommer i kläm. Det sker dessutom just i en period då landsändan har det särskilt bekymmersamt med bristande sysselsättning.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen 6 samt till övriga reservationer i skatteutskottets betänkande nr 32 som bär mitt namn.

Herr NILSSON i Trobro (m):

Herr talman! Under många år har moderata samlingspartiet begärt att vårt skattesystem skulle bli föremål för en parlamentarisk utredning. Vårt parti var det enda som underkände 1970 års skattereform, vilken ytterligare underströk behovet av en allsidig förutsättningslös utredning.

Under hösten 1971 beslöt riksdagen i anledning av en moderata samlingspartiets motion att begära en förutsättningslös utredning. I början av 1972 begärde vi att utredningen skulle tillsättas omedelbart och ges i uppdrag att med förtur framlägga förslag till sänkning av marginalskatterna samt till anpassning av barnfamiljernas skattebörd till deras skatteförmåga.

Vi påpekade samtidigt, i avvaktan på utredningens förslag till fullständig skattereform, vissa omedelbara åtgärder, nämligen att skattesystemet skulle indexregleras, folkpensionen göras skattefri och faktiskt sambeskattade ges rätt till avdrag för makelön. Dessa förslag har vi följt upp med reservationer till skatteutskottets betänkande nr 32.

I propositionen 95 har nu föreslagits ändringar i förordningen om den statliga inkomstskatten, vilka innebär en fortsättning och även en skärpning av högskattepolitiken. Enligt förslaget skall den direkta skatten sänkas med 2 400 miljoner kronor. Samtidigt höjs den indirekta skatten

Tisdagen den
30 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

med cirka 2 855 miljoner kronor, vilket innebär att skattetrycket ökar med 455 miljoner kronor. Detta kan vi givetvis inte acceptera.

Samtidigt offentliggjordes direktiv för den begärda skatteutredningen vilka står i strid med riksdagens krav på att utredningen skulle vara förutsättningslös. Utredningen får inte behandla frågan om beskattningens totala höjd. Den får inte heller utreda den indexreglering av skattesystemet som föreslagits. Det heter vidare i direktiven att principen om en progressiv statsskatt måste behållas och att de marginalskatteeffekter som därav föranleds speglar den grundläggande tanken om beskattning efter bärkraft. Det verkar som om skatteutredningens huvuduppgift skall bli att bedöma fördelningsaspekterna av skatte- och avgiftssystemet. Minst lika viktigt borde det vara att utreda skattesystemets samhällsekonomiska aspekter och att skapa underlag för ett nytt skattesystem med för ekonomin i dess helhet mindre hämmande effekter på den ekonomiska utvecklingen än det nuvarande.

Utredningen får alltså gå till arbetet med bundna direktiv. Genom den föreslagna skatteomläggningen har utredningens arbete ytterligare begränsats. När det gäller det nya skatteförslaget är det tydligt att momshöjningen till 20 procent framför allt kommer att drabba familjer i de lägre inkomstlägena. Det är inte minst dessa familjer som redan nu förorsakats betydande svårigheter genom de senaste årens stora prishöjningar, på två år omkring 15 procent. Skattehöjningen på bensin och motorbrännolja kommer att öka transportkostnaderna och slå igenom i form av ökade priser och resekostnader.

Regeringens skattepaket kan karakteriseras som ett hastverk och därtill föga genomtänkt. Marginalsattesänkningar för vissa inkomstgrupper är obetydliga och otillräckliga. För andra grupper förestår marginalskattehöjningar. Det nuvarande skattesystemets negativa konsekvenser för arbetslust och sparvilja konserveras.

Regeringen har också gjort en överenskommelse med kommunförbunden om återhållsamhet med kostnadshöjningarna under en tvåårsperiod. Vi tycker att det hade varit lämpligt att regeringen, då den vill animera kommunförbunden till sparsamhet, själv skulle ålägga sig samma återhållsamhet som man kräver av kommunförbunden, men så är inte fallet. Man vill i stället öka den samlade skattebördan med 455 miljoner. Vi har länge begärt att en besparingsutredning skall tillsättas, men denna begäran har ej villfarits. Jag vill konstatera att om de statliga utgifterna krympts med 4 procent genom rationaliseringar och sparsamhet så skulle detta inneburi att det blivit möjligt att genomföra skattesänkningen med 2 400 miljoner utan att några som helst skatteskärpningar hade behövt genomföras.

Under behandlingen av dessa frågor i skatteutskottet gav regeringen till känna att man tog tillbaka förslaget om momshöjning och i stället förordade en höjning av löneskatten med 2 procent. Regeringen och dess representanter i skatteutskottet hade under tiden kommit underfund med att en momshöjning inte kunde genomföras i riksdagen, enär både de borgerliga partierna och kommunisterna vägrade gå med på en momshöjning.

Kommunisterna hade en motion vari man förordade en höjning av

Tisdagen den
30 maj 1972*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

arbetsgivaravgiften med 1 procent. Men i skatteutskottet yrkade socialdemokraterna avslag på momshöjningen och föreslog i stället en höjning av arbetsgivaravgiften med 2 procent med anledning av den kommunistiska motionen. Eftersom pålagorna för företagsamheten – likgiltigt om det är stora eller små företag – aldrig kan bli för stora för kommunisterna, som i näringslivets ruin och utarmning ser ett av de primära målen för sin verksamhet, så är saken klar. Regeringen kommer tydligen att genomföra det nya förslaget med kommunisternas hjälp men utan de borgerliga partiernas medverkan.

Regeringen satsar nu på en uppgång i konjunkturen som gör att i varje fall storföretagen skall känna av de två nya procenten på löneskatten så litet som möjligt.

De mindre företagens öde fäster man sig som vanligt inte vid, för ännu har det inte gått upp för regeringen – efter 40 år vid regeringsmakten – att majoriteten av de svenska företagen är småföretag, att de flesta sysselsättningstillfällena finns i den gruppen och att det är där det stora bortfallet av arbetstillfällen kommer den dag då pålagor i form av ATP-finansiering, försäkringsavgifter och löneskatt uttömt företagets likvida tillgångar och många företag tvingas upphöra till följd av en felaktigt förd ekonomisk politik.

Det förefaller nämligen rimligt att anta att den till 4 procent förhöjda arbetsgivaravgiften, 1 procent mer än vad kommunisterna vågat föreslå i sin skattemotion, blir en kraftig broms på näringslivets möjligheter att ta vara på den förmodligen ganska begränsade konjunkturförbättring som vi har att vänta.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till de reservationer som är fogade till skatteutskottets betänkande nr 32 med herr Magnusson i Borås som första namn.

I detta anförande instämde herrar Strindberg (m) och Nordgren (m).

Herr BERNDTSON i Linköping (vpk):

Herr talman! När det gäller verkningarna av 1970 års skattereform har anförts att de uteblivna skattelättnaderna i stor utsträckning beror på den höjda kommunala utdebiteringen. Det är självfallet föga meningsfullt att förändra statsskatten utan att samtidigt beakta kommunalskatteutvecklingen. När det gäller kommunalskatteutvecklingen har vi länge från vänsterpartiet kommunisterna hävdat att en ändrad kostnadsfördelning mellan stat och kommun måste till för att kommunerna skall kunna fullgöra sina skyldigheter utan att utdebiteringen rusar alltför mycket i höjden.

I samband med att regeringen för en tid sedan framlade sitt förslag till förändringar av statsskatten träffades en uppgörelse mellan regeringen å ena sidan och Svenska kommunförbundet samt Svenska landstingsförbundet å den andra. Uppgörelsen innebär att kommuner och landsting rekommenderas avstå från skatthöjningar under tvåårsperioden 1973–1974. I absolut tvingande fall kan en höjd utdebitering på sammanlagt 1 krona för tvåårsperioden godtas.

Nu är det naturligtvis inte så enkelt som att bara besluta sig för att

avstå från skattehöjningar. Man måste ändå utgå ifrån att den under lång tid ständigt stigande kommunalskatten haft mera reella orsaker än kommunalmännens önskan att driva upp skatten. Kan man då avskaffa dessa orsaker?

Såvitt man kan bedöma måste den träffade överenskommelsen få följderna som bra nära liknar reformstopp på den kommunala sidan. Den måste vidare innebära att planerade investeringar uppskjutes. Detta i sin tur leder till en uppdämning av olika utbyggnadsbehov i fråga om kommunal service. Trycket kommer att vara mycket stort efter tvåårsperioden med allt som därav följer för framtiden. I överenskommelsen mellan regeringen och kommunförbunden talas om "visst ökat utrymme i fråga om långivningen inom den tillgängliga kapitalmarknaden". Men denna formulering kan knappast vara till särskilt stor vägledning för kommunernas planering. Som bekant har behovet av ökat utrymme för kommunerna på lånemarknaden ansetts angeläget även förutan ett stopp i fråga om kommunalskattehöjningarna.

Det finns alltså skäl att varna för tilltron till att man på detta sätt kan dämpa höjningarna av de kommunala utdebiteringarna. Det enda som uppnåtts med överenskommelsen är möjligen att kommunalskatterna under tvåårsperioden inte på samma sätt som i samband med 1970 års skattereform tillåtes äta upp lättnaderna i den direkta statliga skatten.

I förening med regeringens ursprungliga förslag om höjning av mervärdeskatten skulle utdebiteringsstoppet för kommunerna fått mycket ofördelaktiga verkningar. Enligt beräkningar som företagits skulle momshöjningen genomsnittligt betytt 18 öre på varje skattekrona, vilket kommit att läggas som ytterligare börda på kommunerna samtidigt med ett utdebiteringsstopp.

Det finns därför skäl för kommunerna -- liksom för allmänheten -- att hälsa med tillfredsställelse att förslaget om höjd mervärdeskatt avvisats.

Men arbetsgivaravgiften då, höjer inte den också kommunernas utgifter?

När vi från vänsterpartiet kommunisterna i motion 1697 avvisade förslaget om höjd mervärdeskatt och i vårt andrahandsyrkande bl. a. förordade en höjning av arbetsgivaravgiften för att finansiera sänkningen av den statliga skatten, därest vårt förslag om slopad moms på livsmedel inte bifölls, förutsatte vi att kommunerna helt befriades från denna höjning. Jag vill erinra om att vi från vpk under allmänna motionstiden krävt att kommuner och landsting befrias från den allmänna arbetsgivaravgiften. Enligt vår mening är inte den kommunala verksamheten av samma karaktär som privatkapitalets profitgivande verksamhet. I den nu föreliggande situationen har vi dock mest begränsa oss till att föreslå undantag för kommuner och landsting från höjningen av arbetsgivaravgiften.

Skatteutskottet föreslår "att den allmänna arbetsgivaravgiften höjs till 4 procent i princip fr. o. m. den 1 januari 1973 samt att primärkommuner och landsting erhåller kompensation för avgiftshöjningen". Därmed har man delvis erkänt vad vi länge från vpk anfört i fråga om kommunerna och den allmänna arbetsgivaravgiften.

Under förutsättning att kommunerna erhåller full kompensation för

den höjda arbetsgivaravgiften bör, som jag redan anfört, denna finansieringsform för sänkningen av statsskatten vara klart fördelaktigare även från kommunalekonomisk synpunkt än en höjning av mervärdeskatten.

Därtill kommer att en befrielse för kommunerna från den aktuella höjningen av arbetsgivaravgiften ändå visar möjligheterna att vidta speciella åtgärder för att lätta kommunernas bördor. Det kan inte vara orimligt att helt befria dem från arbetsgivaravgiften, så som vi föreslog i motion nr 75 under den allmänna motionstiden, eller att införa statliga grundbidrag till kommunala bostadstillägg eller att överta personalkostnaderna för barnstugeverksamheten. Det var dessa åtgärder vi förordade i vår motion i början av året, åtgärder som vi ansåg borde vara möjliga att genomföra utan att avvakta resultatet av den här i dag så ofta omnämnda utredningen rörande kostnadsfördelningen mellan stat och kommun.

Det finns dock skäl att påminna om att vpk-förslagen avslagits under aktiv medverkan även från de borgerliga partierna, trots deras i ord uttalade omsorger om kommunernas finanser.

Låt mig i likhet med herrar Hermansson och Werner i Tyresö påpeka att vänsterpartiet kommunisterna som huvudalternativ ställt slopande av momsens på maten för att uppnå en rättvisare beskattning. Regeringsförslaget om höjning av mervärdeskatten uppfattades som utmanande mot den växande opinion som stödde vpk:s krav om slopad livsmedelsmoms.

Att skatteutskottet avvisar momshöjningen bör noteras som en framgång även för kraven om slopad livsmedelsmoms. Trots finansministerns energiska argumentation om det omöjliga i att avskaffa matmomsen växer kravet för en sådan åtgärd allt starkare.

När vi förra året här i kammaren diskuterade vpk-motionen om slopad moms på maten anförde jag att "en växande opinionsrörelse bland folket på arbetsplatserna, i bostadsområdena, bland dem som känner livsmedelsprisernas tyngd i hushållsbudgeten, kanske kan övertyga också skatteutskottet om att detta är en framkomlig väg på det skattepolitiska området".

Herr talman! Måhända skatteutskottets ställningstagande till förslaget om höjd mervärdeskatt är ett uttryck för att den växande opinionsrörelsen bland folket hörjat nå fram även till denna församling. Då kan man säga att kamp lönar sig. Att de borgerliga partierna blir så djupt oroade av denna utveckling är inte ägnat att förvåna!

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Jag har för avsikt att vid denna sena timme endast något redogöra för utskottsmajoritetens syn på de frågor där reservationer är avgivna, vilka reservanternas den senaste timmen har försökt motivera.

För att börja med förvärvsavdraget är det ett principiellt ställningstagande när jag säger att förvärvsavdraget inte hör hemma i ett system med obligatorisk särbeskattning. När det ändå tagits med har man gjort en kompromiss. Vad man har att ta ställning till är om utgiften för barntillsyn är en privat levnadsomkostnad eller om det är en kostnad för intäkternas förvärvande. Det s. k. förvärvsavdraget har då fått bli kompromissen. Man har inte kunnat bestämma vad för slags kostnad

Tisdagen den
30 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

utgiften för barntillsyn är, det är väl ett mellanting mellan de två nämnda. Det går inte att generellt fastställa om utgiften för barntillsyn är stor eller liten, och därför har man schabloniserat detta förvärvsavdrag till 2 000 kronor.

För den som har jordbruk ter det sig annorlunda. Där är förvärvsavdraget bara 1 000 kronor. Det motiverar utskottsmajoriteten med att kostnaden för barntillsyn är större för den som har arbete utanför hemmet. I ett jordbruk är nästan alltid någon av makarna hemma. På det sättet har man kunnat motivera olikheterna i förvärvsavdragets storlek och ansett det hela vara någorlunda rättvist.

När det gäller de vårdnadsbidrag för barn som föreslås har vi ungefär samma argumentering. De som sköter en åldring hemma anser vi bör kompenseras på något annat sätt än genom skatteavdrag. Det här är i mycket hög grad en teknisk fråga. Det vore orimligt att begära att skattemyndigheterna skall granska huruvida den gamle är i sådant skick att han behöver hjälp.

I fråga om den faktiska sambeskattningen kan man i princip hålla med reservanterna om att i de fall båda makarna arbetar i en gemensam förvärvskälla kan det vara rimligt med särbeskattning. Men då är vi åter framme vid det tekniska problemet att kunna fastställa hur mycket respektive make arbetar eller att över huvud taget båda arbetar i det gemensamma företaget. Om de gör det vore det rent principiellt motiverat med särbeskattning. Men det är helt enkelt omöjligt att kontrollera den saken. Därför vill man ha kvar den faktiska sambeskattningen av makar som arbetar i ett gemensamt företag. Det är få jordbrukare som lider av detta system. Om man tar hänsyn till äktamakeavdraget kanske några t. o. m. tjänar på systemet.

Att de äkta makar som tidigare arbetade i en konsumbutik och så småningom övertog affären, plötsligt fick högre skatt med samma inkomst som tidigare bestrider jag inte alls. I verkligheten fick de dock inte lika hög skatt när de övertog butiken därför att de då kunde göra lagernedskrivningar och liknande. Det är visserligen en uppskjuten skatt, men för dagen kan man säga att den uppskjutna skatten kan verka långt fram i tiden. Det finns alltså vissa olikheter i skattehänseende mellan löntagare och företagare. I princip skall det visserligen inte vara så, men för företagaren blir det en uppskjuten beskattning ganska långt fram i tiden.

När det gäller folkpensionärernas beskattning delar naturligtvis utskottet den uppfattningen att de som bara har sin folkpension att leva på har låg standard. Det utgår heller ingen skatt enbart på folkpensionen. Men man hävdar att de som har mycket stora inkomster vid sidan av folkpensionen inte skall beskattas lindrigare än den som är några år yngre och har en vanlig arbetsinkomst att leva på. Man menar att skatten för dessa båda grupper bör vara lika stor vid ett visst inkomstläge. En person med exempelvis en normal industriarbetarlön bör ha samma skatt oavsett om han är över eller under 67 år. I dag har vi ändå ett system, där den som har det sämst får den största hjälpen genom ett extra avdrag. Genom att det kommunala bostadstillägget är lagt utanför beskattningen har man då hjälpt de folkpensionärer som har det sämst. Förslagen i denna fråga,

främst de från moderata samlingspartiet, tar ju sikte på att hjälpa dem som har det något bättre, nämligen de som i dag har skatt. Det skulle alltså vara de som minst behöver det som skulle få hjälp. De som har det sämst är nämligen redan i dag helt befriade från skatt. Vi tycker att det är ganska orimligt om de människor som i dag har en tjänstepension, en stor förmögenhet eller någon annan stor inkomstkälla vid sidan av folkpensionen skulle ha en lindrigare beskattning än exempelvis en 65-åring, som bara har arbetsinkomst och som på grund av sin ålder aldrig kan komma i fråga för bostadstillägg.

Avtrappningen är ett bekymmersamt problem, och jag håller med om att marginaleffekten kan bli 90 procent. Den var före skattereformen ännu större. Men är inte detta ett praktiskt resultat av den utjämningspolitik vi har velat föra? För övrigt ligger inte marginalproblemet på skattesidan utan på avtrappningen av det kommunala bostadstillägget, som ju ger ett betydligt större utslag än det gör på skattesidan.

När det gäller indexregleringen har utskottet deklarerat en klart principiell inställning mot en sådan. Man anser att en indexreglering skulle vara liktydig med att ge upp kampen mot inflationen. Ju flera områden i vårt samhälle som blir indexreglerade, desto mindre intresse får gemene man av att slåss mot inflationen. Vi anser inom utskottet att det skulle vara en stor förlust om man inte skulle fortsätta att kämpa mot inflationen.

En del avdragsregler kan få annan innebörd med en stigande standard. Vissa sådana kan helt enkelt få försvinna med stigande standard. Ett system som en gång har införts skall inte permanentas med hjälp av index. Ändrade inkomster även på grund av penningvärdeförsämringen kan ju ändra avdragsreglernas innebörd. Vi kan ju också med jämna mellanrum ändra skalor och avdrag.

Herr Sigvard Larsson tog upp bensinskatten och menade att en skatteomläggning på denna punkt är allvarlig. Den kommer att drabba glesbygdens folk, Norrlandsnäringarna osv. Ja, det är ingen tvëkan om att de som mest använder biltransporter i sin rörelse kommer att drabbas något mer än andra. Men man skall väl inte överdriva dessa konsekvenser. Den hjälp som lokaliseringsföretagen erhåller är ju oerhört mycket större än den lilla pålaga som detta kan innebära. Nog borde också dessa företag ha någon glädje av en viss skatteomläggning, så att de som har de ömtåliga inkomstlägena får en sänkning på den direkta skattesidan, vilket väl också kan påverka de krav om höjda löner som ställs på företagen.

Dessa två saker hänger ihop. Vi kan inte komma ifrån att varje skatteomläggning måste betalas av någon annan grupp – vi kan inte snyta pengar ur näsan. Låt oss bara erkänna att det gäller en skatteomläggning. Vi har ansett att sänkningen av marginaleffekten i vissa inkomstlägen var så angelägen att man fick ta olägenheterna av en skatteskärpning för att nå de önskade effekterna.

Om jag gör en genomgång av alla de förslag som finns i de reservationer jag har behandlat här förut finner jag att de alla har ett gemensamt: även de kostar pengar. De pengarna kan man inte trolla bort, utan de måste skaffas på ett eller annat sätt. Det kan den här gången bli bensinskatten, arbetsgivaravgiften, mervärdeskatten eller något annat som

Nr 94

Tisdagen den
30 maj 1972

*Den ekonomiska
politiken, m. m.*

får betala de förslag som framställts och som tillsammans kostar åtskilligt mycket mera än regeringens förslag, som har tillstyrkts av skatteutskottet.

Herr JOSEFSON i Arrie (c) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller förvärvsavdraget berörde herr Wörnberg förhållandet mellan jordbrukare och andra. Vad jag tog upp i mitt exempel var ju också hur systemet verkar för en jordbrukare vars maka arbetar utanför jordbruket. Det är framför allt där orättvisan framträder. Avdraget är bundet dels till jordbruket, dels till den lägsta inkomsten. Om ena maken arbetar utanför jordbruket och inkomstförhållandena förändras från det ena året till det andra i fråga om vems inkomst som är den lägsta så kan också förvärvsavdragets högsta belopp det ena året utgå med 1 000 kronor och andra året med 2 000 kronor. Förhållandena inom jordbruket har under de senaste åren betydligt förändrats, och jag anser att man borde kunna skapa ett system som inte verkar så slumpartat som det nuvarande gör.

Vad beträffar den faktiska sambeskattningen fick jag först ett intryck av att herr Wörnberg instämde med oss reservanter. Det gjorde väl också herr Wörnberg så till vida att han ansåg att om båda makarna arbetar i företaget bör de beskattas var för sig. Jag tolkar uttalandet så. Men sedan kom det vissa reservationer, bland andra den vanliga frågan hur man skall bedöma om det verkligen har gjorts en arbetsinsats. Jag anser inte att den uppgiften är svårare att få fram än andra uppgifter som ges i deklARATIONEN. Det är väl inte svårare att få fram exakt uppgift i det fallet än om vederbörande driver sitt företag som exempelvis ett handelsbolag.

Jag anser att det finns mycket starka motiv för att åstadkomma en särbeskattning för dem som båda gör en arbetsinsats i det gemensamma företaget. Skillnaden i skattehänseende är ändå ganska stor, om man kan utnyttja särbeskattningen eller inte.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren uppskjuta den fortsatta överläggningen rörande dessa betänkanden samt behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

§ 2 Kammaren åtskildes kl. 1.03.

In fidem
BENGT LAMBE

/Solveig Gemert